

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ ETKİNLİK KİTABI

12.
SINIF

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ ETKİNLİK KİTABI

12. SINIF

Yazarlar

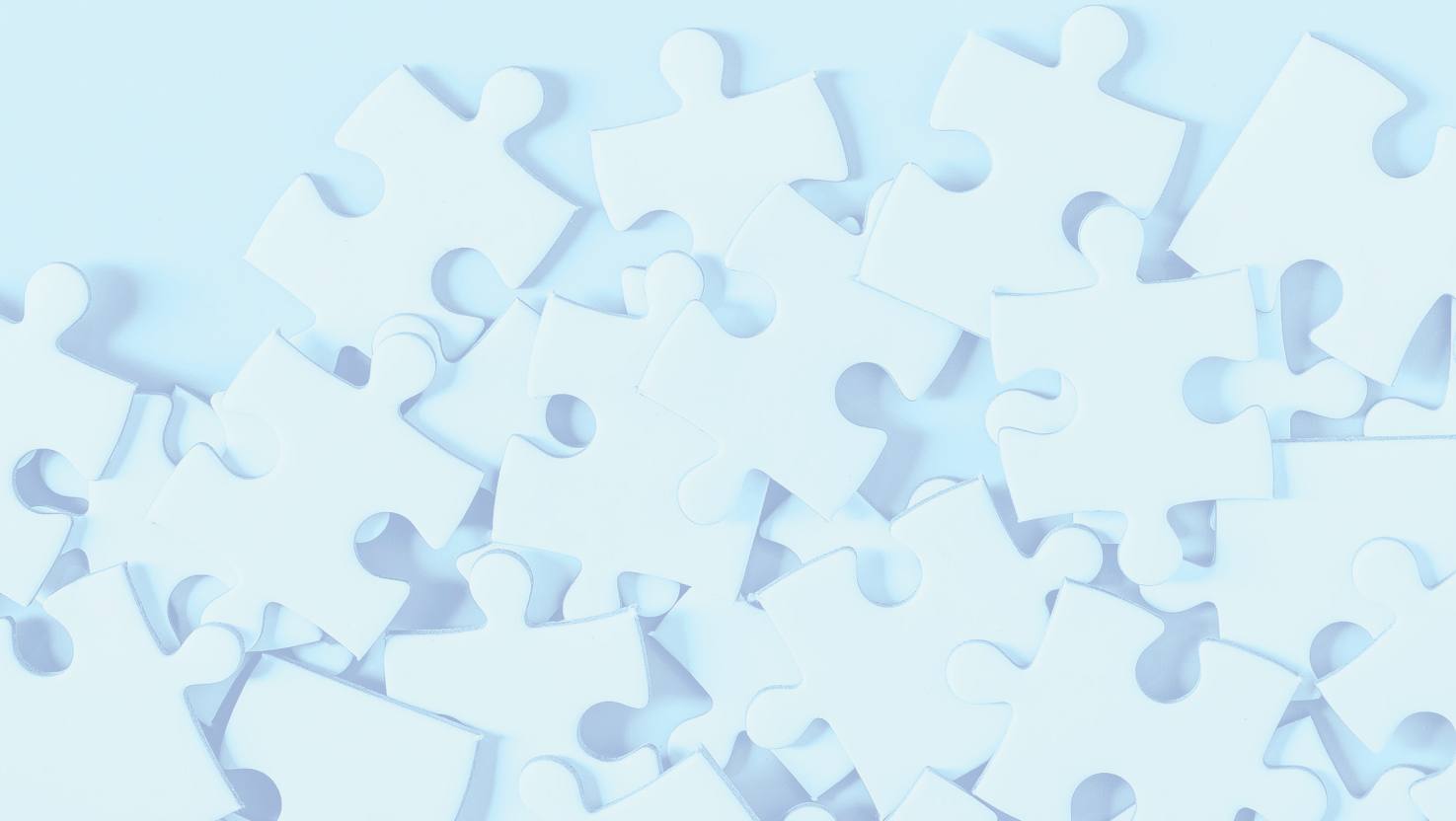
Dilek TÜRK SOYDAŞ

Galip USLU

Sinan ÖZYURT

Sümeyye KIRMAN

Şeyma KARATEPE

Editör

Sabahattin NAYİR

İnceleme ve Tashih

Abdullah BEKTAŞ

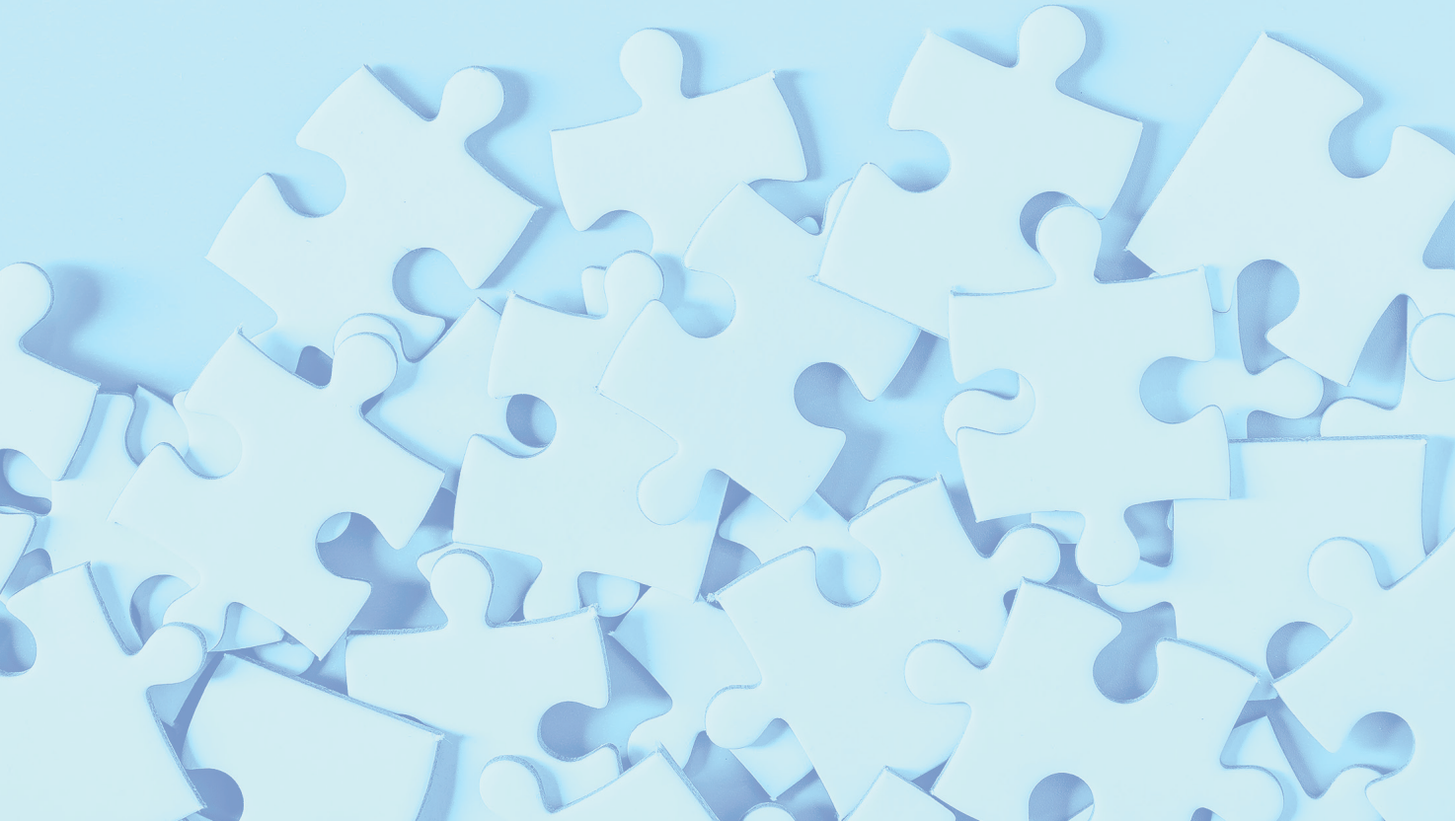
İsmail TOPRAK

Dil Uzmanı

Hilal ARSLAN KUTLU

Görsel Tasarım Uzmanı

Sami ÇELİK

1. ÜNİTE | İslam ve Bilim

7

Beyin Fırtınası / Etkinlik	7
Kompozisyon Yarışması / Etkinlik.....	8
Unutulmayan Değer / Etkinlik	9
Makale Okuma Saati / Etkinlik.....	10
Şifreyi Bul / Bulmaca.....	15
Dijital Fotoğraf Albümü / Etkinlik	17
Benim Kütüphanem / Etkinlik.....	18
Araştırma / Etkinlik.....	23
Sanal Ziyaret / Etkinlik	24
Ayet Yorumlama / Çalışma Kâğıdı.....	25
Cevaplıyorum / Çalışma Kâğıdı	27
Bilgilerimizi Ölçüyoruz / Çalışma Kâğıdı.....	29
Bulmaca	33

2. ÜNİTE | Anadolu'da İslam

38

Sunu Hazırlama / Etkinlik	38
Cevaplıyorum / Çalışma Kâğıdı	41
Dergi Hazırlama / Etkinlik	43
Gezi Rehberi / Etkinlik	44
Panel / Etkinlik.....	46
Dergi Hazırlama / Etkinlik	47
Bilgilerimizi Ölçüyoruz / Çalışma Kâğıdı.....	48
Bulmaca	52
Listeleyelim / Etkinlik.....	54
Nasıl Bir Arkadaş? / Etkinlik.....	55

3. ÜNİTE

İslam Düşüncesinde Tasavvufi Yorumlar

58

Kelime Avı	58
Sözlük Hazırlama / Etkinlik	60
Metin Tahlili / Çalışma Kâğıdı	61
Beyin Fırtınası / Etkinlik	64
Kavram Haritası / Etkinlik	65
Birlikte Okuyoruz / Etkinlik	69
Kompozisyon Yazma / Çalışma Kâğıdı	71
Soru-Cevap / Çalışma Kâğıdı	73
Metin Yorumlama / Çalışma Kâğıdı	76
Bilgilerimizi Ölçüyoruz / Çalışma Kâğıdı	78
Bulmaca	81
Beyin Fırtınası / Etkinlik	83
Şarkı Yapalım / Etkinlik	84

4. ÜNİTE

Güncel Dinî Meseleler

86

Panel / Etkinlik	86
Birlikte Okuyalım / Etkinlik	87
Panel / Etkinlik	94
Ayet Yorumlama / Çalışma Kâğıdı	95
Araştırma / Etkinlik	97
Yorumlama / Etkinlik	98
Sunu Hazırlama / Etkinlik	100
Hayat Değerlidir / Etkinlik	101
Kan Bağışı / Etkinlik	103
Bul-Yorumla / Etkinlik	104
Cevaplıyorum / Çalışma Kâğıdı	108
Bilgilerimizi Ölçüyoruz / Çalışma Kâğıdı	111
Bulmaca	115

5. ÜNİTE

Hint ve Çin Dinleri

120

Panel / Etkinlik	120
Sözlük Hazırlayalım / Etkinlik	121
Çağrışım / Etkinlik	122
Forum / Etkinlik	123
Boşluk Doldurma / Çalışma Kâğıdı	124
İşaretleme / Çalışma Kâğıdı	126
Kelime Avı / Bulmaca	129
Kavram Haritası Oluşturma / Çalışma Kâğıdı	131
Bilgilerimizi Ölçüyoruz / Çalışma Kâğıdı	133
Bulmaca	137
Cevap Anahtarı	139

12. SINIF

ÜNİTE: 1

İslam ve Bilim

ÜNİTE 1: İslam ve Bilim

KAZANIM

1. Din - bilim ilişkisini tartışır.

SÜREÇ

1. Sınıfta “Din-Bilim İlişkisi” konulu bir beyin fırtınası düzenleneceği belirtilir.
2. Öğrencilerden, din-bilim ilişkisiyle ilgili düşüncelerini birer cümleyle ifade etmeleri istenir.
3. Öğrenciler görüşlerini ifade ederken şu soruları da göz önünde bulundururlar:
 - Tarih boyunca din ile bilim arasında bir çatışma yaşanmış mıdır?
 - Din ile bilim arasında bir uyum ve uzlaşma söz konusu mudur?
4. Düşüncelerini ifade etmek isteyen öğrenciler sırayla söz alırlar.
5. İfade edilen cümleler tahtaya yazılır.

DEĞERLENDİRME

Soru ve cevaplarla kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

ÜNİTE 1: İslam ve Bilim

KAZANIM

1. Din - bilim ilişkisini tartışır.

SÜREÇ

1. Öğrencilere “Din-bilim ilişkisi” konulu bir kompozisyon yarışması düzenleme görevi verilir.
2. Gönüllü öğrencilerden en az beş kişilik bir düzenleme kurulu ve jüri heyeti oluşturulur. Öğretmen, jüri heyetinin doğal başkanı durumundadır.
3. Öğrencilere iki hafta süre verilir. Onlardan, bu süre içerisinde konuyla ilgili araştırma yapmaları, özellikle (<https://www.diyamet.tv/genclerle-dinden-konusalim/video/kuran-ve-bilim-iliskisi--genclerle-dinden-konusalim-25-bolum>) adresinde yer alan programı izlemeleri istenir.
4. İlk üç girenlere verilecek hediyeler ilan edilir.
5. Toplanan yazılar jüri tarafından birlikte okunarak değerlendirilir ve ilk üç kompozisyon belirlenir.
6. Bu yazılar sınıfta okunur ve yazarlarına ödülleri takdim edilir.
7. Yazılar okuldaki uygun bir panoda diğer sınıflardan öğrencilerin de okuyabileceği şekilde sergilenir.

DEĞERLENDİRME

Süreç takip edilerek kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

ÜNİTE 1: İslam ve Bilim

KAZANIM

2. İslam medeniyetinde bilim ve düşüncenin gelişim sürecini değerlendirir.

SÜREÇ

- Öğrencilere “İlme Adanmış bir Ömür: Prof. Dr. Fuat SEZGİN” konulu bir çalışma yapılacağı söylenir.
- Gönüllü öğrencilerin aşağıdaki alanlardan hangisi ile ilgili çalışma yapacağı belirlenir.
- Fuat SEZGİN’i anmak ve anlamak için yapılabilecekler:
 - Yarışmalara katılmak (kompozisyon, şiir, resim vb.).
 - Okul kütüphanesinde veya sınıf kitaplığında eserlerinin yer almasını sağlamak.
 - Örnek şahsiyet tablosu hazırlayarak okul panolarında tanıtmak.
 - Hakkında bir proje ödevi hazırlamak.
 - Hayatı ve eserleri üzerine hazırlanan kısa belgeseller toparlamak.
 - İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Müzesini gezip izlenimlerini paylaşmak.
 - Hayatını ve başarı öyküsünü anlatan bir kitabın tanıtımını yapmak.
- Yapılan çalışmalar sınıfta paylaşılır.
- Etkinliğe katılan öğrenciler tebrik edilip notla ödüllendirilir.
- Öğretmen, çalışmalarla ilgili genel bir değerlendirme yaparak etkinliğin tamamlanmasını sağlar.

DEĞERLENDİRME

Soru ve cevaplarla kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

MAKALE OKUMA SAATİ

ÜNİTE 1: İslam ve Bilim

KAZANIM

2. İslam medeniyetinde bilim ve düşüncenin gelişim sürecini değerlendirir.

SÜREÇ

1. “İslam Medeniyetinde Bilim ve Düşüncenin Gelişimi” konusu işlenmeden bir hafta önce öğrencilere Ek-1’deki metin verilir.
2. Öğrencilerden bir hafta sonraki derse metni okuyup gelmeleri istenir.
3. Derste metin bir kez de sesli olarak okunur ve öğrenciler tarafından dinlenir.
4. Metinle ilgili, Ek-1’de verilen sorulara birlikte cevap aranır.
5. Gönüllü öğrencilerin metinle ilgili kanaatlerini ifade etmeleriyle etkinlik sonlandırılır.

DEĞERLENDİRME

Soru ve cevaplarla kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

Aşağıdaki metni okuyarak verilen soruları cevaplayınız.

İSLAM MEDENİYETİ: KRİZ VE ÇÖZÜM

Son iki yüzyıldır Batı medeniyetinde kaydedilen gelişmeler, hem İslam medeniyetini hem de diğer medeniyetleri derin bir krize sürükledi. Müslümanlar, yüzyıllar boyunca dünyanın düşünen zihnini temsil ettiler. Basra, Bağdat, Buhara, Semerkant, Meraga, Kahire, İsfahan, Şiraz ve İstanbul gibi belirli yüzyıllarda ilim, düşünce ve siyaset merkezi hâline gelen İslam şehirleri, sadece Müslüman toplumlarının değil, aynı zamanda mamur dünyanın ilim ve düşünce merkezleriydi. Fakat XVI. yüzyıldan itibaren Batı'da baş gösteren gelişmeler, takip eden üç yüzyıl içinde İslam dünyasındaki hikmeti de içselleştirerek bir kısmını işlevsiz hâle getirdi, bir kısmına ise duyulan güveni yok etti. Bin yıldır mamur dünyanın hâkim gücü olma vasfını yitirmek, İslam dünyasını öylesine derinden etkiledi ki krizin sebeplerini tahlil etmek, zaman zaman krizin kendisini aşma çabasından daha önemli hâle geldi. İslam dünyası, iki yüzyıldır krizi tahlil etmekle meşgul olmasına ve ciddi çabalar da sarf etmesine rağmen umut ettiği gelişmeyi gösteremedi. Gerek İslam geleneğine gerekse modern düşünme tarzlarına birtakım eleştirel yaklaşımlar baş gösterse de Müslümanlar hâlâ kurumlarını yenilemeyi başaramadı. Pekâlâ, kriz tam olarak neydi ki bunca çabaya rağmen sadece İslam medeniyeti mensupları değil, aynı zamanda Hint ve Çin gibi kadim toplumlar da özgün bir tavır geliştirmeyi başaramadılar? Krizin ne olduğunu her biri diğeriyle yakından ilişkili üç adımda tahlil etmek mümkündür.

Birincisi, bilgide bütünlük ve üstünlüğün yitirilmesi. Bilgide üstünlüğün yitirilmesi, kolayca anlaşılır görünse de gerçekte epeyce zor anlaşılabilir bir durumdur. Bilgide üstünlükten kasıt, insanın bilgisine konu olan şeylere ilişkin açıklayıcı ve inşa edici teorileri üretebilmek, böylece teşhis etme, isim verme, tanımlama ve müeyyide uygulama hakkını elinde tutmak demektir. Kuşkusuz bilgide üstünlüğün kaybedilmesi, üç yüzyıla yayılan uzun bir süreçtir. Üstünlüğün önce, akli bilimlerde yitirildiğini, ardından İslam medeniyetinde ortaya çıkan, gelişen ve Müslümanlara özgü olan dinî disiplinlerle de ilişkili bir boyuta geldiğini belirtmek gerekir.

Bilindiği gibi İslam düşünce geleneğinde ilimler akli ve nakli olmak üzere iki gruba ayrılır. Nakli ilimler, İslam naslarından hareketle varlığı, insanı ve toplumu anlamaya çalışan hadis, tefsir, fıkıh ve kelam gibi dinî ilimler ile bu ilimlerde araç, yardımcı ve yöntem işlevi gören sarf, nahiv, belagat ve fıkıh usulü gibi ilimlerdir. Bu ilimler, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) dar-ı bekâya irtihalinden sonra Müslümanların Müslüman olarak var olabilmek için Kur'an ve sünneti anlama, yorumlama ve tatbik etme çabasının bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bu sebeple de bu ilimlerin bütün evreleri bizzat İslam medeniyetinde takip edilebilir. Fakat Müslümanlar kısa süre içinde o dönemin mamur dünyasının belli başlı merkezlerine hâkim olmuşlardır. Bir ayrıntı ıskalanırsa Müslümanların nasıl olup da çok kısa bir sürede Endülüs'ten Çin'e uzanan medeni havzalara hâkimiyet kurduğu anlaşılamaz. Bu ayrıntıyı tarihçi Hodgson şöyle ifade eder: "Kur'an'da Müslümanlar 'insanlar için ortaya çıkarılmış, iyiliği emreden, kötülükten alıkoyan, Allah'a inanan en hayırlı ümmet' olduklarına temin edilirler. Samimi insanlar bu haberi tüm dünya tarihini ona uygun bir şekilde biçimlendirmeye çalışacak kadar ciddiye almışlardır." (Hodgson, İslam'ın Serüveni, çev. İhsan Durdu, İstanbul: İz Yayıncılık, 1995, I, 2.) Diğer deyişle Müslümanlar, kendilerinde diğer insanlara ulaştırılması gereken bir hakikat bulunduğuna ve bu hakikatin yeryüzündeki her şeyden daha önemli ve öncelikli olduğuna inanmışlardır. Hiç kuşkusuz bu inanç, Müslümanlara büyük bir öz güven verdiği gibi psikolojik bir üstünlük de sağlamıştır. Bu sebeple söz konusu yayılma süreci, bir yandan dinî ilimlerin kurulması ve geliştirilmesine, diğer yandan da insanlığın kadim kültür-

leri ve medeni kazanımlarının Müslüman toplumun kazanımları arasına dahil edilmesine imkân vermiştir. Kısa süre içinde Arapça bir bilim diline dönüştürülmüş, kadim milletlerden intikal eden ilim, özellikle hicri III. yüzyılda sistemli olarak Arapçaya çevrilerek İslam medeniyetine mal edilmiştir. Kadim medeniyetlerden intikal eden ilmî miras, dünyada kültürel hâkimiyeti elinde tutan her medeniyetin katkı sağlayıp bir sonraki hâkim medeniyete devrettiği ilimler bütününe tekabül eder. Bu nedenle söz konusu mirasa akli ilimler denilmiştir. İşte Müslümanlar dinî ve akli ilimleri kurumsallaştırmışlar ve hem bilgiye ulaşmanın yöntemlerini vazetmişler hem de araştırma konuları hakkında daha önce ileri sürülmeyen açıklama ve teoriler geliştirmişlerdir. Bütün bunları da sürdürmeye elverişli bir toplumsal düzen inşa etmişlerdir. İslam'ın özellikle III ve IV. yüzyılları (M. X-XI. yüzyıllar) ile altıncı, yedinci ve sekizinci yüzyılları (M. XII-XIV. yüzyıllar) hem dinî hem de akli ilimler alanında büyük fikrî hamlelerin yapıldığı yüzyıllara tekabül eder. Genel olarak hicri III ve IV. yüzyıllar, İslam'ın diğer medeniyetlerden intikal eden bilimsel birikimi aşma ve bilimler geleneğini yeniden inşa etme ve yorumlama evresine tekabül ederken hicri VI ila VIII. yüzyıllar İslam'ın kendi altı yüzyıllık birikimini yenileme, yeniden yorumlama ve aşma çabası olarak değerlendirilebilir.

Fakat miladi XVI. yüzyıldan itibaren Batı Avrupa'da yaşanan birtakım gelişmeler, XVIII. yüzyıl sonuna gelindiğinde tartışmaya hacet bırakmayacak şekilde bilimsel üstünlüğün Batı medeniyetine geçmesiyle neticelendi. Müslümanlar bilimsel üstünlüğü ellerinde bulundurduğunda yeni yöntemler, yeni metafizik, farklı bir iktisadi ve siyasi düzen kurmuşlar ve dünyanın geri kalanını o zamana dek tarihte benzeri görülmemiş bir şekilde etkilemişlerdi. Benzer şekilde Batı medeniyetinde de dil bilim, tarih, mantık, matematik, fizik, metafizik, ahlak, iktisat ve siyaset alanlarında yeni iddialar, teoriler ve uygulamalar ortaya çıktı ve Müslümanlar da dâhil kürenin geri kalanını bir daha eski düzenin aynıyla tekrarı mümkün olmayacak şekilde etkiledi.

Bu üstünlük ve etkinin temelinde bilimlerin yöntem ve kabullerinde gerçekleşen büyük değişimin bulunduğu söylenebilir. Zira Batı'nın yeni bilimsel yönelişiyle birlikte fizik, dünyanın tarihte görülen açıklama tarzlarından köklü bir şekilde farklılaşan bir açıklamasının yapılmasıdır. Yeni yöneliş, matematiğin merkeze alınarak doğal nesnelerin matematiksel açıklamasının yapılması olarak özetlenebilir. Bu durum, hem sürekli değişen şeylerin bilimsel bilgisini elde etmeye hem doğal nesnelerin farklı açılardan incelenmesine imkân vermiştir. Dahası, XIX. yüzyıl sonuna gelindiğinde bilim ve bilimsel bilgi anlayışını kökten değiştirmiş, klasik bilimler geleneğindeki kesinliğin yerine "elverişlilik ve kullanışlılığı" koymuştur. Ayrıca sanayi devrimi, bilimsel bilginin maddi hayatı köklü bir şekilde dönüştürmesine imkân verecek bir teknolojik üretim süreci başlatmıştır. Teknoloji bir yandan özel hayattan toplu ulaşım ve haberleşmeye kadar hayatı kolaylaştırmakta, diğer yandan da devletler arası münasebetlerin temelinde bulunan askerî gücü şekillendirdiğinden hiçbir toplumun bigâne kalamayacağı bir etki alanı oluşturmuştur.

İkincisi, bilgide bütünlük ve üstünlüğün yitirilmesinin sonucu olarak, siyasi ve ahlaki düzenin temel kavram ve değerlerinin değişimidir. Batılı düşünürler, sadece fizik ve matematik bilimlerin değil, aynı zamanda insan ve topluma ilişkin bilimlerin de temel varsayımlarını ve açıklama güçlerini yeniden ele aldılar. Gerçekten fizik ve matematik araştırmalardaki devasa çabayı andıracak şekilde insan ve topluma ilişkin araştırmalar da yeni bir bilimler külliyyatını ortaya çıkardı. Klasik çağlarda Kilise'nin yaptığı insani olanı açıklama, anlamlandırma ve değerlendirme işlevini, sosyoloji ve antropoloji gibi beşerî bilimler devraldı.

Bu durum, ferdî ve siyasi idealleri de yeniden tayin ve tarifleyerek neticelendi. İslam geleneğinde siyasi düzenin temel kavramı adalet iken Batı XIX. yüzyılın başında bunu özgürlük ve eşitlikle değiştirmiştir. İslam düşünürleri özgürlük ve eşitlik kavramlarını siyasi ve ahlaki olarak adaletin altına yerleştiriyorlardı. Ama Batı siyaset düşüncesi, özgürlük ve eşitlik kavramlarını merkeze alarak ahlaki ve siyasi adaleti yeniden tanımladı. İslam geleneğinde rejimin biçiminden ziyade yönetimin hukuka uygunluğu esas alınıyordu. Her ne kadar adalet idealine en uygun rejimin hilafet olduğu başlangıçta teorik olarak dile getirilse de İslam coğrafyasında pek çok devletin ortaya çıkması ve eski dünyanın güvenli rejimi olan hanedanlıkların yayılmasıyla Müslümanlar

siyaset teorisini tadil ederek hilafetin yerine selamet, ehlihâl ve akdin yerine ise ehliyet şartını koydular. Ama Batı siyasi düzeninde özgürlük ve eşitlik ideallerine en uygun rejimin demokrasi olduğu düşüncesi, eskilerin deyimiyle kazıyye-i bedihe hâline getirilerek klasik siyasi rejimlerin yerini demokrasi aldı.

Üçüncüsü ise yine birincinin sonucu ve ikinciyle ilişkili olarak ortaya çıkmıştır: İktisadi düzenin değişmesi. Batı medeniyeti özgürlük ve eşitlik değerlerini dikkate alarak iktisadi hayatın dinamiklerini de yeniden tanımlayarak liberalizm ile sosyalizm uçları arasına sıralanan ve finans sistemiyle bütün dünyaya hâkim olan bir iktisadi düzen oluşturdu. Bir yanda “bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler” sloganında özetlenen liberalizm, özgürlük ve eşitlik idealini bireylerin iktisadi istiklalini sonuna kadar desteklemek ve devletin hâkimiyet alanını olabildiğince küçültmek suretiyle ideal bir iktisadi düzen oluşturulabileceğini iddia etti. Öte yandan özgürlük ve eşitlik ideallerinin olabildiğince bireysel inisiyatifleri azaltan ve kamu hâkimiyetini genişleten bir iktisadi düzende sağlanabileceğini iddia eden sosyalizm, devletin merkezde olduğu bir iktisadi hayat önerdi. İşin ilginç tarafı, bu görüşlerin kendileri ve ara formlarının neredeyse tamamı, dünyanın büyük devletlerinde uygulama ve sınanma imkânı buldu. Fakat sınanmanın sonucu her ne olursa Batı medeniyeti, bilimler, siyaset ve iktisat arasında uyumlu bir ilişki tesis etmeyi başardı.

Hâkimiyetin en önemli göstergelerinden biri, sapmaları, istisnaları ve aykırı tutumları belirleme özelliğidir. XX. yüzyıla gelindiğinde Batı’nın siyasi ve iktisadi hâkimiyetine direnmek, sadece yeni dünya düzenine başkaldırmak değil, aynı zamanda dünyanın geldiği son durumun yani çağdaşlığın gerisinde kalma, insanlığın medeni kazanımlarından kendi toplumunu mahrum etme olarak değerlendirildi. XIX. yüzyılda Batı’nın ilmî, iktisadi ve siyasi üstünlüğü, tartışmasız bir şekilde dünyanın geri kalanında kabul edilmisti. XX. yüzyılda ise Batı’ya bigâne kalmanın yahut yeni bilimsel gelişmelere ayak uyduramamanın siyasi ve iktisadi bedelleri ağır oldu. Fakat kriz bu kadarla da kalmadı. Batılı tarihçi ve toplum bilimciler, İslam medeniyeti tarihini de yeniden inşa etmeyi denediler. Özellikle çağdaş yöntemlerle İslam medeniyetinin kaynak hiyerarşisine ilişkin kabulleri, dinî ilimler geleneğinde oluşmuş yöntemleri ve İslam’ın tarih anlatısını eleştirel bir okumaya tabi tuttular. Zaten Batı’da özellikle Kant sonrası gelişen felsefe akımları, kalam, tasavvuf ve metafizik gibi İslam geleneğinin varlığın bütününe ilişkin araştırma yapan disiplinlerinin bilimsel iddialarını önemli ölçüde zedelemiş ve pek çok aydın için savunulamaz hâle getirmişti. Oryantalist çalışmalar, öz güven zedelenmesini doğrudan İslam’ın kaynaklarına, dinî ilimlerin yöntemlerine ve okuma biçimlerine de taşıyarak İslam geleneğinin krizini daha da derinleştirdi. Bilhassa oryantalist çalışmaların, İslam dünyasında hem eleştirilerin benimsenmesi hem de savunmacı tavırlara yol açması anlamında derin etkiler bıraktığını belirtmek gerekir. Krizin diğer boyutlarıyla birlikte eleştirilerin benimsenmesi, Müslümanlarda kendi tarihlerine karşı bir ilgisizlik ve güvensizlik oluşturmuştur. Savunmacı tavırlar ise bir yandan krizin sebeplerini doğru tahlil etmenin önünde bir engel oluşturmuş, diğer yandan da İslam kaynaklarına yönelik bir ilgiyi beslemiştir. Nitekim çağdaş dönemde Müslüman âlim ve aydınlar arasında tefsir ve hadis tarihi çalışmalarına yoğun ilgi duyulmasının temel sebeplerinden biri budur.

İslam medeniyetinin XVIII. yüzyılda fark edilen ama XIX. yüzyılda bütün boyutlarıyla hissedilen krizi, süreç içinde İslam toplumlarında bölünmüş zihinlerin ve kimliklerin oluşmasına yol açmıştır. Zira Batı medeniyeti klasik dünyanın kesinliği kabul edilen bilgilerini ters yüz ettiği gibi insanların çoğunluğu tarafından kabul edilen meşhur bilgileri de değiştirmiştir. Değişim maddi ve manevi hayatın bütününe sirayet ederek bütün dönemlerde geçerliliği kabul edilen metafizik ve ahlaki yargıları sorunlu hâle getirmiştir. Diğer tüm medeni havzalarda olduğu gibi İslam medeniyeti de derin bir krize sürüklenmiştir.

Her ne kadar Müslümanlar olarak yaşadığımız krizin sebeplerinden ziyade sonuçları üzerine yoğunlaşıyor olsak da hem sorunu doğru tespit etmemiz hem de doğru sorular sorabilmemiz için krizin ne olduğunu olanca açıklığıyla ifade etmemiz gerekir. İslam dünyasının krizi, kelimenin tam anlamıyla bilgide bütünlüğün ve üstünlüğün yitirilmesidir. Bu sebeple teknoloji transferleriyle yahut beşerî bilimlerin verilerini aktarmakla krizin üstesinden gelinemeyeceği açıktır.

XIX. yüzyılın başından beri İslam dünyasında bilhassa Osmanlı ve Türkiye Cumhuriyeti'nde önemli dönüşümlerin gerçekleştirildiği söylenmelidir. En özlü ifadesiyle hayatın tüm alanlarında ciddi kurumsal değişiklikler yapılmıştır. Rejim ve devlet yapısı, anayasal kurumlar, eğitim kurumları, toplumsal alışkanlıklar gibi bir çırpıda sayılması güç olan pek çok geleneksel değer, kurum ve uygulama, yerini Batılı değer, kurum ve uygulamalara bırakmıştır. Fakat bütün bu çaba ve değişikliklere rağmen hâlâ dünyada cari olan bilgi seviyesine ulaşamamış ve özgün bir tavır geliştirememiştir. Bunun en temel sebebi, başta üniversiteler olmak üzere eğitim kurumlarının bilgide bütünlüğü ve bilginin çağdaş dönemde geldiği seviyeyi temsil edecek şekilde yapılandırılmamış olmasıdır. Bu bağlamda bütünlüğün iki yönü bulunmaktadır. Birincisi, fizik ve matematik bilimler alanındaki çağdaş bilgi hacmine tekabül eder. İkincisi ise beşerî bilimler alanındaki bilgi hacmine tekabül eder. Fiziksel ve matematiksel varlık alanında yapılması gereken İslam medeniyetinin fizik ve matematik bilimler mirasının ortaya çıkarılması ve İslam'ın bu alanda insanlık tarihine katkısının tebellür ettirilmesidir. Bu, modern bilim ve teknolojinin caydırıcı gücü dikkate alındığında nispeten önemsiz görünse de Müslümanların öz bilinci ve tarihî şuuru yeniden inşa etmek için elzemdir. Beşerî bilimler alanı ise fizik ve matematik bilimlerden köklü bir şekilde farklılaşır. Zira insan diğer nesnelerden farklı olarak tarihinden bağımsız anlaşılamayacağı gibi herhangi bir toplum da tarihinden bağı koparıldığında özgünlüğünü koruyamaz. Batı'da insani varlık alanıyla ilgili olarak üretilen bilimsel verilerin, kendi medenî geçmişimizle ilişkisi kurulmadığı takdirde özgün bir yeniden üretime konu olması mümkün görünmemektedir. Ayrıca klasik İslam mirasının hâlâ modern olanın en güçlü alternatifi olarak değerlendirilebileceğini ve farklı okuma ve yorumlara aday olduğunu fark etmenin başka bir yolu yoktur. Oysa İslam medeniyeti birikimi, Türkiye'de hâlâ önemli ölçüde ilahiyat fakültelerine sıkıştırılmış vaziyettedir. Çünkü hâlâ İslam düşünce gelenekleriyle yüksek seviyede irtibatın ilahiyat fakültelerinden başka bir zemini bulunmamaktadır. Bu sorunun çözülmesi devlet imkânlarını kullanarak gelişme imkânlarına sahip olan üniversitelerin yeniden yapılandırılması gerekir. Dinî ilimler alanında ise klasik döneme ait teorilerin belirginleştirilmesi ve bilgiye ulaştırın yöntemlerin gücü ve zaaflarının eleştirel bir gözle ortaya konulması gerekir. Ancak böylesi bir çabayla neyin gerçek sorun neyin uygulama eksikliğinden ve tercih hatasından kaynaklanan mevzii sorun olduğunu kavrayabiliriz. Sorunun tüm açıklığıyla görünmediği yerde ise çözümden bahsedilemez.

Prof. Dr. Ömer TÜRKER

Makale <https://dergi.diyanet.gov.tr/makaledetay.php?ID=31495> adresinden alınmıştır.

Sorular:

1. Metnin ana fikri nedir?
2. Metne göre İslam medeniyeti nasıl bir kriz yaşamaktadır?
3. Yazarın çözüm önerileri nelerdir?

ÜNİTE 1: İslam ve Bilim

KAZANIM

3. İslam medeniyetinde öne çıkan eğitim ve bilim kurumlarını tanır.

SÜREÇ

1. Ek-1'de yer alan bulmaca çoğaltılarak öğrencilere dağıtılır.
2. Öğrencilerden, soruların cevaplarını bulmacadaki ilgili alanlara yazarak şifreye ulaşmaları istenir.
3. Bulmacayı çözerek şifreye ilk ulaşan öğrenci tebrik edilir.
4. Öğretmenin rehberliğinde sorular sırayla cevaplandırılarak etkinlik sonlandırılır.

DEĞERLENDİRME

Soru ve cevaplarla kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

ÜNİTE 1: İslam ve Bilim

KAZANIM

3. İslam medeniyetinde öne çıkan eğitim ve bilim kurumlarını tanır.

SÜREÇ

1. Öğrencilere İslam medeniyetinde öne çıkan eğitim ve bilim kurumlarıyla ilgili dijital bir fotoğraf albümü çalışması yapılacağı söylenir.
2. Bu çalışma için öğrenciler üç gruba ayrılır.
3. Her grup, İslam medeniyetindeki eğitim ve bilim kurumlarının (medrese, darüşşifa, rasathane, cami, mektep vb.) fotoğraflarını araştırır ve bu fotoğraflara ait kısa açıklamalarla birlikte bir albüm oluşturur.
4. Öğrencilere, albümleri sunu veya video olarak hazırlayabilecekleri belirtilir.
5. Gruplar oluşturdukları albümleri derste arkadaşlarıyla paylaşırlar.
6. En beğenilen albüm belirlenir.
7. Fotoğraflar okulun dijital panosunda sergilenebilir.

DEĞERLENDİRME

Süreç değerlendirilerek kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

ÜNİTE 1: İslam ve Bilim

KAZANIM

3. İslam medeniyetinde öne çıkan eğitim ve bilim kurumlarını tanır.

SÜREÇ

- Aşağıda verilen ayetler tahtaya yansıtılır:
 - "...De ki: "Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu!" Doğrusu ancak akıl izan sahipleri bunu anlar." (Zümer suresi, 9. ayet.)
 - "Yaratan Rabbinin adıyla oku! O, insanı 'alak'tan yarattı." (Alak suresi, 1-2. ayetler.)
- Ek-1'de verilen parça yüksek sesle okunur.
- Öğrencilere aşağıdaki sorular yöneltilir:
 - Okumak, araştırmak, bilgi sahibi olmak insana ne kazandırır?
 - Kitap / kütüphane niçin bu kadar önemlidir?
 - Yüce Allah bu konuda Müslümanlara ne emretmektedir?
- Cevaplar çerçevesinde bir müzakere ortamı oluşturulur.
- Öğrencilerden, İslam tarihine mal olmuş veya varlığını günümüzde de devam ettiren kütüphanelerden birini seçmeleri, bu konuda araştırma yapmaları ve buradan ilham alarak bir kütüphane tasarımları istenir.
- Bu çalışma için bir hafta süre verilir.
- Öğrenciler çalışmalarını öğretmen rehberliğinde Ek-1'de yer alan plana uygun olarak dijital ortamda sunum şeklinde hazırlarlar.
- Çalışmalar değerlendirilir ve uygun olanlar okulun internet sitesinde yayımlanır.

DEĞERLENDİRME

Soru ve cevaplarla kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

Aşağıdaki metni okuyarak verilen soruları cevaplayınız.

İSLAM MEDENİYETİNİN YÜZ AKI: ENDÜLÜS KÜTÜPHANELERİ

Kitap, İslam tarihinde “Oku!” emriyle Hira Dağı’nda bizlere sunulan mirasın kendisi ve İslam medeniyetinin bir ilim medeniyeti olduğunun göstergesi olmuştur. Her dönemden insanların aklını, ruhunu, kalbini besleyen kitap, aynı zamanda insanlarda bir kimlik oluşumunu da meydana getirmiştir. Sadırlardan satırlara dönüşen her kitap, insanların kalplerinin, zihinlerinin, düşüncelerinin yeniliğini, değişimini, gelişimini ve sürekli bir devinim hâlini sağlamıştır. Kalplerin ve zihinlerin zindeliği de ancak yeni bir kitapla mümkün olmuştur. Yazarın kalbinden ve zihninden neşet edenlerin yazıya döküldüğü koskoca bir dünya olup karşımıza çıkmıştır.

Kitap, yazıldığı dönemin tarihini, kültürünü, medeniyetini, sanatını barındıran, yazarın insanlara sunduğu bir emanettir aynı zamanda. Kültürün, medeniyetin sırlarını taşıyan bu emanetlerin muhafazasının sağlandığı yerlerdir kütüphaneler. Yazının var olduğu günden bugüne kadar bu mukaddes görevi üstlenmiştir.

Asur Devleti hükümdarı Asurbanipal’in kurdurduğu Ninova Kütüphanesi, bilinen en eski kütüphanedir. 700.000 kitapla devrinin en büyük kütüphanesi olma özelliğine de sahip bu kütüphanenin Helenistik Dönem’e ait Romalılar tarafından yakıldığı bilinmektedir. Ninova Kütüphanesi’nin yanı sıra Mısır’daki İskenderiye Kütüphanesi ve 200.000 kitaplık Bergama Kütüphanesi dünyadaki ilk kütüphane örnekleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Vahiy medeniyeti İslam kültürünün kitaba olan ilgisi pek çok kitabın ortaya çıkmasını, bununla birlikte pek çok da kütüphane kurulmasını ve kütüphanecilik geleneğinin oluşmasını sağlamıştır. Emevi ve Abbasilerden itibaren kitaba büyük değer verildiği görülmektedir. Harunürreşid ve Me’mun, Bizans’a karşı kazandıkları zaferlerden sonra savaş tazminatı olarak Antik Çağ filozoflarının henüz Arapçaya çevrilmemiş kitaplarını istemişlerdir. X. yüzyılda İslam dünyasındaki herhangi bir özel kütüphanede bulunan ortalama kitap sayısı, aynı dönemde Batı’nın bütün kütüphanelerinde bulunan kitap sayısından fazlaydı. (Nebi Bozkurt, İslam Ansiklopedisi, Kitap maddesi.) Fernand Grenard, Asya’nın Yükselişi ve Düşüşü adlı eserinde Batı’da XVI. yüzyılda yaşamış V. Karl’ın 900 ciltlik kütüphanesiyle iftihar edilirken bundan dört asır önce Endülüs’te Halife Hakem’in sarayında 400.000 cilt kitap olduğunu yazar. Bu, aynı zamanda İslam medeniyetindeki kitap ve kütüphane geleneğinin Batı’dan asırlar önce yerleştiğinin de somut bir delilidir. Endülüs’ten sonra da devam eden bu gelenek Selçuklular, Osmanlılar gibi İslam devletlerinde de aynı öneme sahip bir şekilde sürdürülmüştür.

İslam medeniyetinin Batı’da parlayan incisi Endülüs, kitap ve kütüphaneleriyle günümüzde dahi anılan VIII yüzyıllık bir medeniyet. Endülüs’te halkın istifadesine sunulan yüzlerce vakıf kütüphanesinin yanı sıra mescit ve medrese kütüphaneleri ve şahıslara ait özel kütüphanelerle bir kitap medeniyetinin olduğu herkes tarafından bilinmektedir. Ünlü Fransız araştırmacı Henri Pérès’in Endülüs halkı için güzel yazı yazmaya düşkünlükleri ve kitaba duydukları sevginin onların en önemli vasıfları olduğunu söylemesi kitapla ne denli iç içe olduğunu göstermektedir. İlim erbabı bir Endülüslü kitaba bir ziynet eşyası gibi değer vermiş ve hatta ondan da ileri gitmiştir. Bu duruma en güzel örneklerden biri olarak Endülüs’ün yetiştirdiği âdeta bir kitap tutkunu olan, meşhur coğrafyacı Ebu Ubeyd el-Bekri’nin sahip olduğu kitapları değerli kumaşlardan yapılmış kılıflar içerisinde sakladığı belirtilmektedir. Böylesi kitaba düşkünlüklerin birçok örneğinin yaşan-

diği Endülüs'ün Kurtuba şehrinde yaşanan Makkari'de dönemin uleması Hadrami'nin naklettiği ilginç bir anekdot:

“Kurtuba’da bulunduğum sırada kitapçılar çarşısına gider, aramakta olduğum bir kitabı elde etmeye çalışırdım. Nihayet bir gün bu eserin güzel yazılı ve ciltli bir nüshasına rastladım ve çok sevindim. Müzayede başlayınca fiyatını artırmaya başladım. Ancak her artırmamın sonunda tellal tekrar bana artırılmış bir fiyatla geri dönüyordu. Artık kitap değerini çoktan aşmıştı. Tellala dönerek bu kitabı değerinin üzerine çıkarana bana göstermesini istedim. Üzerinde değerli elbiseler olan bir adamı işaret etti. O şahsa yaklaşıp, ‘Allah mertebenizi yüceltsin ey aziz fakih! Eğer bu kitabı ille de almak istiyorsanız ben çekileyim. Zira kitap değerinin çok üzerine çıktı.’ dedim. Bana dönerek ‘Ben din bilgini değilim, kitabın neye dair olduğunu da bilmiyorum. Ancak bir kütüphane kurdum ve bu kütüphaneyle şehrin soyluları arasında ün yapmak istiyorum. Kitaplarımın arasında tam da bu kitabın sığacağı kadar bir boşluk kaldı. Cildinin ve yazısının güzelliğini görünce fiyatına aldırmadan bu kitabı almak istedim. Bende para Allah’a şükür çok.’ dedi.” Hadrami diyor ki ben de kızgınlıkla şöyle demek ihtiyacını hissettim. “Evet, para senin gibilerde var. Allah cevizi dışı olmayana veriyor. Bu kitapta ne olduğunu bilen ve ondan istifade etmek isteyen ben ama benim param yok. Bu da benim kitaba erişmemi engelliyor.” (İsmail Erünsal, Orta Çağ İslam Dünyasında Kitap ve Kütüphane, Timaş Yayınları, İstanbul 2018.)

Bu anekdottan hareketle Endülüs’te kitap ve kütüphane sahibi olmanın, toplum içerisinde ayrıcalıklı bir mevkiye tekabül ettiği söylenebilir. Kitaba duyulan bu iştia, o dönem at, silah ve bazı eşyalara yönelik gümrük muafiyeti kitaplar için de olunca ortaya ciddi bir ticari faaliyet çıkmıştır. O dönemin ticaret erbabı Doğu’ya giderek önemli sayıda kitap getirmişlerdir. Çünkü Doğu’da Bağdat ve Kahire gibi şehirler hem ilim ve kültürün hem de kitap ticaretinin merkezleriydi. Tâcirler Doğu’dan getirdikleri kitapları Kurtuba (Cordoba), İşbiliye (Sevilla), Tuleytula (Toledo) gibi kültür merkezlerinde oluşturulan kitap çarşılarında satmışlardır. Lakin bu çarşılardan en mühimi ise Kurtuba’daki kitap çarşısıydı. Hatta bu kitap çarşısına yönelik şu darbimesel meşhurdur: “Kurtuba’da bir şarkıcı ölse çalgı aletleri İşbiliye’de satılır; İşbiliye’de bir âlim ölse kitapları Kurtuba’da müşteri bulur.”

İslam medeniyetinde medeniyetin inşa edildiği yerler olan mescitlerde kurulan kütüphaneler Endülüs’te de önemli bir yer tutmaktaydı. Endülüs’teki kütüphanelerden en önemlileri şunlardı: I. Abdurrahman’ın Kurtuba’da 786 yılında inşa ettirdiği Ulu Cami’deki kütüphane; İbnü’l-Lüb el-Mâlikî’nin Mâleka’daki (Malaga) yaptırdığı Ulu Cami’deki kütüphane; İbn Mervân el-Bâcî’nin İşbiliye’deki Ulu Cami’de kurduğu kütüphaneler.

Şahıs kütüphanelerinin arasında belki de en önemlisi hadis hafızı ve tefsir âlimi olan İbn Futays’ın kütüphanesidir. Bu kütüphanenin müstakil bir binadan oluştuğu ve bu kütüphanede kütüphaneci olarak görevlendirilen kişinin dışında altı müstensihin görevlendirildiği belirtilmektedir. İbn Futays’ın devrinde Endülüs’ün en zengin kütüphanesine sahip olduğu, kitaplarını çok iyi koruyup ödünç dahi vermediği, görüp beğendiği her kitabı hemen satın aldığı veya kâtiplerine yazdırarak kütüphanesine kazandırdığı bilinmektedir. İbn Futays’ın kütüphanesi ölümünden sonra Kurtuba Camisi’nde satışa çıkarılmış, bir yıl süren bu satıştan 40.000 dinar elde edilmiştir. (İbn Beşkûvâl, I, 310.) Meriye’de vezirlik yapmış olan İbn Abbas, tıpkı II. Hakem gibi 400.000 ciltlik bir kütüphane kurmaya muvaffak olmuştu. Bu kişinin Meriye sultanı ile Gırnata sultanı arasındaki savaşta Gırnatılara esir düştüğünde kendi canından çok kitaplarını düşündüğü, “Ey Allah’ım! Kitaplarım ne olacak?” diyerek sızlandığı rivayet edilmektedir. (Mehmet Özdemir, Endülüs, İSAM Yayınları, 2016 Ankara.) Kurtuba’da Ebu Velid İbnü’l-Mevsil’in kurduğu kütüphane özellikle hat değeri yüksek eserler bakımından oldukça zengindi. Ebu Velid öldüğünde bu kitaplardan bazıları sekiz sayfası 1 dinar gibi oldukça yüksek bir fiyata satılmıştı. Endülüs’te mevcut kütüphaneler arasında Kasım b. Sa’dan, Ebu Muhammed Abdullah Tuleytılı, Ebu Ali el-Gassani, İbn Hazm, Yahya b. Malik b. Âiz, İbnü’s-Sabuni, Ebu Bekir b. Zekvan, İbn Avn el-Maarri, İbn Muhtar, Mücahid el-Âmiri ve Muzaffer b. Eftas gibi şahıslara ait özel kütüphaneler de önemlidir. Bu isimlerin dışında İşbiliye, Tuleytula, Gırnata, Maleka, Sarakusta, Belensiye, Minurka, İlbire, Şatibe ve Mürsiye şehirlerinde yaşamış

idareci, âlim ve halka ait çokça kütüphaneden söz edilmektedir.

Endülüs'ün Kurtuba şehrinde de birçok kütüphane bulunmaktaydı. Hem Endülüs hem de Kurtuba'daki bu kütüphanelerin zirvesi Saray Kütüphanesi'ydi. Kütüphane, Halife II. Abdurrahman devrinde oluşturulmaya başlanmış; III. Abdurrahman ve özellikle II. Hakem devrinde gelişerek Orta Çağ İslam dünyasının en büyük kütüphanelerinden biri olmuş, bulundurduğu el yazmalarıyla da Bağdat ve Kahire'deki kütüphanelerle de yarışır hâle gelmiştir. Tam bir kitap âşığı olan Halife Hakem, Kayrevan, Dimaşk, İskenderiye ve Bağdat gibi önemli kültür merkezlerine kitaptan anlayan adamlarını göndermiş. Bu kişiler, satın alınacak ya da satın alınması mümkün olmayan eserleri istinsah ettirerek temin ederlerdi. Temin edilen bu eserlerden bazılarında II. Hakem, Doğululardan bile daha önce haberdar olabiliyordu. Böylesi ilme, kitaba duyulan aşk da Kurtuba'daki Saray Kütüphanesi'ni oldukça zenginleştirmişti. Halife Hakem'in saray kütüphanesi dışında biri kardeşi Muhammed, diğeri de kendisine ait olan iki kitap koleksiyonu daha vardı. II. Hakem bu üç koleksiyonu birleştirerek ünlü saray kütüphanesini meydana getirmiştir. Bazı kaynaklar burada 400.000'den fazla eser mevcut olduğunu bildirmektedir. Saray Kütüphanesinin, artık yeni kitapları almayacak duruma gelince yapılan yeni bir binaya taşınmasının altı ay kadar sürdüğü rivayet edilmektedir.

II. Hakem'den sonra tahta geçen oğlu II. Hişam on dört yaşında olmasından ötürü devletin idaresi İbn Ebu Âmir el-Mansur'a kalmıştı. Mansur da iktidarı elinde tutabilmek adına II. Hakem'in bazı davranışlarından ve düşünce alanında serbestliğe taraftar olmasından rahatsızlık duyan kesimin fakihlerini memnun etmek düşüncesiyle saraya çağırdığı fakihlerin temsilcilerine kütüphanede gördükleri zararlı kitapları seçip yakmalarını söyledi. Mansur'un bu davranışı neticesinde saray kütüphanesi büyük zarara uğradı. Kütüphane Mansur'un ölümünden sonra da Kurtuba'nın Berberiler tarafından kuşatılması sırasında askerlerin aylıklarını ödeyebilmek için şehrin valisi Vâdih saray kütüphanesindeki bazı kitapları sattı. Berberiler'in şehri ele geçirmesinin ardından kütüphane tekrar yağmalandı. Endülüs'ün çeşitli şehirlerine dağılan bu kitapların bir kısmı İspanyol istilaları, bir kısmı da iç karışıklıklar sonunda yağmalanıp satılmıştı. Bu kitapların önemli bir bölümü ise Kuzey Afrika'ya götürülmüştü. Gırnata'da (Granada) binlerce kitap Isabella ve Ferdinand'ın emriyle şehrin büyük meydanlarında yakılmış ve Endülüs'ün diğer şehirlerinde de farklı bir durum olmamıştı. II. Philip, ülkesinde Endülüs'ten kalan yazma eserleri bir araya getirmek istemiş, ancak 2500 kadar kitap toplayabilmişti. Bu eserler de günümüzde Escorial Kütüphanesi'nin temelini oluşturmuştur.

Fransız bilim adamı Pierre Curie'nin, "Müslüman Endülüs'ten bize 30 kitap kaldı, atomu parçalayabildik. Şayet yakılan bir milyon kitabın yarısı kalsaydı çoktan uzayda galaksiler arasında geziyor olacaktık." ifadeleri, bir zamanlar Endülüs'te kitaplardan müteşekkil büyük bir hazinenin varlığını göstermesi bakımından önemlidir.

Mahir Kılınç

"<https://dergi.diyamet.gov.tr/makaledetay.php?ID=31073> adresinden alınmıştır."

KÜTÜPHANE TASARIM PLANI

- İslam tarihine mal olmuş veya varlığını günümüzde de devam ettiren kütüphanelerden biri hakkında araştırma yapınız.
- Araştırdığınız kütüphaneden ilham alarak bir kütüphane tasarlayınız ve tasarılarınızı anlatan bir sunum hazırlayınız.
- Tasarım sunumunuzu aşağıdaki ifadeleri dikkate alarak yapınız.

1. İlham aldığınız kütüphanenin adını belirterek tarihçesini özetleyiniz.
2. Bu kütüphanenin özelliklerini ve önemini belirtiniz.
3. Tasarladığınız kütüphanenin adını ve mimari özelliklerini belirtiniz.
4. İçinde olmasını düşündüğünüz en az 10 kitap türü belirtiniz.
5. Özellikle bulunmasını istediğiniz en az 20 kitap adı belirtiniz.
6. İlham aldığınız ve tasarladığınız kütüphaneler arasında kurduğunuz bağlantıyı anlatınız.
7. Bu tasarımın sizin için önemini açıklayınız.

ÜNİTE 1: İslam ve Bilim

KAZANIM

4. Müslümanların bilim alanında yaptığı özgün çalışmaları sınıflandırır.

SÜREÇ

1. Öğrencilere, Müslümanların bilim alanında yaptığı çalışmalarla ilgili bir grup çalışması yapılacağı bildirilir.
2. Bunun için öğrenciler yedi gruba ayrılır.
3. Gruplara şu konular kura çekilerek dağıtılır. Gruplardan, Müslümanların bu konularda yaptıkları çalışmaları araştırmaları istenir.
 - Tefsir-Hadis-Kelam-Fıkıh
 - Dil-Tarih-Felsefe
 - Coğrafya
 - Astronomi
 - Fizik-Kimya
 - Matematik
 - Tıp
4. Araştırma için öğrencilere bir hafta süre verilir.
5. Her grup, konusuyla ilgili araştırma yapar ve istediği materyalleri kullanarak araştırmasını sunmak için hazırlanır.
6. Araştırma ve hazırlık aşaması bittikten sonra gruplar ulaştıkları bilgileri sırayla arkadaşlarıyla paylaşırlar.
7. Öğretmen, verilen bilgilerin ve örneklerin yeterliliğini kontrol eder. Müslümanların bilim alanında yaptığı çalışmaların önemine vurgu yapılarak etkinlik sonlandırılır.

DEĞERLENDİRME

Öğrencilerin sürece katılımı gözlemlenerek kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

ÜNİTE 1: İslam ve Bilim

KAZANIM

4. Müslümanların bilim alanında yaptığı özgün çalışmaları sınıflandırır.

SÜREÇ

1. “Müslümanların Bilim Alanında Yaptığı Öncü ve Özgün Çalışmalar” konusu işlendikten sonra öğrencilere bu özgün çalışmaların sergilendiği çok önemli bir müze olan “İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Müzesi”nden bahsedilir.
2. Bu müzede yer alan eserleri görmek için sanal bir müze gezisi yapılacağı söylenir.
3. <http://ibttm.muzeler.gov.tr/TR-84340/islam-bilim-ve-teknoloji-tarihi-muzesi.html> adresinden site incelenir ve müze hakkındaki bilgiler okunur.
4. <https://www.ibtav.org/eserler> sekmesinden müzede yer alan eserler incelenir ve eserlere ait kısa bilgiler okunur.
5. Öğretmenin Müslümanların bilime yaptığı katkılara ve bundan sonrası için de gayretle çalışmanın Müslümanlar için önemine vurgu yapmasıyla etkinlik sonlandırılır.

NOT: Bu etkinlik, müzeyi yerinde gezip görmek şeklinde de gerçekleştirilebilir.

3

4

DEĞERLENDİRME

Soru ve cevaplarla kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

ÜNİTE 1: İslam ve Bilim

KAZANIM

5. Fâtır suresi 27-28. ayetlerde verilen mesajları değerlendirir.

SÜREÇ

1. “Kur’an’dan mesajlar: Fâtır Suresi, 27-28. ayetler” konusu işlenir.
2. Ek-1’de yer alan çalışma kâğıdı çoğaltılarak öğrencilere dağıtılır.
3. Öğrencilerden; verilen ayetleri okuyarak yorumlamaları ve çalışma kâğıdını yönergesine uygun olarak doldurmaları istenir.
4. Bu çalışma için 20 dakika süre verilir.
5. Süre sonunda öğrenciler yazdıklarını arkadaşları ile paylaşır.

DEĞERLENDİRME

Soru ve cevaplarla kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

10

AYET YORUMLAMA

Ek-1:

Yüce Allah'ın yeryüzünde yarattıklarını gözlemleyerek verilen ayetleri yorumlayınız ve düşüncelerinizi boş bırakılan yere yazınız.

**Fâtır
Suresi,
27-28.
ayetler.**

“Görmüyor musun ki Allah gökten su indirdi. Biz onunla türlü türlü ürünler çıkardık. Dağlardan da beyaz, kırmızı (birbirinden farklı) çeşitli renklerde yollar (katmanlar) var, simsiyah taşlar da var. İnsanlardan, (yeryüzünde) hareket eden (diğer) canlılardan ve hayvanlardan yine böyle çeşitli renklerde olanlar vardır. Allah’a karşı ancak kulları içinden âlim olanlar derin saygı duyarlar. Şüphesiz Allah mutlak güç sahibidir, çok bağışlayandır.”

A large rectangular area with a vertical red line on the left side and horizontal dotted lines for writing.

ÜNİTE 1: İslam ve Bilim

KAZANIM

5.Fâtır suresi 27-28. ayetlerde verilen mesajları değerlendirir.

SÜREÇ

1. “Kur’an’dan mesajlar: Fâtır Suresi, 27-28. Ayetler” konusu işlenir ve ev ödevi olarak Ek-1’de yer alan çalışma kâğıdı çoğaltılarak öğrencilere dağıtılır.
2. Öğrencilerden; ayetleri okumaları ve çalışma kâğıdını yönergesine uygun olarak doldurmaları istenir.
3. Öğrenciler ayetlerden hareketle verilen soruları cevaplarlar.
4. Sonraki hafta ayet mealleri sınıfta yüksek sesle okunur ve sorular gönüllü öğrencilerden başlanarak cevaplanır.
5. Cevaplar öğretmen rehberliğinde değerlendirilir.

DEĞERLENDİRME

Soru ve cevaplarla kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

Verilen ayet meallerini okuyarak soruları cevaplayınız.

**Fâtır
Suresi,
27-28.
ayetler.**

“Görmüyor musun ki Allah gökten su indirdi. Biz onunla türlü türlü ürünler çıkardık. Dağlardan da beyaz, kırmızı (birbirinden farklı) çeşitli renklerde yollar (katmanlar) var, simsiyah taşlar da var. İnsanlardan, (yeryüzünde) hareket eden (diğer) canlılardan ve hayvanlardan yine böyle çeşitli renklerde olanlar vardır. Allah’a karşı ancak kulları içinden âlim olanlar derin saygı duyarlar. Şüphesiz Allah mutlak güç sahibidir, çok bağışlayandır.”

1. Verilen ayetlerde Yüce Allah’ın hangi sıfatlarına vurgu yapılmaktadır? Yorumlayınız.

2. Ayetlerden hareketle Allah’ın (c.c.) yaratmasındaki mükemmelliği ve kudreti değerlendiriniz.

3. Ayetlerde yer alan “âlim olanlar” ifadesi ile kastedilenlerin sahip oldukları özellikleri yorumlayınız.

ÜNİTE 1: İslam ve Bilim

KAZANIM

1. Din-bilim ilişkisini tartışır.
2. İslam medeniyetinde bilim ve düşüncenin gelişim sürecini değerlendirir.
3. İslam medeniyetinde öne çıkan eğitim ve bilim kurumlarını tanır.
4. Müslümanların bilim alanında yaptığı özgün çalışmaları sınıflandırır.
5. Fâtır suresi 27-28. ayette verilen mesajları değerlendirir.

SÜREÇ

1. Ek-1'deki test çoğaltılır ve öğrencilere dağıtılır.
2. Öğrenciler bireysel olarak testi çözerler.
3. Doğru cevapların verilmesi ile etkinlik tamamlanır.

DEĞERLENDİRME

Sorulara verilen cevaplara göre kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

Aşağıda verilen çoktan seçmeli soruları yanıtlayınız.

1. Din, vahiy yoluyla Allah'ın gönderdiği buyruklar neticesinde oluşmuş sistematik bir bütündür. Bu mesajlar ve kurallar bütünü'nün hedefi, insanın anlam arayışına cevap oluşturarak hem bu dünyada hem de ahirette mutlu olmasını sağlamaktır. Bilim ise insanın belli konulardaki araştırmaları, deney ve bulguları, akıl yoluyla ve sistematik olarak değerlendirmesiyle ulaştığı sonuçlardır. İnsan bilim aracılığı ile evrenin yasalarını keşfederek hayatı kolaylaştırmayı ve nihayetinde insanın mutlu olmasını sağlamayı hedeflemektedir. Bu bağlamda din ve bilimin kaynaklar ve yöntemlerde ayrışmalar bile amaçlarında bir birlikten söz edilebilir.

Bu parçaya göre;

I. Din, insanın hem dünyada hem de ahirette mutlu olmasını amaçlar.

II. Bilim, akıl yoluyla evrenin yasaları üzerinde incelemeler yapar.

III. Bilimsel çalışmalar dinin temel kaynaklarına uygun olmalıdır.

yargılarından hangisine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I
B) Yalnız II
C) Yalnız III
D) I ve II
E) II ve III

2. Din; insanlara iyi, güzel ve doğru davranışlarda bulunmayı, dostça ve kardeşçe yaşamayı öğütler. Bilim; pek çok yenilik ortaya koyarak insanların hayatını kolaylaştırır, bilimsel araştırmalar neticesinde pek çok hastalığın nedenlerini açıklar ve tedavisini gerçekleştirir. Bütün bunlar, dinin ve bilimin birbirini tamamladığını ve amaçlarının ortak olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu parçada aşağıdakilerden hangisi vurgulanmaktadır?

- A) Din, insanın mutlu olmasını hedefler.
B) Dinin ve bilimin yöntemleri aynıdır.
C) Din ve bilimin ortak yönleri vardır.
D) Din ve bilim insanın anlam arayışını cevaplar.
E) Din ve bilim birbiriyle çelişir.

3. Medeniyet, en genel anlamda, insanların bir nesilden diğerine aktardıkları siyasal, sosyal, ekonomik faaliyetler, kurumlar, değerler ve kavramların hepsidir. İslam medeniyetinin temelinde ilim kavramının olduğu görülür. İslam medeniyetinde bilimsel süreci başlatan ilmî çalışmalar öncelikle vahiyle oluşmaya başlamıştır. Kur'an ve sünnetin ilme, bilgiye ve öğrenmeye teşvik eden buyrukları, Müslümanların başta dinî ilimler olmak üzere insanlığın faydasına olan her türlü bilgiye yönelmelerine vesile olmuştur. İslam bilim tarihinde öncelikle dinin iki ana kaynağı olan Kur'an ve sünnetin anlaşılması ve yorumlanmasına odaklanmış bir ilmî faaliyetin olduğu görülmektedir. Bu kapsamda hadis, tefsir, fıkıh ve kelam gibi ilim dalları oluşmuştur. Daha sonra ise fen bilimleri ve sosyal bilimler üzerinden bilim ve düşünce gelişmiştir.

Bu parçada aşağıdakilerden hangisine değinilmemiştir?

- A) Medeniyet kavramının genel anlamına
B) İslam medeniyetindeki bilimsel çalışmalara
C) Müslümanların yapmış oldukları ilmî çalışmalara
D) İlmî çalışmaları başlatan temel kaynağa
E) İslam medeniyetindeki ilim kurumlarına

4. Kur'an öğretilen ve hafız yetiştirilen mekteplerin, kıraat eğitimi yapılan medrese veya bölümlerin genel adıdır. Bir başka ifadeyle Kur'an-ı Kerim okuma ilmini uzmanlık derecesinde öğreten okullara verilen isimdir. İslam tarihinde hafızlık eğitime ilk dönemlerden itibaren büyük önem verilmiş ve daha sonraki dönemlerde hafızlık eğitimi kurumsallaşmıştır.

Hakkında bilgi verilen eğitim kurumları aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Daru'l-hadis
B) Beytü'l-hikme
C) Daru'l-kurra
D) Rasathane
E) Şifahane

Aşağıda verilen çoktan seçmeli soruları yanıtlayınız.

5. Medreseler, geçmişte yükseköğretim faaliyetlerinin yapıldığı yerlerdir. Bugünkü anlamda fakültelere karşılık gelen eğitim kurumlarıdır. İslam'ın ilk asırlarında eğitim öğretim faaliyetleri daha çok âlimlerin denetiminde mescit ve camilerde yürütülürdü. Hicri 3. asır ile 5. asır arasında başta Horasan ve Maverâünnehir olmak üzere İslam dünyasının ilim merkezlerinde medreseler kurulmaya başlandı. Ancak bugünkü anlamda sistematik yapılar olan medreseler Selçuklular zamanında kurulmuştur. İslam dünyasında medreselerin kurucusu olarak Nizamülmülk kabul edilmiştir. Büyük Selçuklu hükümdarı Alparslan'ın emriyle veziri Nizamülmülk tarafından Bağdat'ta kurulan medrese, İslam dünyasındaki ilk büyük medresedir. Nizamiye Medresesinde İslamî ilimlerle birlikte edebiyat, matematik, felsefe gibi dersler de okutulmuş ve ileri düzeyde sistematik olarak yükseköğretim faaliyetleri yapılmıştır. Zamanla İslam coğrafyasında Nizamiye Medreselerini örnek alan birçok medrese açılmış olup medreselerin önemi gittikçe artmıştır.

Bu parçaya göre medreselerle ilgili olarak;

- I. İleri düzeyde eğitim veren yükseköğretim kurumlarıdır.
II. İslam dünyasının ilim merkezleri olmuşlardır.
III. Sadece İslami ilimlerle ilgili eğitim vermişlerdir.

yargılarından hangisine ulaşamaz?

- A) Yalnız I
B) Yalnız II
C) Yalnız III
D) I ve II
E) II ve III

6. İslam dünyasına tercüme yoluyla giren felsefe, Müslüman filozoflar eliyle hikmete dönüşmüş ve yepyeni hâliyle bu alanda bir çığır açmıştır. Başka bir ifadeyle İslam felsefesi, geçmiş felsefe geleneklerinin taklidi olmayıp orijinal eserleri ortaya koyan ve felsefi problemlere İslam'ın ışığında yeni bakış açıları getiren bir ilim olmuştur. İslam felsefesinin diğer felsefe geleneklerinden farkı, her şeyden önce düşünce dünyasına kelimacıları, tasavvufçuları ve hukukçuları katmasıdır. İslam tarihinde, felsefe alanının önemli temsilcileri sayılan birçok filozof yetişmiştir. Kindî (ö.873), Ebu Bekir Râzî (ö.925), Fârâbî (ö.950), İbn Sîna (ö.1037), Gazzâlî (ö.1111) ve İbn Rüşd (ö.1198), Müslüman filozoflardan bazılarıdır.

Bu parçada vurgulanan temel husus aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İslam medeniyetinin felsefeye özgün katkıları vardır.
B) Felsefe ilminin temeli Batı felsefesine dayanır.
C) İslam dünyasında birçok filozof yetişmiştir.
D) İslam felsefesi tercüme eserlere dayalıdır.
E) İslam felsefesi kelam, tasavvuf ilimlerinden de yararlanır.

Aşağıda verilen çoktan seçmeli soruları yanıtlayınız.

(7 ve 8.soruları aşağıdaki parçaya göre cevaplandırınız.)

İslam medeniyetinin, bilim alanında yaptığı birçok özgün çalışma ve yetiştirdiği ilim adamları olmuştur. Birûnî (ö.1061); astronomi ile ilgili yaklaşık yetmiş kitap yazmış, Kopernik'ten yaklaşık beş yüz yıl önce Dünya'nın döndüğünü söylemiş ve Dünya'nın elips şeklinde hareket ettiğini iddia etmiştir. Birûnî aynı zamanda kitaplarında Güneş ve Ay tutulmasını çizimlerle açıklamıştır. Uluğ Bey (ö.1449), Semerkant'ta rasathane kurarak astronomi ile ilgili ansiklopedik eserler kaleme almıştır. Ali Kuşçu (ö.1474), yıldızların yerlerini gösteren cetveller hazırlamış, rasathaneler kurarak birçok öğrenci yetiştirmiştir. Tıp bilim tarihinde çağ açan Müslüman âlimlerden biri el-Kindi'dir (ö.866). Fiziki etkenlerin, insan ruh, hissiyat ve iç duygularında yarattığı etkiyi ölçme bilimi olan psiko fizyolojiyi o kurmuştur. Bugünkü bilgilerimize göre, civay bir ilaç bileşiminde kullanan Müslüman bilim adamı yine el-Kindi'dir. Tıp tarihinin en önemli isimlerinden biri İbn-i Sîna'dır (ö.1037). İslam tıbbını zirveye taşıyan İbn-i Sîna bir tıp ansiklopedisi olan "El Kanun fi't-Tıbb (Tıbbın Kanunu)" adlı eseriyle 19. yüzyılın başına kadar tıp dünyasında otorite kabul edilmiştir.

7. Bu parçada aşağıdakilerden hangisine değinilmemiştir?

- A) İslam dünyasındaki psiko fizyoloji çalışmalarına
- B) İslam medeniyetinin bilime katkılarına
- C) İslam dünyasında yetişen bilim adamlarına
- D) Tıp ve astronomi bilimlerindeki yeniliklere
- E) İbn-i Sîna'nın yaptığı çalışmaların önemine

8. Bu parçada aşağıdaki sorulardan hangisinin cevabına yer verilmemiştir?

- A) Kindi hangi ilim dalları üzerinde çalışmıştır?
- B) Müslüman ilim adamlarının bilime katkıları nelerdir?
- C) Uluğ Bey'in astronomi için önemi nedir?
- D) İslam medeniyetinin yararlandığı kaynaklar nelerdir?
- E) İbn-i Sîna'nın tıptaki yeri ve önemi nedir?

9. Görmüyor musun ki, Allah gökten su indirdi. Biz onunla türlü türlü ürünler çıkardık. Dağlardan da beyaz, kırmızı (birbirinden farklı) çeşitli renklerde yollar (katmanlar) var, simsiyah taşlar da var. İnsanlardan, (yeryüzünde) hareket eden (diğer) canlılardan ve hayvanlardan yine böyle çeşitli renklerde olanlar vardır. Allah'a karşı ancak kulları içinden âlim olanlar derin saygı duyarlar. Şüphesiz Allah mutlak güç sahibidir, çok bağışlayandır.

(Fâtır suresi, 27-28. ayetler.)

Bu ayetlerde aşağıdakilerden hangisine değinilmemiştir?

- A) Allah'ın affedici olmasına
- B) İnsanların sorumluluklarına
- C) Yaratılıştaki hikmetlere
- D) Allah'ın kudretine
- E) Âlimlerin önemine

1	2	3	4	5	6	7	8	9

ÜNİTE 1: İslam ve Bilim

KAZANIM

1. Din-bilim ilişkisini tartışır.
2. İslam medeniyetinde bilim ve düşüncenin gelişim sürecini değerlendirir.
3. İslam medeniyetinde öne çıkan eğitim ve bilim kurumlarını tanır.
4. Müslümanların bilim alanında yaptığı özgün çalışmaları sınıflandırır.
5. Fâtır suresi 27-28. ayette verilen mesajları değerlendirir.

SÜREÇ

1. Ek-1'deki bulmaca öğrencilere dağıtılır.
2. Bu etkinlikle nasıl bir sonuca ulaşılacak istendiği açıklanır.
3. Öğrencilere bulmacada "İslam ve Bilim" ünitesiyle ilgili isim, kelime ve kavramların bulunduğu söylenir.
4. Bulmacayı önce çözen ilk üç öğrenci öğretmen tarafından tebrik edilip arkadaşları tarafından alkışlanır.

DEĞERLENDİRME

Öğrencilerin cevapları kontrol edilerek kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği görülür.

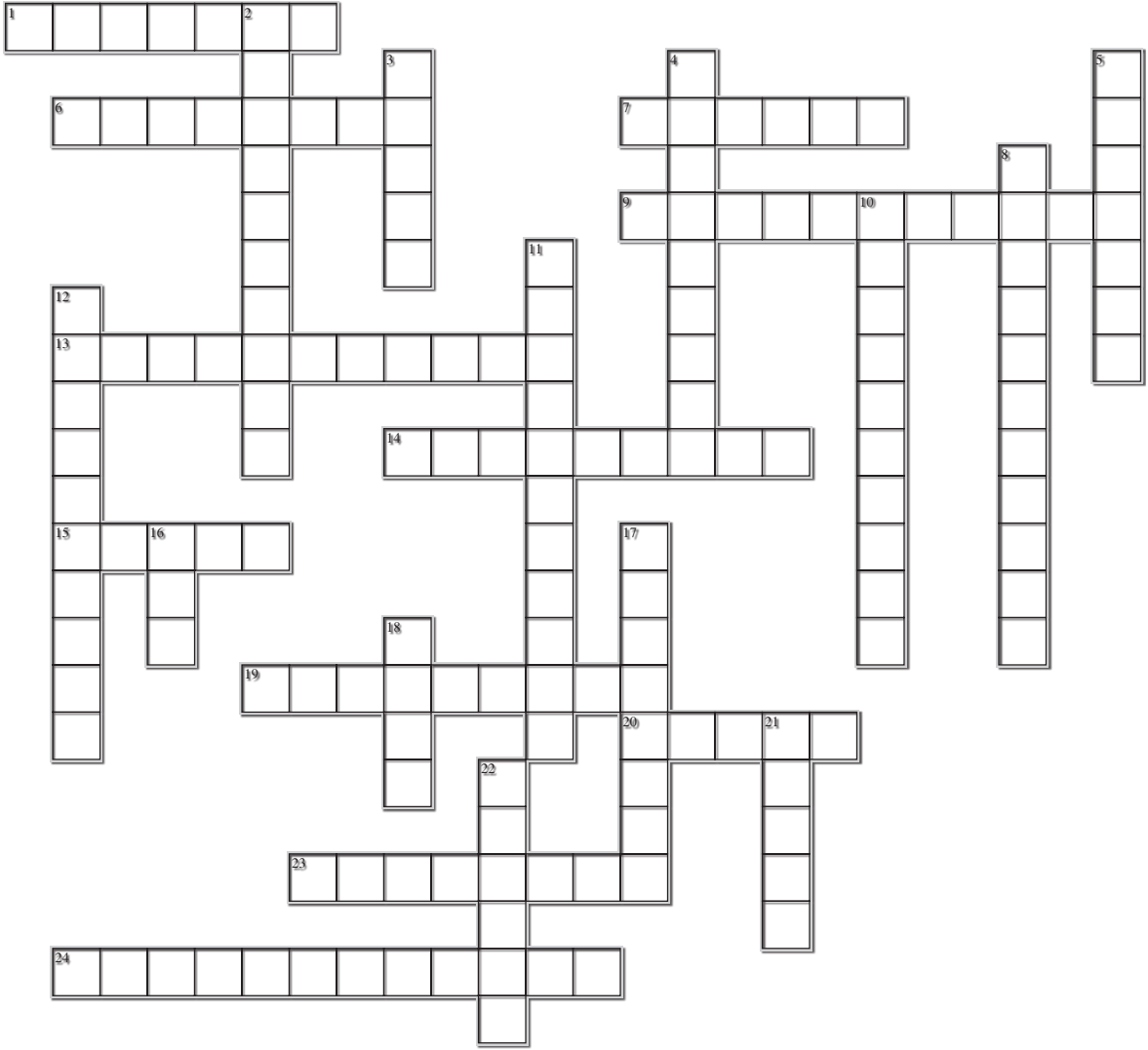

13

BULMACA

Ek-1:

Bulmacayı çözelim.

Soldan Sağa

1. İslam tarihinde dinî ilimler ile sosyal ve fen bilimlerinin öğretildiği yükseköğretim seviyesindeki eğitim öğretim kurumu, fakülte.
6. İslam dünyasında klasik hastanelerin genel adı, bîmâristan.
7. Kur'an-ı Kerim ayetlerinin anlamlarını açıklayan, hükümlerini ve bu hükümlerin dayandığı gerekçeleri açığa çıkaran ve ayetleri belirli bir yöntem çerçevesinde yorumlayan ilim dalı.
9. Medine'de içerisinde Hz. Peygamber'in kabrinin de bulunduğu cami, Peygamber mescidi.
13. Fatih Sultan Mehmet'in hocası olan ve mikrobiyolojiyi Batı'dan iki asır önce keşfeden büyük tıp âlimi.
14. Sayı ve ölçü temeline dayalı bilimlerin ortak adı, riyaziye.
15. Peygamberimizin söz, tutum ve davranışlarını derleme, açıklama ve yorumlama ile ilgilenen ilim alanı.
19. Gök cisimleri ve olaylarının ilmî şekilde gözlenmesi için gerekli aletlerle donatılmış yapı, gözlemevi.
20. Mescid-i Nebevi'nin bitişiğinde yoksul sahabilerin barınması için yapılan ve giderek bir eğitim kurumu hâline gelen yer, İslam medeniyetinin ilk eğitim kurumu.
23. Bir şey hakkında iyice düşünmek, bir işin sonucunu hesaplamak anlamında terim.
24. Kırk yılı aşkın süre boyunca Osmanlı topraklarını gezen, gördüklerini Seyahatname adlı eserde toplayan meşhur halk bilimci gezgin.

Yukarıdan Aşağıya

2. Fatih Sultan Mehmet tarafından İstanbul'da kurulan yüksek dereceli medrese.
3. İslam dininin inanç esaslarını ayet, hadis ve akli kullanarak açıklayan, yorumlayan, ispat eden ve başka din ve inançlardan gelebilecek eleştirilere karşı savunan bilim dalı.
4. Bir millet ve toplumun maddi, manevi varlığına ait üstün niteliklerden, değerlerden, fikir ve sanat hayatındaki çalışmalardan, ilim, teknik, sanayi, ticaret vb. ulaştığı bolluk, rahatlık ve güvenlik içindeki hayat tarzı, yaşama biçimi, uygarlık.
5. Logaritma ve ondalık sayıyı keşfeden, cebir ilminin kurucusu Müslüman bilim adamı.
8. İslam medeniyetinde yüksek seviyede ilmî araştırmalar ve tercüme faaliyetlerinin yapıldığı eğitim kurumu.
10. Kur'an-ı Kerim'i okuma ilmini uzmanlık derecesinde öğreten okul.
11. Yüce Allah'ın dünya ve ahiret için koyduğu değişmez yasalar, ilahî nizam.
12. Hadis ilimlerinin öğretildiği ve hadis ilimlerinde uzmanların yetiştirildiği yükseköğretim kurumlarına verilen ad.
16. Yüce Allah ile kulları arasındaki kanun, düzen ve yol.
17. Açıklayan, yorumlayan, tefsir eden, kapalı manaları ortaya çıkaran kimse.
18. İslam dininde Allah'ın (c.c.) emri olduğu kesin bir delille sabit olan, yapılması sevabı, özürsüz olarak terki büyük günahı, inkârı ise küfrü gerektiren itikadi, amelî, ahlaki yükümlülük.
21. İbadetleri ve sosyal hayatla ilgili yaşam kurallarını, Kur'an ve sünnetten deliller bularak inceleyen bilim dalı.
22. Günümüzdeki ilköğretim seviyesini ifade eden eğitim kurumlarına verilen isim.

12. SINIF

ÜNİTE: 2

Anadolu'da İslam

ÜNİTE 2: Anadolu'da İslam

KAZANIM

1. Türklerin Müslüman olma sürecini açıklar.

SÜREÇ

1. “Horasan, Anadolu ve Balkanlar’da İslamiyet’in Yayılması” konusu işlendikten sonra Ek-1’de yer alan parça yüksek sesle okunur.
2. Verilen sorular cevaplanır.
3. Öğretmen rehberliğinde konuyla ilgili bir müzakere ortamı oluşturulur.
4. Ödev olarak öğrencilerden, Anadolu veya Balkanlarda faaliyetine devam eden tekke veya zaviyeleri araştırmaları ve bu tekke ve zaviyelerden birini anlatan bir sunu hazırlamaları istenir.
5. Bu çalışma için öğrencilere bir hafta süre verilir.
6. Süre sonunda hazırlanan sunular sınıfta paylaşılır.

DEĞERLENDİRME

Soru ve cevaplarla kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

TEKKE VE ZAVİYELERİN BALKANLARDAKİ ROLÜ VE ÖNEMİ

Özellikle Balkanlarda yer alan tekke ve zaviyelerin en önemli özelliği, fethedilen topraklarda yaşayan gayrimüslimlerin Türkleşmesi ve İslamlaşmasını sağlamaktır. Bu anlayış büyük ölçüde başarılmıştır. Buna bağlı olarak bu kuruluşlar sosyal huzurun sağlanmasında ve ruhi yapının korunmasında da önemli rol oynamıştır. Fethedilen topraklarda birlik ve beraberliğin oluşmasında tasavvufi düşüncelerin yaşatıldığı tekkeler önemli hizmetler ifa etmişlerdir.

Balkanlarda bulunan tekke ve zaviyelerin, kurulduğu günden bugüne kadar hayatın pek çok aşamasına katkı sağladığı görülmektedir.

Tekke ve zaviyeler açıldıkları yerlerde ilim ve kültür hayatını derinden etkilemişlerdir. Balkanların fethinde sadece askeri güç yeterli olmamış, manevi ve ilmî destek de tekke ve zaviyelerin açılmasıyla sağlanmıştır. İnşa edilen tekke ve zaviyelerde yetişen önemli şahsiyetler ortaya koydukları eserleriyle ilim ve kültür hayatına katkı sağlamışlardır. Ayrıca her açılan tekkede bir kütüphane kurulmuş, bu kütüphanelerden yararlanılarak ilmî çalışmalar yapılmış, buralar eğitim ve kültüre katkı sağlayarak ulema ve devlet adamlarının uğrak yeri olmuştur.

XIII. yüzyıldan itibaren hem Anadolu'daki hem de Balkanlardaki tekke şeyh ve müritleri, şiiri ve edebiyatı vasıta olarak kullanmış ve böylece tarikatın öğretilerini geniş halk kitlelerine yaymaya çalışmışlardır. Bu tekkelerden birçok ünlü şair yetişmiştir. Hatta Türk milletinin kurtuluşunu ve bağımsızlığını ifade eden İstiklal Marşı gibi devasa bir eserin de Ankara'daki Taceddin Dergâhı'nda yazıldığını hatırlatmak isteriz.

Tekke ve zaviyelerin bir başka önemi, iktisadi hayata yaptığı katkıdır. Tekke ve zaviyeler hem Anadolu'da hem de Balkanlarda iktisadi ve ekonomik yönden toplumu yönlendirmiş, sadece dünyalık için yaşanmaması gerektiğini ve israfın haram olduğunu insanlara sunarak iktisadi anlamda tasarruf sağlamıştır. Ayrıca tekkelerin iktisadi hayatta en büyük katkısı Ahilik ve fütüvvet teşkilatlarının kurulmasıyla olmuştur. Fütüvvet teşkilatı; gençleri mert, yiğit, cömert, bilgili ve becerikli yetiştirme gayretiyle sanatkâr ve zanaatkârların bir araya gelmesiyle doğmuş, dinî iktisadi bir organizasyondur. Bu dinî ve iktisadi organizasyonun adı da Ahiliktir. Ticaret erbabı esnaf ve sanatkârların her zümresi ahilerin açtıkları zaviyelerde işin erbabı olan kişinin etrafında toplanıyorlardı. Gündüz işleriyle meşgul olan esnaf, akşamları da tekke ve zaviyelerde şeyhlerinin önderliğinde dinî eğitimlerini alıyorlardı. Ahilerin çalışma düzeni, ahlak kuralları fütüvvetnamelerle belirleniyor, bu fütüvvetnameler de kaynağını Kur'an ve sünnetten alıyordu. Fütüvvetnameler aynı zamanda Ahilik teşkilatının anayasası mahiyetindeydi.

Türkistan'dan gelen Selçuklularla devam eden askerî hazırlıkların yapıldığı yer olarak bilinen ribat geleneği XII. yüzyıldan sonra tekke ve zaviyeler tarafından kurumsallaştırılmıştır. Askerler önce burada nefis terbiyesinden geçtikten sonra orduya katılmışlardır. Osmanlı Devleti'nde tekke ve ordu münasebetleri daha da sistemleştirilmiştir. Tekke ve zaviyeler daha çok köylerde ve ıssız dağ başlarında açılmış, oradaki halka din farkı gözetmeksizin hizmet etmiş ve halkın gönlünü kazanarak bir anlamda silahsız o bölgeleri fethetmişlerdir. Hatta padişahla beraber Bektaşî dervişlerinin savaşa katıldığı, daha sonra Yeniçeri Ocakları'nın kuruluşunda Bektaşî dervişlerinin gayretleri olduğunu söyleyebiliriz. Milli Mücadele Dönemi'nde de Özbekler Tekkesi'nin karargâh olarak kullanıldığı yakinen bilinmektedir. Balkan'larda kurulan tekkeler de Anadolu'da olduğu gibi fetihlerde büyük görevler üstlenmişlerdir.

Anadolu'da Selçuklu ve Osmanlı gibi iki büyük devletin kurulmasında tekke ve zaviyelerin, dolayısıyla da erenlerin büyük rolleri olduğu bir gerçektir. Şeyhler, dervişler, alperenler Anadolu'ya bü-

yük ölçüde Moğol istilasından sonra yerleşmeye başlamış, yerleştikleri yerleri imar ve inşa etmiş, bağ bahçe açmış, uygun yerlere değirmenler kurmuş ve toplumu hem yönlendirmiş hem de ortamı fethe uygun hâle getirmişlerdir. Tarikat, tekke ve zaviyelerin temel amacı: İslam'ı dosdoğru yaşamak ve yaşatmak, kâmil insan, kâmil Müslüman yetiştirerek dünya nimetlerinden fedakârlık etmek, insanlara yardım ve ihsanda bulunmak, "ilimle hakikati" "şeriatla tarikatı" birleştirmek gibi temel prensipleri gerçekleştirmek esası üzerine oturtulmuştur. Bu esasları öğrenmek isteyen "müridin", ayet, hadis ve fıkıh ilimleri okuması, hikmetli ve öğretici bilgi veren sohbetlere katılması, beden ve kalbini terbiye edici şekilde ibadet etmesi, insana ve haklarına saygının manevi alanda getirdiği değeri öğrenmesi, ilim ve ahlaki değerleri öğrenmesi ve öğretmesi, bütün bu değerlerde sürekli bir alışkanlık sağlaması gerekiyordu. Bu prensipleri benimseyen ve yaşayan kişi, belirli bir süre sonra eğitilen kişi olmaktan çıkıp sürekli olarak öğrenen ve öğreten, iyiliği gösterip yanlışlardan sakınan ve sakındıran birey durumuna gelecektir. Ayrıca bu tekkelerde alınan eğitim insanları medenileştirerek topluma kazandırmıştır. Bu faaliyetler Balkanlardaki tekkelerde de devam etmiş, tekkeler hem orada bulunan Müslim ve gayrimüslimleri eğiterek medenileştirmiş hem de Balkanların Türk toprağı olmasında inkâr edilmez başarılar sağlamışlardır.

Tekkelerin bir başka önemi ise spor merkezleri oluşudur. Zira tekkelerde okçuluk ve güreş oldukça yaygındır. Buna bağlı olarak Okçular Tekkesi ve Güreşçiler Tekkesi adında tekkeler kurulduğu da bilinmektedir.

"Nedim Bakırcı ve Hüseyin Kürşat Türkan tarafından yazılan; TÜRÜK: Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi, 2013 Yıl:1, Sayı:1, Sayfa:145-160 yer alan aynı adlı makaleden kısaltılarak alıntılanmıştır."

SORULAR

1. Tekke ve zaviye ne demektir?
2. Tekke ve zaviyeler hangi amaçlarla kurulmuştur?
3. Anadolu ve Balkanların İslamlaşmasında tekke ve zaviyelerin rolü nedir?
4. Bu mekanların dinî, sosyal ve ekonomik hayat açısından önemi nedir?

ÜNİTE 2: Anadolu'da İslam

KAZANIM

1. Türklerin Müslüman olma sürecini açıklar.

SÜREÇ

1. “Türklerin Müslüman Olmaları” konusu işlenir ve ev ödevi olarak Ek-1’de yer alan çalışma kâğıdı çoğaltılarak öğrencilere dağıtılır.
2. Öğrencilerden cümleleri okumaları ve boşlukları doğru ifadelerle doldurmaları istenir.
3. Sonraki derste gönüllü öğrencilerden başlanarak çalışma kâğıdı cevaplandırılır.

DEĞERLENDİRME

Soru ve cevaplarla kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

Verilen cümlelerde boş bırakılan yerleri doğru ifadelerle doldurunuz.

1	 sırasında Türklerin Çinlilere karşı İslam ordusunun yanında yer alması Türk-İslam tarihi için dönüm noktasıdır.
2	Karahanlı Devleti'nin ilk Müslüman hakanı'dır.
3	ilk olarak dinî ve tasavvufî öğreti şeklinde ortaya çıkmış iken zaman içinde sosyo-ekonomik yönü olan bir kuruma dönüşmüştür.
4	Emevi halifelerinden biri olan döneminde çok sayıda Türk, İslam dinini benimsemiştir.
5	 sözcüğü "kardeşim" anlamına gelmektedir.
6	Türklerin sahip olduğu inancı ile İslamiyet'teki Allah inancı arasında benzerlik söz konusudur.
7	 on üçüncü yüzyılda Anadolu'da ortaya çıkan ve Osmanlı Devleti'nin kurulmasında önemli rolü olan kişilerin mensubu olduğu bir esnaf teşkilatıdır.
8	Abbasi halifesi'in özel muhafız birliği Türk askerlerinden oluşmaktaydı.
9	Talas Savaşı, Abbasiler ve Çinliler arasında yılında olmuştur.
10	840-1212 yılları arasında hüküm süren 'in İslamiyet'i benimsemesi Türkler arasında İslam'ın yayılmasını hızlandırmıştır.
11	Sınır boylarında ve önemli yerlerde askerî amaçlı kurulan korunaklı yapılara denir.
12	; delikanlılık, yiğitlik, cömertlik anlamlarına gelmektedir.
13	İslamiyet Selçuklular sayesinde Anadolu'ya, Osmanlılar sayesinde de 'a yayılmıştır.
14	Abbasi Halifeliği döneminde özellikle Horasan ve 'de çok sayıda ribat yapılmıştır.

ÜNİTE 2: Anadolu'da İslam

KAZANIM

1. Türklerin Müslüman olma sürecini açıklar.

SÜREÇ

1. “Türklerin Müslüman Olmaları” konusu işlenir ve konuyla ilgili dergi hazırlama etkinliği yapılacağı öğrencilere söylenir.
2. Gönüllü öğrencilerden oluşan dört kişilik dergi hazırlama komisyonu kurulur.
3. Diğer öğrencilerden ise aşağıdaki konu başlıklarından birini seçmeleri ve bununla ilgili araştırma yaparak malzeme toplamaları istenir:
 - Talas Savaşı Öncesi Türkler ile Müslümanlar Arasındaki Münasebetler
 - Talas Savaşı’nın Türklerin İslamiyet’e Girmesindeki Etkisi
 - Karahanlılar: İlk Müslüman Türk Devleti
 - Fütüvvet Anlayışının İslam’ın Yayılmasına Katkısı
 - Ahilik Teşkilatının Anadolu’nun İslamlaşmasındaki Rolü
 - Ribatlar ve Savunma Açısından Önemi
 - İlk Türk İslam Şehirleri
4. Bu başlıklar derginin bölüm başlıkları olarak da kullanılır. (Uygun görülen başlıklar da eklenebilir.)
5. Araştırmalar görsel malzeme ile zenginleştirilebilir.
6. Öğrenciler araştırmalarını ve konu ile ilgili hazırladıkları malzemeleri komisyona iletirler.
7. Komisyon uygun gördüğü çalışmaları kullanarak derginin tasarımını yapar.
8. Öğretmen tarafından tüm aşamalar takip edilerek değerlendirilir.
9. Hazırlanan dergi öğrencilerin istifadesine sunulur.

DEĞERLENDİRME

Süreç değerlendirilerek kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

ÜNİTE 2: Anadolu'da İslam

KAZANIM

1. Türklerin Müslüman olma sürecini açıklar.
2. Dinî anlayış ve kültürümüzün oluşmasında etkili olan bazı şahsiyetleri tanıır.

SÜREÇ

1. "Türklerin Müslüman Olmaları" konusu işlenir ve konuyla ilgili gezi rehberi hazırlama etkinliği yapılacağı öğrencilere söylenir.
2. Öğrenciler dört gruba ayrılır.
3. Gruplardan, aşağıdaki bölgelerden birini seçmeleri istenir:
 - Maverâünnehir: Yesi, Semerkant, Buhara ve Hive vs.
 - Horasan: Nişabur (Meşhed), Re'y (Tahran), Tebriz vs.
 - Orta Anadolu: Sivas, Kırşehir, Konya vs.
 - Balkanlar: Üsküp, Ohri, Tiran, Berat, Mostar, Saraybosna vs.
4. Gruplardan, Ek-1'de yer alan plana uygun olarak seçtikleri bölge hakkında araştırma yapmaları, bölgeyi tanıttacak kısa yazılar yazmaları ve ilgili yerlere ait fotoğraf, harita gibi görsel malzemeyi de kullanarak bir gezi rehberi hazırlamaları istenir.
5. Hazırlanan rehberler basılı ya da dijital olabilir.
6. Gruplar hazırladıkları gezi rehberleri eşliğinde bölgelerin tanıtımını yapar.

DEĞERLENDİRME

Süreç değerlendirilerek kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

GEZİ REHBERİ PLANI

Hazırladığınız rehberde aşağıdaki bölümlerin olmasına dikkat ediniz.

1. Gezi Rotası

Gezilecek güzergâhları belirleyerek harita üzerinden bir rota oluşturunuz.

2. Gezi Zamanı

Bölgeyi gezmek için en uygun mevsim veya zaman hakkında bilgilendirme yapınız.

3. Gezilecek Şehirler

Gezilecek şehirlerin kısa tanıtımını yaparak bu şehirlerin Müslüman olduktan sonra Türkler açısından önemini belirtiniz. Ayrıca bu şehirlerde yaşamış Türk-İslam tarihi için önemli şahsiyetler hakkında da bilgi veriniz.

4. Önemli Eserler

Türkler tarafından buralarda yapılan mimari eserler ve özellikleri hakkında bilgi veriniz.

ÜNİTE 2: Anadolu'da İslam

KAZANIM

2. Dinî anlayış ve kültürümüzün oluşmasında etkili olan bazı şahsiyetleri tanır.

SÜREÇ

1. “Dinî Anlayış ve Kültürümüzün Oluşmasında Etkili Olan Bazı Şahsiyetler” konusu işlenmeden iki hafta önce gönüllü on beş öğrenci belirlenir ve onlardan bu konuyla ilgili yapılacak panele hazırlanmaları istenir.
2. Öğrencilerden biri yönetici, on ikisi konuşmacı, ikisi de rapor yazarı olarak belirlenir.
3. Panelin konusunun “Dinî Anlayış ve Kültürümüzün Oluşmasında Etkili Olan Bazı Şahsiyetler” olduğu belirtilir.
4. Panel iki oturum şeklinde organize edilir. İlk oturumda “Ebu Hanife”, “Cafer es-Sadık”, “Maturidi”, “Şafî”, “Eş’ari” ve “Ahmet Yesevi” hakkındaki konuşmalar; ikinci oturumda “Mevlana Celaleddin Rumi”, “Ahi Evran”, “Hacı Bektaş-ı Veli”, “Yunus Emre”, “Sarı Saltuk”, “Hacı Bayram-ı Veli” hakkındaki konuşmalar yapılacaktır.
5. Öğrenciler sunacakları konuyla ilgili araştırma yaparak hazırlanırlar. Yönetici de panelde konuşmacılara yönelteceği sorularını hazırlar.
6. Öğrencilere hazırlık aşamasında TDV İslam Ansiklopedisi’nden istifade edebilecekleri söylenir.
7. Ders saatinde sınıfta panelistlerin oturacakları yer ayarlanır ve yöneticinin kısa açış konuşmasıyla panel başlar.
8. Her konuşmacı beş dakika boyunca kendi konusuyla ilgili konuşmasını yapar.
9. Konuşmacılar ikinci turda dinleyicilerin ve yöneticinin sorularına cevaplar verirler.
10. Rapor yazmakla görevli öğrenciler söylenenleri not alır ve panelin sonunda alınan notlardan konuyla ilgili ortak bir açıklama metni oluşturulur.

DEĞERLENDİRME

Süreç takip edilerek kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

ÜNİTE 2: Anadolu'da İslam

KAZANIM

2. Dinî anlayış ve kültürümüzün oluşmasında etkili olan bazı şahsiyetleri tanır.

SÜREÇ

1. Öğrencilere “Dinî Anlayış ve Kültürümüzün Oluşmasında Etkili Olan Bazı Şahsiyetler” konusu ile ilgili bir biyografi dergisi hazırlama görevi verilir.
2. Dergi için gönüllü öğrencilerden en az beş kişilik bir yayın kurulu oluşturulur. Yayın kurulundan uygun olan bir kişi derginin genel yayın yönetmeni olarak seçilir.
3. Yayın kurulunda yer alan öğrenciler konu dağılımını, yazıların toplanıp okunması ve tashih edilmesi süreçlerini organize ederler.
4. Derginin tasarımıyla ilgili de sorumlu iki öğrenci belirlenir. Tasarım ekibi yayın kuruluyla koordineli olarak çalışır.
5. Yayın kurulu öncülüğünde istişareyle derginin adı belirlenir.
6. Dergi için öğrencilerden Ebu Hanife, Cafer es-Sadık, Maturidi, Şafiî, Eş'ari, Ahmet Yesevi, Mevlana Celaleddin Rumi, Ahi Evran, Hacı Bektaş-ı Veli, Yunus Emre, Sarı Saltuk, Hacı Bayram-ı Veli hakkında biyografi, deneme, araştırma, şiir, röportaj vb. farklı türlerde yazılar hazırlamaları istenir.
7. Derginin her sayısında belirlenen şahsiyetlerden birisi dosya konusu olarak ele alınır.
8. Dergi iki haftalık periyotlarla yayına hazırlanır.
9. Toplam 12 sayı olarak yayımlanır.
10. Dergi fotokopi ile çoğaltılarak dağıtılabilir.
11. Her sayı çıktığında sınıfta o sayıyla ilgili bir değerlendirme toplantısı düzenlenir.

DEĞERLENDİRME

Hazırlanan dergi sayıları incelenerek kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği değerlendirilir.

ÜNİTE 2: Anadolu'da İslam

KAZANIM

1. Türklerin Müslüman olma sürecini açıklar.
2. Dinî anlayış ve kültürümüzün oluşmasında etkili olan bazı şahsiyetleri tanıır.
3. Nisâ suresi 69. ayette verilen mesajları değerlendirir..

SÜREÇ

1. Ek-1'deki test çoğaltılır ve öğrencilere dağıtılır.
2. Öğrenciler bireysel olarak testi çözerler.
3. Doğru cevapların verilmesi ile etkinlik tamamlanır.

DEĞERLENDİRME

Sorulara verilen cevaplara göre kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

Aşağıda verilen çoktan seçmeli soruları yanıtlayınız.

1. Türklerin kitleler hâlinde İslamiyet'e girmelerine;

- I. Abbasilerin Türklere karşı olumlu yaklaşımları
- II. İslam dünyasıyla Türkler arasında gelişen ticari ilişkiler
- III. Mutasavvıfların, Türklerin yaşadığı bölgelerde İslam'ı yayma çalışmaları

konularından hangilerinin etki ettiği söylenebilir?

- A) Yalnız I.
- B) Yalnız II.
- C) Yalnız III.
- D) II ve III.
- E) I, II ve III.

- 2. Asıl adı Numan bin Sabit olup İslam hukukunu sistemleştiren temel esasları belirleyerek kendi adıyla anılan bir mezhebin önderi olmuştur. Kur'an ve Hz. Peygamberin sünnetini esas almış ve bunları aklın ilkeleri doğrultusunda yorumlamıştır. Kendisinin görüşleri etrafında oluşan bu mezhep özellikle Türkler arasında yaygınlık kazanmıştır.**

Bu parçada hakkında bilgi verilen âlim aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İmam Malik
- B) İmam Eş'ari
- C) İmam Maturidi
- D) İmam Ebu Hanife
- E) İmam Ahmet b. Hanbel

- 3. Mevlana, dönemin ünlü sufilerinden biri olan Şems-i Tebrizi ile tanıştıktan sonra uzun yıllar uzlete çekilmiştir. Tasavvuf düşüncesinin ana konularını içeren ve Türk-İslam kültürünün en önemli eserleri arasında yer alan meşhur eseri Mesnevi'yi kaleme almış, şiirleriyle ve hikmetli sözleriyle çevresini aydınlatmıştır. Ortaya koyduğu insan sevgisi, hoşgörü ve alçak gönüllülük gibi özellikleriyle değişik din, mezhep ve düşüncelere mensup birçok insanı etkilemiştir. Hoşgörü, insanlarla iyi geçinme, başkasına zarar vermeme ve başkasından zarar görmemeyi vurgulayan öğütleri tüm Anadolu, Arap dünyası ve Balkanlara kadar uzanan geniş bir alanda yayılmıştır.**

Bu parçada aşağıdakilerden hangisine değinilmemiştir?

- A) Mevlana'nın öğütlerine
- B) Mesnevi'nin içeriğine
- C) Mevlana'nın düşüncelerinin yayıldığı bölgelere
- D) Mesnevi'nin tasavvuftaki yerine
- E) Tasavvufun İslam'daki yerine

- 4. Gelin tanış olalım**

İşi kolay kılalım

Sevelim sevillelim

Dünya kimseye kalmaz.

Yunus Emre

Aşağıdakilerden hangisi bu dizelerin verdiği mesaja uygun değildir?

- A) İnsanlara hoşgörü ile yaklaşmak
- B) İnsanlara ön yargılı davranmak
- C) İnsanlara yardım etmek
- D) İnsanları olduğu gibi kabul etmek
- E) İnsanların hayatını kolaylaştırmak

Aşağıda verilen çoktan seçmeli soruları yanıtlayınız.

5. I. Gazze’de doğmuş, Bağdat’ta vefat etmiştir.
II. Mekke, Medine, Yemen, Mısır ve Bağdat’ta ilim tahsil etmiştir ve pek çok âlimden ders almıştır.
III. Kitabı’l-Umm adıyla kaleme aldığı eser önemli kitaplarından biridir.
IV. On iki imama inanmayı inanç konuları kapsamında değerlendirmiştir.

Numaralanmış bilgilerden hangisi İmam Şafî’yle ilgili değildir?

- A) Yalnız I.
B) Yalnız IV.
C) I ve II.
D) II ve III.
E) III ve IV.

6. Kazakistan sınırları içinde yer alan Batı Türkistan’ın Yesi kasabasında doğmuş ve 1166 yılında vefat etmiştir. İlk eğitimini Arslan Baba’dan aldıktan sonra dönemin ilim merkezi Buhara’ya gitmiştir. Yusuf Hemedani’nin talebelerinden olup Orta Asya Türkleri arasında İslam’ın ve tasavvufun yayılmasında büyük hizmetleri olmuştur.

Bu parçada sözü edilen düşünür aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Ahmet Yesevi
B) Ebu Hanife
C) Hasan Basri
D) Maturidi
E) Yunus Emre

7. • Şiirlerinde sevgi, saygı ve kardeşlik temalarını işlemiştir.
• İlahî aşkı en güzel şekilde ifade eden mutasavvıf şairlerdendir.
• Anadolu insanına İslamiyet’i anlattığı şiirlerinde sade bir dil kullanmıştır.
• Güzel ahlak ve ilahî sevginin halk arasında yaygınlaşmasını sağlamaya çalışmıştır.

Bu parçada hakkında bilgi verilen Türk İslam düşünürü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Ahi Evran
B) Mevlana Celalettin Rumi
C) Ahmet Yesevi
D) Sarı Saltuk
E) Yunus Emre

8. Ahilik teşkilatının Anadolu’daki kurucularından olan Ahi Evran bu teşkilatın piri kabul edilen, âlim ve mutasavvıf bir şahsiyettir. Asya’dan gelerek Anadolu’da birçok şehri dolaştıktan sonra Kırşehir’e yerleşmiş ve Ahilik teşkilatının yayılmasında önemli hizmetler yapmıştır. Özellikle I. Alâeddin Keykubad’ın büyük destek ve yardımıyla, bir taraftan tasavvufi düşünceye ve fütüvvet ilkelerine bağlı kalarak tekke ve zaviyelerde şeyh-mürit ilişkilerini düzenlemiştir. Diğer taraftan iş yerlerinde usta, kalfa ve çırak münasebetlerini ve buna bağlı olarak iktisadi hayatı düzenleyen Ahiliğin Anadolu’da kurulup gelişmesinde büyük rolü olmuştur.

Bu parçadan hareketle Ahilikle ilgili olarak aşağıdakilerden hangisine ulaşamaz?

- A) Kurucusu Ahi Evran’dır.
B) İktisadi hayatı olumlu etkilemiştir.
C) Devlete bağlılığı esas kabul etmiştir.
D) Tasavvufi ilkeleri esas almıştır.
E) Anadolu’nun kalkınmasında rol oynamıştır.

Aşağıda verilen çoktan seçmeli soruları yanıtlayınız.

9. Hacı Bektaş-ı Veli, Bektaşiliğin kurucusu olup Horasan erenlerindendir. Hacı Bektaş-ı Veli'nin daha çok Hoca Ahmet Yesevi'den etkilendiği görülmektedir. Anadolu'da Kuruluş Dönemi'nde dervişler arasında Hacı Bektaş-ı Veli'nin ve düşüncelerinin önemini gören Osmanlı, Yeniçeri Ocağı'nın piri olarak onu seçmiştir. Böylece Bektaşilik, gerek göçebe topluluklar gerekse Yeniçeri Ocağı aracılığıyla güçlenmiştir.

Bu parçaya en uygun başlık aşağıdakilerden hangisi olabilir?

- A) Hacı Bektaş-ı Veli ve Yeniçeri Ocağı
- B) Anadolu'da Yayılan Bektaşilik
- C) Hacı Bektaş-ı Veli'nin Eserleri
- D) Bektaşiliğin Temel Görüşleri
- E) Osmanlıların Askeri Gücü

10. “Kim Allah’a ve Peygamber’e itaat ederse işte onlar, Allah’ın kendilerine nimet verdiği peygamberlerle, sıddıklarla, şehitlerle ve salihlerle birlikte dirler. Bunlar ne güzel arkadaşlardır.” (Nisa suresi, 69.ayet.)

Bu ayet mealinde vurgulanan konu aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Evrendeki düzen
- B) Allah'ın emirlerine itaat
- C) Arkadaşlık ilişkileri
- D) Müslümanların kardeşliği
- E) Güzel Ahlak

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

ÜNİTE 2: Anadolu'da İslam

KAZANIM

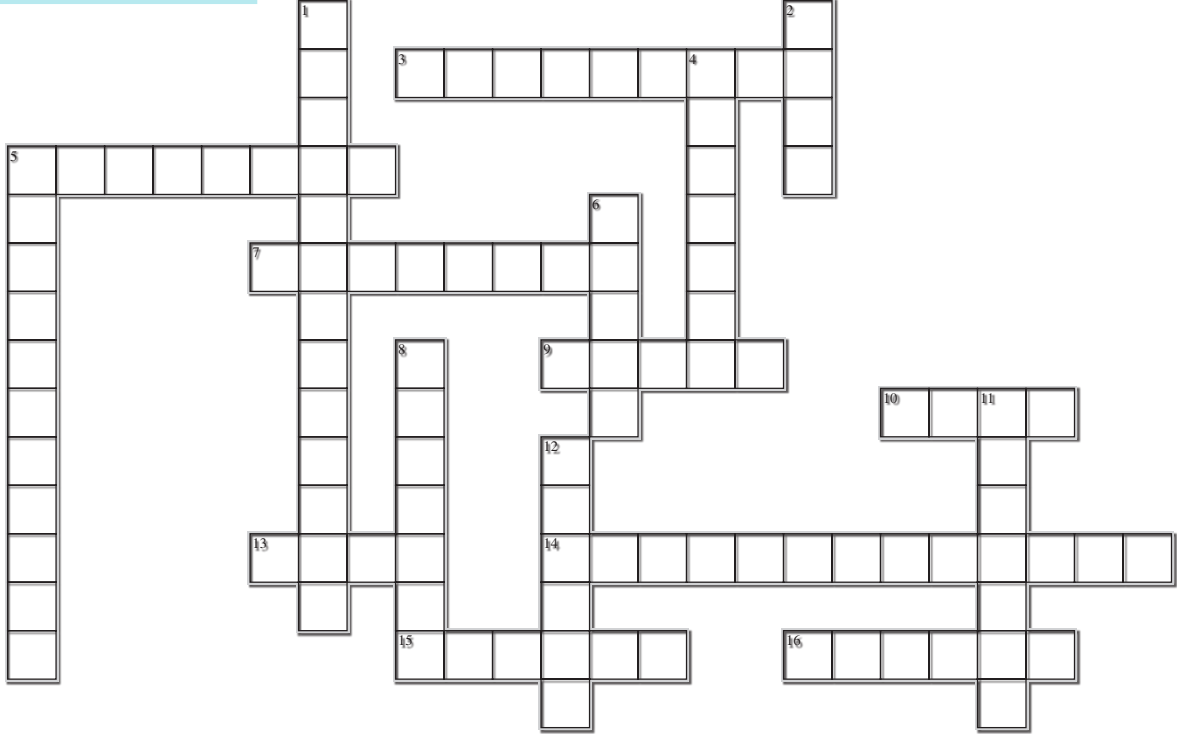
1. Türklerin Müslüman olma sürecini açıklar.
2. Dinî anlayış ve kültürümüzün oluşmasında etkili olan bazı şahsiyetleri tanır.
3. Nisâ suresi 69. ayette verilen mesajları değerlendirir.

SÜREÇ

1. Ek-1'deki bulmaca öğrencilere dağıtılır.
2. Bu etkinlikte nasıl bir sonuca ulaşılmak istendiği açıklanır.
3. Öğrencilere bulmacada "Anadolu'da İslam" ünitesiyle ilgili isim, kelime ve kavramların bulunduğu söylenir.
4. Bulmacayı önce çözen ilk üç öğrenci, öğretmen tarafından tebrik edilip arkadaşları tarafından alkışlanır.

DEĞERLENDİRME

Öğrencilerin cevapları kontrol edilerek kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği görülür.

8**BULMACA****Ek-1:****Bulmacayı çözelim.****Soldan Sağa**

3. (1238 - 1320) yılları arasında yaşamış, Anadolu'da tasavvuf akımının ve Türkçe şiirin öncüsü olan büyük Türk şairi.
5. Bir çeşit fedakârlık, mertlik, yiğitlik teşkilatı anlamına gelen, herhangi bir mesleği olmayan gençlere bir zanaat öğretme amacı güden yapı.
7. Kelam, tefsir, fıkıh ve mezhepler tarihi alanlarındaki çalışmalarıyla tanınan, itikadi konulardaki görüşlerini Kitabü't-Tevhid adlı eserde toplayan din âlimi.
9. Din bilgini, fıkıh âlimi, bir şeyi iyi bilen, iyi anlayan kimse.
10. Mevlevilik tarikatında dervişlerin ilahî aşkın etkisiyle coşup dönmeleri.
13. Sözlük anlamı kadınlar demek olan Kur'an-ı Kerim'in 4. suresinin adı.
14. Karahanlı Devleti'nin ilk Müslüman hakanı.
15. 13. yüzyılda Anadolu'da ortaya çıkan ve Osmanlı Devleti'nin kurulmasında önemli rolü olan kişilerin mensubu olduğu bir esnaf teşkilatı.
16. Belli bir dinin, düşüncenin ya da felsefi ekolün inanç esasları.

Yukarıdan Aşağıya

1. Orta Asya'da Seyhun ve Ceyhun Nehirleri arasında kalan bölgeye verilen isim.
2. Allah dostu anlamında bir tasavvuf terimi.
4. Mevlana tarafından kaleme alınan 6 ciltlik Farsça eser.
5. İmam Azam Ebu Hanife tarafından yazılan ve akaid konularından bahseden eser.
6. Sınır boylarında ve stratejik mevkieerde bulunan askerî amaçlı sağlam yapılar.
8. Mevlevilik tarikatının kurucusu, dünyaca tanınmış mutasavvıf, şair.
11. Dört kapı, kırk makamdan bahseden Hacı Bektaş-ı Veli'nin kitabı.
12. İslam kültür tarihinde ilk olarak fıkıh usulü ilminin temellerini atan İmam Şafii'nin en meşhur eseri.

ÜNİTE 2: Anadolu'da İslam

KAZANIM

3. Nisa Suresi 69. ayette verilen mesajları değerlendirir.

SÜREÇ

1. “Kim Allah’a ve Peygamber’e itaat ederse işte onlar, Allah’ın kendilerine lütuflarda bulunduğu peygamberler, sıddıklar, şehidler ve salih kişilerle beraberdirler; bunlar ne güzel arkadaşlardır!” (Nisâ Suresi 69. ayet) tahtaya yansıtılır.
2. Öğrencilerden, ayetten hareketle Allah’a ve Peygamber’e itaat eden kimselerden beklenen davranışları yazmaları istenir.
3. Öğrenciler sırayla düşüncelerini ifade ederler. Belirtilen davranışlar tahtada listelenir.
4. Allah’a ve Peygamber’e itaatin nasıl olması gerektiği üzerine görüş alışverişi ile etkinlik sonlandırılır.

DEĞERLENDİRME

Soru ve cevaplarla kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

ÜNİTE 2: Anadolu'da İslam

KAZANIM

3. Nisa Suresi 69. ayette verilen mesajları değerlendirir.

SÜREÇ

1. Öğrencilere Nisa suresi, 69. ayet bağlamında “Nasıl bir arkadaş?” konulu serbest pano etkinliği düzenleneceği söylenir.
2. Sınıf panosuna büyük harflerle “NASIL BİR ARKADAŞ?” başlığı yazılır. Başlığın altına öğrencilerin cevaplarını yazabilecekleri genişçe bir boş alan bırakılır.
3. Öğrenciler ders saati boyunca ve teneffüste kendi cevaplarını panoya renkli kalemlemlerle yazarlar.
4. Sonraki ders saatinde bu cevaplar okunur ve üzerine değerlendirmeler yapılır.
5. Öğretmen söylenenleri toparlayarak etkinliği sonlandırır.

DEĞERLENDİRME

Soru ve cevaplarla kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

12. SINIF

ÜNİTE: 3

İslam Düşüncesinde Tasavvufi Yorumlar

ÜNİTE 3: İslam Düşüncesinde Tasavvufi Yorumlar

KAZANIM

1. İslam düşüncesinde tasavvufi düşüncenin oluşum sürecini değerlendirir.

SÜREÇ

1. Ek-1’de yer alan bulmaca çoğaltılarak öğrencilere dağıtılır.
2. Öğrencilerden, tanımları verilen kavramları boşluklara yazmaları ve bulmacadan o kavramı bularak karalamaları istenir.
3. Bütün kavramlar bulunup karalanınca bulmacada kalan harfler sırayla toplanarak şifreye ulaşılır.
4. İlk bitiren öğrenci kutlanır ve cevaplar kontrol edilir.
5. Bulunan şifre öğrencilerle birlikte yorumlanarak etkinlik sonlandırılır.

DEĞERLENDİRME

Soru ve cevaplarla kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

1

KELİME AVI

Ek-1:

Tanımları verilen kavramları bularak boşluklara yazınız. Kelime avı bulmacasında kavramların üzerini karalayınız. Kalan harfleri sırayla birleştirdiğinizde Yunus Emre'nin şiirinden bir bölüme ulaşacaksınız.

1.		Samimiyet, içtenlik, tutum ve davranışlarda sadece Allah'ın rızasını gözetmek, sözün öze uyması.
2.		Dünyaya rağbet etmeyen, kendini bütünüyle ahirete ve Hakk'a veren, mala mülke, şöhrete değer vermeyen kişi.
3.		Allah'ın (c.c.) zatı dışındaki bütün varlıklar.
4.		Temizlenme, nefsi manevi kirlere arındırma.
5.		Elde mevcut olsa bile gönülde mal ve mülk sevgisine yer vermeme, Hakk'a yönelmek için dünyadan el etek çekme.
6.		Uzlet, inziva, yalnızlık, topluma karışmamak.
7.		Ermiş, veli, takva sahibi, samimi dindar, dinî konularda duyarlı kişi.
8.		Anmak, hatırlamak, Allah'ın (c.c.) isimlerini veya "lailahe illallah" cümlesini söylemek ve tekrarlamaktır.
9.		Sezgi, tecrübe ve manevi yolla elde edilen bilgi.
10.		Allah'a (c.c.), O'nu görüyormuş gibi ibadet etmek.
11.		Dervişlik, salikin hiçbir şeye sahip olmadığının şuurunda olması, her şeyin gerçek malik ve sahibinin Allah (c.c.) olduğunu idrak etmesi.
12.		Bilgi, irfan, tecrübe, tanıma, aşinalık, sufilerin ruhani hâlleri yaşayarak manevi ve ilahi hakikatleri tatması.
13.		Hakk'a ermek için bir rehberin öncülüğünde ve denetiminde çıkılan manevi ve ruhi yolculuk.
14.		Saf olmak ve ilk safta bulunmak, güzel ve ulvi olan her çeşit huyları kazanma girişiminde bulunmak ve çirkin huylardan uzaklaşmaya çalışmak.
15.		Bir tarikata girmiş, onun kurallarına ve törelerine bağlı kimse.

T	E	Z	K	İ	Y	E	D	M	E	R	V	S	T
İ	Ş	H	L	İ	K	İ	O	A	L	D	S	E	A
Z	A	A	Y	D	İ	H	T	R	F	E	M	Y	S
Ü	A	L	Ç	İ	L	L	E	İ	A	R	A	R	A
H	H	V	İ	R	K	A	A	F	K	V	S	U	V
T	B	E	İ	Z	D	S	A	E	R	İ	İ	S	V
H	İ	T	A	L	İ	R	D	T	İ	Ş	V	Ü	U
K	O	İ	R	F	A	N	T	U	Z	A	A	L	F
Z	A	H	İ	D	K	İ	S	U	F	İ	R	U	K
Z	İ	K	İ	R	A	.	İ	H	S	A	N	K	

Şifre:

ÜNİTE 3: İslam Düşüncesinde Tasavvufi Yorumlar

KAZANIM

1. İslam düşüncesinde tasavvufi düşüncenin oluşum sürecini değerlendirir.

SÜREÇ

1. Sınıfta gönüllü öğrencilerden oluşan 5 kişilik bir grup oluşturulur.
2. Bu gruba en az 40 kavramdan oluşan bir tasavvuf terimleri sözlüğü hazırlama görevi verilir.
3. Sözlük hazırlanırken görsel materyaller, kartonlar veya kartların kullanılabileceği belirtilir.
4. Hazırlık için bir hafta süre verilir.
5. Hazırlanan sözlük sınıfta diğer öğrencilere sunulur.
6. Sözlüğü hazırlayan öğrenciler tebrik edilir ve notla ödüllendirilir.
7. Sözlük sınıf panosunda sergilenir.

DEĞERLENDİRME

Soru ve cevaplarla kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

ÜNİTE 3: İslam Düşüncesinde Tasavvufi Yorumlar

KAZANIM

2. Tasavvufi düşüncede ahlaki boyutun önemini fark eder.

SÜREÇ

1. “Tasavvufi Düşüncenin Ahlaki Boyutu” konusu işlenir. Ek-1’de yer alan çalışma kâğıdı çoğaltılarak öğrencilere dağıtılır.
2. Öğrencilerden verilen metni okumaları istenir.
3. Metin gönüllü öğrenciler tarafından bir kez de sesli olarak okunur ve dinlenmesi sağlanır.
4. Metinle ilgili Ek-1’de verilen sorulara cevap aranır.
5. Gönüllü öğrencilerin metinle ilgili kanaatlerini ifade etmeleriyle etkinlik sonlandırılır.
6. Cevaplar öğretmen rehberliğinde değerlendirilir.

DEĞERLENDİRME

Soru ve cevaplarla kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

Aşağıdaki metni okuyarak verilen soruları cevaplayınız.

KİYAMET SURESİ 1. ve 2. AYETLERİN TEFSİRİ

“Sandıkları gibi değil, kıyamet gününe yemin ederim! Öyle değil, kendini kınayan nefse yemin ederim!”

Yüce Allah’ın Kur’an’da herhangi bir konuyu yemin ederek zikretmesi, o konunun ve üstüne yemin edilen şeyin önemine işaret eder. Burada da korkunç manzaralarla dolu kıyamet gününe ve kendini kınayan, sorgulayan nefse dikkat çekilmiştir.

Kur’an-ı Kerim’de kıyametin geleceğinden kuşku duyulmaması gerektiğini belirten ve kıyametle ilgili durumları açıklayan pek çok ayet vardır. Müslüman için önemli olan kıyametin ne zaman kopacağını, dolayısıyla ahiret hayatının ne zaman başlayacağını bilmek değil, kıyametin kopmasıyla başlayacak olan ebedî hayata inanmak ve ona gerektiği şekilde hazırlanmaktır. İslam inancına göre sura ilk üflendiğinde bütün canlılar ölecek, kabir hayatı veya berzah denilen ve ölümle kıyametin kopması arasındaki dönemi kapsayan sürecin dolması ve kıyametin kopmasından bir süre sonra sura ikinci defa üflenince insanlar yeniden diriltilerek yattıkları yerlerden kalkıp mahşerde toplanacaklardır. Arkasından hesaba çekilip yargılanma, amel defterlerinin ortaya konması, mizan yani iyilik ve kötülüklerin tartılması, değerlendirilmesi gibi ahiret hâlleri denilen aşamalar gerçekleştikten sonra cennetlikler ve cehennemlikler belli olacak, sırat köprüsünden geçebilenler cennete kavuşurken geçemeyenler cehennemi boylayacaklardır.

Sözlükte nefis (nefis), “bir şeyin kendisi ve hakikati, benlik, can, ruh, kalp, insandaki manevi güç, kan” gibi anlamlara gelmektedir, Kur’an-ı Kerim’de nefis, insanı, insanın şahsını, varlık bütünlüğünü, kişiliğini ifade eder (mesela bk. Bakara 2/233; Âl-i İmrân 3/25, 30; En’âm 6/70, 151). Ancak zamanla İslam düşüncesinde “nefis” kelimesi daha özel olarak iki anlamda kullanılmıştır: 1. Nefis, insandaki istekler, arzular, güdüler, dürtüler ve duygular bütünüdür. Uygun eğitim almamış insanda ortaya çıkan kötü huy ve özellikler buradan kaynaklanır. 2. İnsanın hakikati ve kendisi. Gazzâlî, bu anlamda nefsin kalp, ruh ve akılla eş anlamlı olduğunu belirtir (İhyâ, III, 3-5).

İnsan nefsi iki temel özelliğe sahiptir: a) Nefis dinamiktir, kendi kendisini dengeleyici bir sistemdir ve onda zıt eğilimlerin meydana getirdiği psikolojik bir gerginlik ortamı vardır. Bu gerginlikler davranışlarda güdüleyici bir sistem olarak rol oynarlar. Kur’an’da muhtelif ayetlerde nefsin bu özelliğine işaret edilmektedir (mesela bk. Şems 91/7-10; Tîn 95/4). b) Nefiste gelişme ve olgunlaşma gücü vardır. İlkel hâliyle nefis, içgüdüsel isteklerin baskın olduğu, dolayısıyla ahlaki ölçülere uyum sağlamakta zorlandığı için kötülüğe yatkındır. Bu özellikteki nefis derecesine nefis-i emmâre denilir (nefis hakkında bk. Nisâ 4/1). Mutasavvıflar, nefsin mertebelerini ve hâllerini şu şekilde açıklamışlardır: 1. Nefis-i emmâre: Şeytana uyarak şehvi (bedensel, biyolojik) isteklerin, makam ve mevki sahibi olma gibi tutkuların karşılanmasını emreden ve kalbi süfli yönlerle çeken kuvvet demektir. 2. Nefis-i levvâme: Bayağı eğilim ve arzulara karşı mücadele eden, işlediği günahlardan dolayı üzülüp kendini kınayan, yargılayan ve düzeltmeye çalışan nefis basamağıdır. 3. Nefis-i mülhime: Hayır ve şerri idrak edebilme melekesine sahip olan nefistir. 4. Nefis-i mutmainne: İman nuruyla tam aydınlanmış, kötü sıfatlardan kurtulup yüce ahlak ile bezenmiş olan nefistir. Bu dereceye ulaşan nefsin sıkıntı ve gerilimleri son bulmuştur. Bu nefis hem Allah ile hem kullarla hem de kendisiyle barışık olduğu için huzur ve tatmin içerisinde. 5. Nefis-i zekiyye: Nefsi kirliletecek inkâr, cehalet, kötü hisler, yanlış inançlar ve kötü huylardan temizlenmiş; iman, ilim, irfan, iyi hisler, güzel huy ve ilahi ahlak gibi takva özellikleriyle terbiye edilmiş nefis

demektir. 6. Nefs-i râziye: Kendisi ve başkaları hakkında Allah'ın hayır veya şer olarak takdir ettiği hükümlere tereddütsüz rıza gösterip teslim olan nefsin makamıdır. 7. Nefs-i marziyye: Allah ile kul arasında karşılıklı rıza ilişkisinin kurulduğu, kulun Allah'tan, Allah'ın da kuldan razı olduğu makamıdır. 8. Nefs-i kâmile: Kişinin ahlak ve marifette kemale ererek irşad mevkiine yükseldiği makamıdır (Konu hakkında bk. Süleyman Uludağ, "Nefis" DiA, XXXII, 526-529; Hayati Hökelekli İFAV Ans., III, 464-466).

Bu metin <https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/K%C4%B1y%C3%A2met-suresi/5552/1-2-ayet-tefsiri> adresinden alınmıştır.

Kaynak: Kur'an Yolu Tefsiri Cilt: 5 Sayfa: 504-505

Sorular:

1. Nefis nedir? Kur'an-ı Kerim'de nefis neyi ifade etmektedir? Kısaca açıklayınız.
2. Tasavvufi düşüncede insan nefsinin tamamlaması gereken ahlaki aşamalar nelerdir? Belirtiniz.
3. Nefsin aşamalarının tanımları sizin için ne ifade etmektedir?
4. İnsan-ı kâmil deyince ne anlıyorsunuz? İnsan-ı kâmil olmak için neler yapmak gerekir?
5. Tasavvuftaki esas gaye, asıl varılmak istenen hedef nedir? Açıklayınız.
6. Tasavvuf düşüncesinde ön plana çıkan ortak değerler nelerdir?
7. Tasavvufa gönül veren bir insanın hangi davranışlardan uzak durması gerekir?
8. Metinde verilen tüm ayetleri Kur'an-ı Kerim mealinden bularak okuyunuz.

ÜNİTE 3: İslam Düşüncesinde Tasavvufi Yorumlar

KAZANIM

2. Tasavvufi düşüncede ahlaki boyutun önemini fark eder.

SÜREÇ

- Öğrencilere, tasavvufi düşüncede ahlaki boyutun önemi ile ilgili bir beyin fırtınası yapılacağı söylenir.
- Amacın, tasavvufun ahlak ile olan ilişkisini ve ahlaki eğitimin önemini kavramak olduğu belirtilir.
- Aşağıdaki kavramlar sırayla tahtaya yazılarak üzerinde konuşulur ve farklı düşünceler kısaca ilgili kavramın altına not alınır.
 - İslam
 - Ahlak
 - Nefis
 - Edep
 - Adap
 - İnsan-ı kâmil
- Söz hakkı, önce istekli olanlara verilir.
- Kavramlar üzerine görüşler belirtildikten sonra öğretmenin rehberliğinde bu kavramlar arasında ilişki kurulur ve ahlakın önemine dikkat çekilerek etkinlik sonlandırılır.

DEĞERLENDİRME

Soru ve cevaplarla kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

ÜNİTE 3: İslam Düşüncesinde Tasavvufi Yorumlar

KAZANIM

2. Tasavvufi düşüncede ahlaki boyutun önemini fark eder.

SÜREÇ

1. “Tasavvufi Düşüncenin Ahlaki Boyutu” konusu işlendikten sonra Ek-1’de yer alan metin okunur.
2. “İnsan-ı Kâmil” kavramı üzerine bir kavram haritası oluşturulması amacıyla sınıf dört gruba ayrılır.
3. Metinden hareketle her gruba araştırmaları için şu konu başlıklarından biri verilir:
 - Tasavvufa göre kalp
 - Tasavvufa göre nefis
 - Tasavvufa göre ruh
 - Tasavvufa göre akıl
4. Gruplar konularında geçen kavramları belirler.
5. Ek-1’dekine benzer bir şekil tahtaya çizilir.
6. Her grup, kendi konusu ile ilgili kavramları açıklar.
7. Açıklanan bu kavramların kavram haritasında ilgili bölüme yazılması sağlanır.

DEĞERLENDİRME

Soru ve cevaplarla kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

Aşağıdaki metni okuyarak kavram haritasını doldurunuz.

İNSANIN MANEVİ YAPISI

Filozoflar ve Sufiler, insanın manevi yapısında “kalp, nefis, ruh ve akıl” olmak üzere dört önemli özellik üzerinde durur.

1- Kalp: İç ve öz demektir. Aynı zamanda bir şeyin altını üstüne getirmek anlamına gelir. Kavram olarak iki manada kullanılır. Birincisi, sol memenin altında çam kozalağına benzeyen et parçası (kalb-i sanevberî). Bu et parçası ruhun madeni ve kaynağı olarak kabul edilir. İkincisi, rabbani ve ruhani bir latifedir. Cismani olan kalb-i sanevberî ile ilgisi vardır. İbn Arabî'nin ifadesiyle “nefs-i nâtika ile ruh arasında yer alan nurani bir cevherdir. İç ruh, bineği de nefis-i hayvanidir. Kur'an'daki: “Gerçek şudur ki, kör olan gözler değil, göğüslerdeki kalplerdir.” (Hac suresi, 46. ayet.) “Onların kalplerinde hastalık var.” (Bakara suresi, 11.ayet.) ayetlerinde geçen kalp tabiri de bunu ifade etmektedir.

2- Nefis: Bir şeyin varlığı, öz benliği ve kendisi demektir. Beden kalıbına tevdi edilen ve kötü huyların mahalli sayılan latifedir. Sufilere göre nefis kula ait vasıflardan illetli olanları, insanın kötü huy ve fiilleridir. İnsanın illetli fiilleri de iki türdür: İradesiyle kazandığı günah, isyan gibi yasaklar ile nefsin aşağı ve bayağı huyları, kibir, öfke, kin, haset gibi vasıflardır. Nefsin hükümlerinden en çetini nefsin bu gibi şeylerin güzel olduğu vehmine kapılmasıdır. Yaptığı çirkin fiilleri beğenmesi, kendisinin bir değerinin olduğunu sanmasıdır. Tasavvufta bu durum gizli şirk sayılmıştır. Nefsani arzuları terbiye, terkle mümkün olabilir. Nitekim Cenâb-ı Allah buyurur: “Kim Rabbinin makamında durmaktan korkar ve nefsini hevâdan menederse, muhakkak cennet, onun varacağı yerdir.” (Naziât suresi, 40-41. ayetler.)

“En büyük düşmanın, iki yanın arasındaki nefstir.” (Keşfu'l-hafâ, I, 143.) “Küçük cihaddan büyük cihada, nefis ile mücadeleye döndük.” (Keşfu'l-hafâ, I, 424.) hadisleri ile, “Nefis kötülüğü çokça emredicidir.” (Yusuf suresi, 53. ayet.) ayeti, nefsin kötü sıfatların merkezi oluşuna delildir.

3- Ruh: Can ve hayat demektir. Beden kalıbına tevdi edilmiş rabbani, ilâhî bir latifedir. O, bedende bulunduğu sürece Allah Teâlâ, ruhun mahalli olan tene can ve hayat vermektedir. İnsan ruh ile değil, hayat ile diri ve canlıdır. Uyku hâlinde ruh yükselir, bedenden ayrılır, sonra tekrar döner. Ruhun ilâhî menşeli olduğunu gösteren ayet ise yukarıda geçen: “Âdem'in yaratılışını tamamladığım zaman ona ruhumdan üfürdüm.” (Hicr suresi, 29. ayet. ve Sâd suresi, 72. ayet.) ayetidir.

Ruh, bedene hayat veren hoş bir rüzgâr; nefis ise hareket, sükûn ve arzuların kaynağı sıcak bir nefestir.

Ruhun “mahluk” olup olmadığı ihtilaflı bir konu olmakla birlikte sufiler “Ruh Rabbimin emrindedir. Onun hakkında size çok az bir bilgi verilmiştir.” (İsra suresi, 85. ayet.) ayetini delil sayarak genellikle mahluk olduğunu kabul ederler.

Tabipler, ruhu, mizaç olarak tavsif ederler. Bitkilere hayat veren cana nebati nefis veya ruh, hayvanlara hayat veren cana hayvani nefis veya ruh, insanlara hayat veren cana insani nefis veya ruh, nefis-i nâtika, ruh-i izafi veya ruh-i menfûh derler.

Bitkilerde sadece nebati ruh, hayvanlarda hem nebati hem de hayvani ruh, insanda ise nebati, hayvani ve insani ruh birlikte bulunur. Büyüme, gelişme ve üreme gibi durumlar, nebati ruh veya nebati nefis sayesinde, his ve irade ile ilgili hareketler, hayvani ruh ve hayvani nefis sayesinde, düşünme, muhakeme gibi davranışlar, insani ruh veya insani nefis sayesinde gerçekleşir. Nebati ve hayvani ruh ölür, insani ruh ölmez, yaşar.

Bazı filozoflarla mutasavvıfların bir kısmı, ruh ile nefsin aynı şey olduğunu söyleyerek benliğin müspet tarafına ruh, menfisine de nefis derler. Ya da bir başka ifadeyle nefis, ruhun alt kademesinin; yani ruh ile maddenin birleşmesi sonucu meydana gelen ilk derecesinin adıdır. Bu yüzden psikolojinin incelediği ruh değil, nefis, yani “psi”dir. Yukarıya doğru safiyet kazandıkça nefis özellikleri zail olur. Nefsin dereceleri bir bakıma bu yükselişi göstermekte ve mutmainne derecesine eren nefis, nefis olmaktan çıkıp ruh özelliği kazanmaktadır.

Diğer bazı mutasavvıflarsa, nefis ile ruhu ayrı ayrı varlıklar sayarak bunların birbirlerini esaret altına almaya çalıştıklarını ifade ederler. Ruh, insanın Allah’tan kaynaklanan yönlerinin bütünü, nefis de beden menşeli özelliklerinin tümü olduğu için, biri diğerini esir etme mücadelesi içindedir.

4- Akıl: Algılama ve idrak kabiliyetidir, iki türlü akıl vardır. Biri eşyanın hakikatini bilmekten ibaret olan akıl, diğeri ilimleri kavrayan ve Hz. Peygamber’in: “Allah’ın yarattıklarının ilki akıldır.” (Keşfu’l-hafâ, I, 263.) hadisiyle anlattığı akıldır. Mutasavvıflar genellikle akıl yerine kalp kelimesini kullanırlar. Kalp, ruh, nefis ve akıl arasında şöyle bir ilgi vardır. Bir ruhta şehvet galip gelince, nefis, ruh haram şehveti yenince, akıl, ruh iman özelliklerine sahip olunca kalp adını alır.

Bazen ruhun ayrı tezahürleri olarak da değerlendirilen “nefis, kalp ve akıl”, tasavvufta insanın eğitime konu olan manevi boyutudur. Özellikle kalp tasfiyesi ve nefis tezkiyesi bu işin ağırlıklı noktasını oluşturmaktadır.

TASAVVUFTA İNSÂN-I KÂMİL

“İnsan-ı kâmil” kavramının tasavvufta, lügat anlamından farklı ve kapsamlı ontolojik bir manası vardır. İnsanın Allah’ın yeryüzünde halifesi olması itibarıyla, O’nun bütün isim ve sıfatlarına mazhar olan hazâret-i hams ve merâtib-i vücûdu kendinde toplayan kişiye insan-ı kâmil denir.

“İnsan-ı kâmil” kavramı ilk devir sufilerinde hemen hiç rastlanmayan bir kavramdır. Ancak Hallac-ı Mansûr (ö.309/921): “Allah Adem’i kendi suretinde yarattı.” hadisinden yola çıkarak Allah’ın kendi nefsinde, kendisi için tecelli ettiğini söylemiştir. Bu tecelli ile Allah, kendi isim ve sıfatlarının hepsini ihata eden suret vücûda getirmiştir. Hallac’ın bu anlayışı, daha sonra İbn Arabî (ö.638/1240)’nin “insan-ı kâmil” düşüncesine zemin hazırlamıştır.

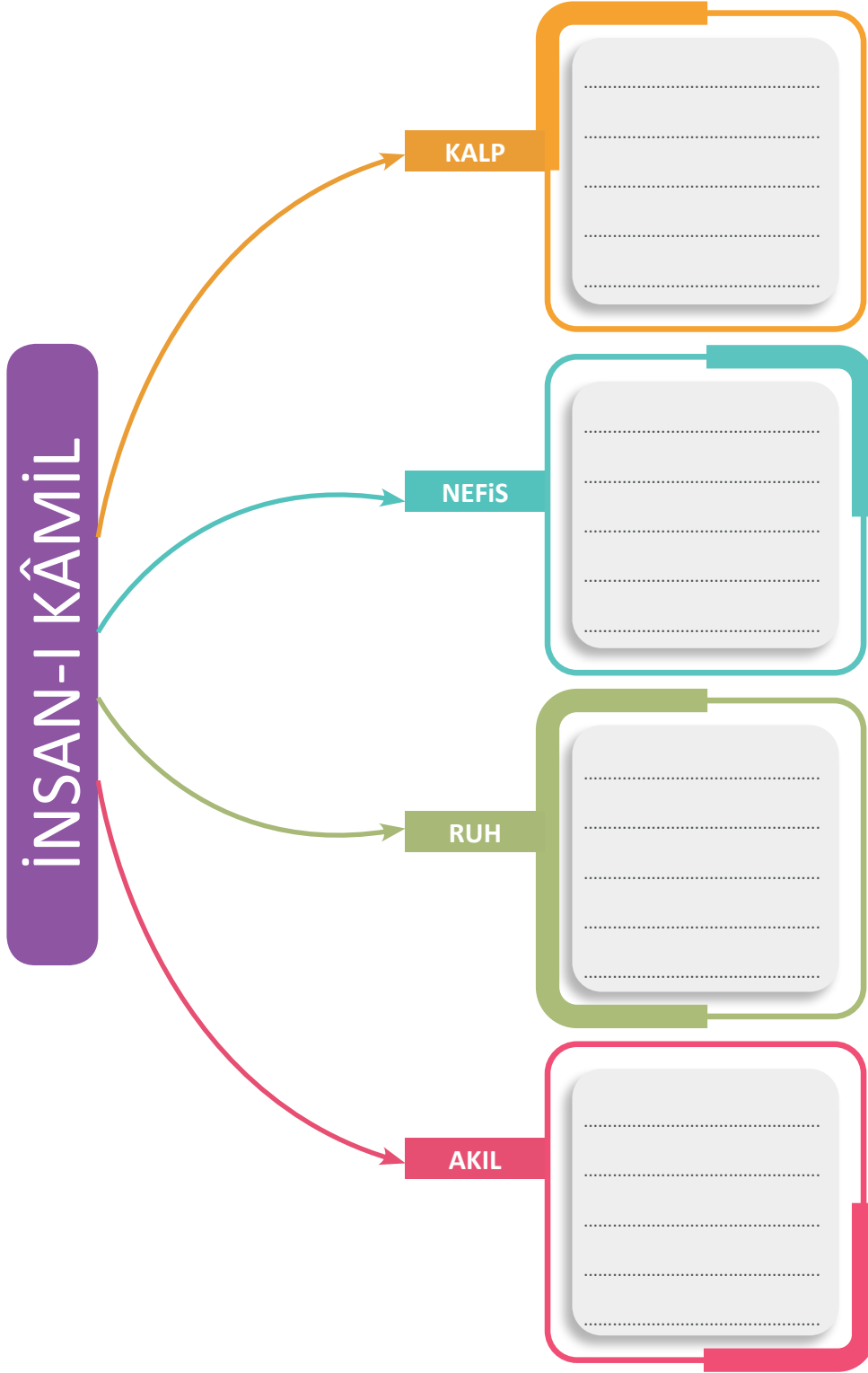
İnsan-ı kâmil fikri, varlık fikrinin devamıdır ve onunla alakalıdır. Nitekim İbn Arabî’ye göre kâinat ilk önce ruhsuzdu. Tıpkı cilasası vurulmamış bir ayna gibiydi. Âdem bu cilasız aynanın cilasası ve ruhu olmuştur. Ona göre insan, ilahî isim ve sıfatlarının, bütün kemallerini aksettiren cismi, büyük âlemin cisminden küçük olsa bile, insan büyük âlemin bütün hakikatlerini kendinde toplamaktadır. İnsan-ı kâmil Allah’ın bütün isimlerini bilen tek varlıktır. İnsan-ı kâmil, maddi ve manevi bütün kemal mertebelerini kapsamaktadır.

İnsan-ı kâmil, Hz. Muhammed’dir. Ancak O’nun tarihî şahsiyeti değil, henüz Âdem balçık halinde iken peygamber olan Muhammed’dir. Yani hakikat-i Muhammediyye’dir. İnsan-ı kâmil, varlığın ve hilkatin gayesidir. Zira ilâhî irade ancak onun vasıtasıyla tahakkuk edebilir. Eğer insan-ı kâmil olmasa Allah bilinemezdi.

Hasan Kâmil YILMAZ

“ <http://hasankamiliymaz.com/tasavvufta-insan-ve-insan-i-kamil.html> adresinden kısaltılarak alınmıştır.”

ÜNİTE 3: İslam Düşüncesinde Tasavvufi Yorumlar

KAZANIM

3. Kültürümüzde etkin olan bazı tasavvufi yorumları tanır.

SÜREÇ

1. “Kültürümüzde Etkin Olan Tasavvufi Yorumlar” konusu işlendikten sonra konuyla ilgili bir etkinlik yapılacağı öğrencilere açıklanır.
2. Öğrenciler dört gruba ayrılır.
3. Her gruptan, Ek-1’de yer alan tasavvufi yorumlardan birini seçerek bu yorum hakkında araştırma yapması ve bu yorumların öncü şahsiyetlerine ait bir eserden belirlenen bölümleri birlikte okuması istenir.
4. Eserlerin temin edilmesi ve okunacak bölümlerin belirlenmesi konusunda öğretmen öğrencilere rehberlik eder.
5. Bu etkinlik için öğrencilere iki hafta süre verilir.
6. Her grup kendi içinden bir raportör ve sözcü seçer.
7. Öğrenciler kitapları grup olarak okuyup yine grup içinde müzakere eder ve Ek-1’de yer alan soru ve yönergeler çerçevesinde bir sunum metni hazırlar.
8. Grubun raportörü, etkinliğin tüm aşamalarını ve müzakere sonucu hazırlanan ortak bildiriye kâğıda döker.
9. Grubun sözcüsü hazırlanan bildiriye sınıfta sunar.
10. Sunum sırasında mümkün olduğunca görsel malzeme de kullanılır.
11. Öğrenciler tarafından sunum yapan gruba konuları ile ilgili sorular sorulur.
12. Öğretmen rehberliğinde etkinlik tamamlanır.

DEĞERLENDİRME

Süreç değerlendirilerek kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

TASAVVUFİ YORUM	ÖNCÜ ŞAHSİYET VE ESERİ
Yesevilik	Hoca Ahmet Yesevi'nin Divan-ı Hikmet'i
Bektaşilik	Hacı Bektaş-ı Veli'nin Makalât'ı
Kadirilik	Eşrefoğlu Rumî'nin Müzekki'n-Nüfûs'u
Mevlevilik	Mevlana Celaleddin Rumî'nin Mesnevi'si

ARAŞTIRINIZ

- Seçtiğiniz tasavvufi yorumu araştırarak arkadaşlarınıza tanıttınız.
- Bu tasavvufi yorumun öncü şahsiyetleri kimlerdir? Kısaca hayat hikâyelerini araştırınız.
- Bu tasavvufi yoruma ait insan ve dünya tasavvurları hakkında araştırma yapınız.
- Okuduğunuz eser hakkında bilgi veriniz.
- Bu tasavvufi yorum hangi coğrafyalara yayılmıştır? Araştırınız.
- Okuduğunuz esere ait bölümlerin ana fikrini belirtiniz.

ÜNİTE 3: İslam Düşüncesinde Tasavvufi Yorumlar

KAZANIM

3. Kültürümüzde etkin olan bazı tasavvufi yorumları tanır.

SÜREÇ

1. Ek-1’de yer alan çalışma kâğıdı çoğaltılarak öğrencilere dağıtılır veya şiiir tahtaya yansıtılır.
2. Öğrencilerden, verilen şiiiri okumaları ve yönergede yazan konuyla ilgili bir kompozisyon yazmaları istenir.
3. Bu çalışma için öğrencilere 20 dakika süre verilir.
4. Süre sonunda gönüllü öğrencilerden başlanarak yazılanlar okunur.
5. Öğretmen tarafından Divan-ı Hikmet’in tasavvuf kültüründeki yeri ve Hoca Ahmet Yesevi’nin gönül coğrafyamıza etkisi üzerine bir değerlendirme yapılır.

DEĞERLENDİRME

Soru ve cevaplarla kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

Verilen şiiri okuyarak Hoca Ahmet Yesevi'nin tasavvur ettiği insana ait özellikleri konu alan bir kompozisyon yazınız.

BİRİNCİ HİKMET

“ ...

Nerde görsen gönlü kırık, merhem ol sen,
Öyle mazlum yolda kalsa yoldaşı ol sen,
Mahşer günü dergâhına yakın ol sen,
Ben-benlik güden kişilerden kaçtım ben işte.

Garip, fakir, yetimleri Resul sordu.
O gece miraca çıkıp Hakk cemalini gördü.
Geri gelip indiğinde fakirlerin hâlini sordu.
Gariplerin izini arayıp indim ben işte.

Ümmet olsan gariplere uyar ol sen,
Ayet ve hadîsi her kim dese duyar ol sen,
Rızık, nasip her ne verse tok gözlü ol sen,
Tok gözlü olup şevk şarabını içtim ben işte.”

(Dîvân-ı Hikmet, Hoca Ahmed Yesevî (Ed. Mustafa Tatcı) H.A.Yesevi U. Türk-Kazak Ün. Yay., 2017, s:44)

ÜNİTE 3: İslam Düşüncesinde Tasavvufi Yorumlar

KAZANIM

4.Alevilik-Bektaşilikteki temel kavram ve erkânları tanır.

SÜREÇ

1. Ek-1'deki çalışma kâğıdı çoğaltılarak dağıtılır.
2. Öğrencilerden, metni okuyarak soruları cevaplamaları istenir.
3. Bu çalışma için öğrencilere 20 dakika süre verilir.
4. Süre sonunda gönüllü öğrencilerden başlanarak çalışma kâğıdı cevaplanır.
5. Verilen cevaplar öğretmen tarafından kontrol edilir.
6. Etkinlik, ayinicemin düzeni açısından on iki hizmetin amacı üzerine fikir alışverişinde bulunularak sonlandırılır.

DEĞERLENDİRME

Soru ve cevaplarla kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

Verilen parçayı okuyunuz ve metinden hareketle soruları cevaplayınız.

Cem Ayini'nin Fert ve Toplum Üzerindeki Etkileri

Alevi-Bektaşî topluluklarının en önemli ritüellerinden birisi olan cem; sosyal, psikolojik ve kültürel etkileri olan dinsel törenlerdendir. Alevi-Bektaşî geleneğinin yazılı kültürden ziyade sözlü kültüre dayanması ve mevcut rivayetlerin de efsaneleşmesi dolayısıyla cem törenlerinin başlangıcı, tarihi ve kaynağı hakkında yeterli malumata sahip değiliz. Bu durum da cem törenlerinin kaynağıyla ilgili değişik yorumlar yapılmasına neden olmaktadır.

Bir yoruma göre cem, sufiler arasında yaygın olarak zikredilen “Mûtû kable en temûtû” buyruğuna dayanır. Bu sözün anlamı: “Ölmeden önce ölü, mahşer günü gelmeden hesabınızı verin. Ahirete kul hakkı ile gitmeyin. Hiç kimseye alıp vereceğiniz kalmasın. Alnınız açık, yüzünüz ak olsun. Dürüst, mert, iyi huylu, gerçek erenler safına katılmış insan-ı kâmillerden olun. İnsanlar sizden razı ve hoşnut olsun ki, Hak da sizden razı ve hoşnut olsun” dur.

Sözlük anlamı olarak ayin tören, adet, töre manalarına gelen Farsça bir kelime; cem ise toplanmak, bir araya gelmek manasında Arapça bir kelimedir. Tasavvufi bir kavram olarak ise ayinice-min kulun ontolojik manada olmaksızın Allah'ta eriyip kendini kaybederek onunla bir olması ve zikir meclisi, zikir halkası, mürşidin irşad toplantısı gibi anlamlara gelmektedir.

Cem, “Dede” yönetiminde 12 hizmet sahiplerince belli bir düzen içerisinde yerine getirilir. 12 hizmet, Hz. Ali soyundan gelen on iki imamı temsil etmektedir ve cemlerde bu hizmetler yerine gelmeden yenilen içilenin helal olmadığına inanılır.

Bu 12 hizmet şöyledir:

1. **Dede:** Sercem de denir. Cemi yönetir.
2. (.....): Görgüsü yapılanlara ve ceme katılanlara yardımcı olur. Dikme, Yol-eri, Müreb-bi, Baba da denir. Dede gelmemişse cemleri idare eder.
3. (.....): Cemde düzeni ve sükûneti sağlar. Töreyle aykırı hareket yapılmamasına bakar.
4. (.....): Çerağın uyandırılması (yakılması), meydanın aydınlatılmasıyla görevlidir.
5. (.....): Deyiş, düvaz ve miraçlama söyler. Semahı idare eder.
6. **Ferraş:** Carcı adıyla da anılır. Selman hizmeti denir. Gerekirse rehberine yardım eder.
7. **Sakka:** İbrikdâr da denir. Suyu dağıtır. Dolucu da denir.
8. (.....): Kurbanı da denir. Kurban ve yemek işlerine bakar.
9. **Pervane (Semahcı):** Semah yapanlardır.
10. (.....): Cemi komşulara haber verir. Buna bazı yerlerde Ayakçı, Davetçi, Okucu da denir.
11. **İznikçi (Süpürgeci):** Cem evinin temizliğine bakar.
12. **Bekçi (Kapıcı):** Cem evinin kapısında bekler, gireni çıkanı kontrol eder.

Cemde on iki hizmet yapılmazsa yenen ve içilen helal olmaz. İlk hizmet dedeye aittir. Dedenin (pir, mürşid) postunun yeri başköşedir. Dede bu postun üzerine oturur. Başta rehber olmak üzere diğer hizmet sahipleri ayakları mühürlenmiş olarak (sağ ayak başparmağı sol ayak üzerine konmuş vaziyette) yan yana durup dededen hizmet alır. Dede hizmet sahiplerine: “Allah! Allah! Akşamları hayrola, hayırlar fethola, şerler defola. Hizmetiniz kabul ola. Muradınız hasıl ola. Hâzirân, gâybân, zâhir, bâtın, ayinicum erenlerinin nur cemallerine aşkula. On sekiz bin alemle birlikte mümin müslim cümle kardeşlerimizi Muhammed-Ali eşîğinden mahrum etmeye. Allah cümlemizi didar-ı ehlibeyte, meşreb-i Hüseyin’e nail eyleye (sonra tek tek her hizmet sahibinin adını ve o hizmetin kendisinden kaldığına inanılan zatların isimlerini sayar ve devam eder). Nur-i Nebi, Kerem-i Ali, pirimiz Hacı Bektaş-ı Veli. Gerçek erenlerin demine hû!” der.

“Muammer Cengil’in, ‘Cem Ayini’nin Fert ve Toplum Üzerindeki Etkileri’ adlı; Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi 3 (2003): 127-143’de yer alan makalesinden kısaltılarak alıntılanmıştır.”

Sorular:

1. Tasavvuf kavramı olarak cemin anlamı nedir? Açıklayınız.
2. Ayinicumde on iki hizmet ne anlam ifade etmektedir? Yorumlayınız.
3. Boş bırakılan yerlere on iki hizmet ile ilgili doğru ifadeleri yazınız.

ÜNİTE 3: İslam Düşüncesinde Tasavvufi Yorumlar

KAZANIM

4. Alevilik-Bektaşilikteki temel kavram ve erkânları tanır.

SÜREÇ

1. Ek-1’de yer alan çalışma kâğıdı çoğaltılarak öğrencilere dağıtılır.
2. Öğrencilerden verilen parçayı okumaları ve musahiplerde olması gereken özellikleri belirleyerek bunları yorumlamaları istenir.
3. Bu çalışma için öğrencilere 20 dakika süre verilir.
4. Süre sonunda gönüllü öğrencilerden başlanarak yazılanlar okunur.
5. Öğretmen tarafından İslam dininde kardeşlik ahlakı ve bunun insana kattıkları konusunda kısa bir bilgilendirme yapılır.

DEĞERLENDİRME

Soru ve cevaplarla kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

Verilen parçayı okuyunuz ve musahipliğe talip olan kişilerde olması gereken özellikleri listeleterek İslam'da kardeşlik ahlakı hakkında düşüncelerinizi kısaca yazınız.

Sözlükte “kardeş tutmak, kardeş edinmek” anlamlarına gelen musahiplik, Alevilik-Bektaşilikte iki ailenin hayat boyu birbirinin yol kardeşi kabul edilmesidir. Bektaşilikte ise musahiplik “ıkrar ve nasip alma” olarak ifade edilir ve bu uygulama İslam’ın ilk yıllarına kadar gider. Musahiplik erkânında talip olana, şu öğütler verilir: “Yalan söyleme, gıybet etme, şehvetperest olma, eline, diline, beline sahip ol, kibir ve kin tutma, kimseye haset ve düşmanlık etme, gördüğünü ört, görmediğini söyleme, elinle koymadığını alma... Hakk’ı kendi özünde mevcut bil. Özünü bu yolda böylece sabit kadem eyle. Mürşidin Muhammed, rehberin Ali, güruhun Nacî, pirin Hacı Bektaş-ı Veli’dir”.

MUSAHİBİN ÖZELLİKLERİ

-
-
-
-
-

İSLAM'DA KARDEŞLİK AHLAKI

ÜNİTE 3: İslam Düşüncesinde Tasavvufi Yorumlar

KAZANIM

1. İslam düşüncesinde tasavvufi düşüncenin oluşum sürecini değerlendirir.
2. Tasavvufi düşüncede ahlaki boyutun önemini fark eder.
3. Kültürümüzde etkin olan bazı tasavvufi yorumları tanır.
4. Alevilik-Bektaşilikteki temel kavram ve erkânları tanır.
5. Hucurât Suresi 10. ayette verilen mesajları değerlendirir.

SÜREÇ

1. Ek-1'deki test çoğaltılır ve öğrencilere dağıtılır.
2. Öğrenciler bireysel olarak testi çözerler.
3. Doğru cevapların verilmesi ile etkinlik tamamlanır.

DEĞERLENDİRME

Sorulara verilen cevaplara göre kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

Aşağıda verilen çoktan seçmeli soruları yanıtlayınız.

1. I. Daha çok manevi hayata öncelik vermiştir.
II. İnsanları dünyanın nimetlerinden tamamen uzaklaştırmayı amaç edinir.
III. Farklılıklara saygı göstermek temel amaçlarından biridir.
IV. İnsanı, kötülüklerden arındırmaya çalışan bir ahlak eğitimidir.

Hangisi tasavvufi düşünceyle ilgili doğru bir yargı değildir?

- A) Yalnız I.
B) Yalnız II.
C) I. ve II.
D) II. ve III.
E) III. ve IV.

2. Tasavvuf ilmi, diğer dinî ilimler olan fıkıh, hadis, tefsir, kalam gibi hicri 2. asırdan sonra sistemleşmeye başlamıştır. Mutasavvıflar, tasavvufun asli kaynağının Kur'an-ı Kerim, Hz. Peygamber ve sahabenin örnek yaşantısı olduğunu belirtirler. Mutasavvıflara göre nefsin arındırılması, tasavvufun ana gayelerinden biridir. Tasavvufun önem verdiği diğer konular arasında nefsin kötü istek ve arzularından kurtulması anlamında nefis terbiyesi, Allah'ı (c.c.) zikir ve dünyaya gereğinden fazla değer vermeme gibi ilkeler öne çıkar.

Bu parçada tasavvuf ile ilgili olarak

- I. Oluşum süreci
II. Temel görüşleri
III. Sahabenin tasavvuf anlayışı
konularından hangisine değinilmemiştir?

- A) Yalnız I.
B) Yalnız II.
C) Yalnız III.
D) I. ve II.
E) II. ve III.

3. Mutasavvıflara göre Hakk'ın rızasını kazanmak için, nefsi temizlemek ve güzel ahlak sahibi olmaya çalışarak Allah (c.c.) ve Resulü'nün ahlakıyla ahlaklanmak tasavvufun gayesidir. Sufiler, tasavvufu; ibadet, zikir gibi faaliyetler kadar ahlaki faaliyet ve faziletlerin de önemli bir yeri olduğunu belirtmişlerdir. Tasavvuf Dönemi'nin önemli isimlerinden Ebü'l-Hüseyn en-Nûrî'ye göre, tasavvuf ne birtakım merasimler ne de bir bilgi yığındır...

Bu parçada vurgulanan temel konu aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Hz. Peygamber'in Hayatı
B) Tasavvuf Ahlakı
C) Tasavvufun Oluşum Süreci
D) Tasavvufi Dönemler
E) Tasavvufi Kavramlar

4. Türkler arasında İslam'ın yayılmasında önemli rol oynayan bir tasavvufi yorumdur. Orta Asya'da etkin olmuştur. Mensuplarının çoğunun Türk olması nedeniyle "Silsile-i Meşâyih-i Türk" de denilmiştir. Bu anlayışta, insanın Allah (c.c.) ile ilişkisinin önemli bir yeri vardır. Buna göre insan her an Yüce Allah'a yaklaşma gayreti içinde olmalıdır. Allah'tan (c.c.) korkmalı fakat hiçbir zaman O'ndan ümidini kesmemelidir. Her an Allah'ı (c.c.) zikretmeli, sürekli Allah'a (c.c.) kavuşacağı zamanı düşünmelidir.

Bu paragrafta hakkında bilgi verilen tasavvufi yorum aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Alevilik
B) Bektaşilik
C) Rıfailik
D) Kadirilik
E) Yesevilik

Aşağıda verilen çoktan seçmeli soruları yanıtlayınız.

5. Semada dervişler musiki eşliğinde sağ elini göğe, sol elini yere doğru çevirerek dönerler. Semazenlerin başındaki külah (sikke) mezar taşını, sırtındaki hırkası mezarını, tennuresi (beyaz elbise) kefenini temsil eder.
Bu ritüel aşağıdaki tasavvufi yorumlardan hangisiyle doğrudan ilgilidir?
- A) Alevilik
B) Bektaşilik
C) Mevlevilik
D) Nakşibendilik
E) Yesevilik
6. Cem evinde, cemaatin şahitliğinde talibin pir'e verdiği bağlılık sözüne denir. Pir'e verilen bu söz Hz. Muhammed'e (s.a.v.) verilen söz olarak yorumlanır. Ona verilen söz ise Yüce Allah'a verilen söz anlamına gelir.
Alevilikteki bu erkâna ne ad verilir?
- A) Çerağ
B) İkrar
C) Musahiplik
D) Razılık
E) Gülbak
7. Cem törenlerinde, "Kurbanları tekbir getirerek kesme, gelen lokmaların dağıtımını sağlama" hizmetini yapana verilen ad aşağıdakilerden hangisidir?
- A) Niyazcı
B) İbrikçi
C) Gözcü
D) Kapıcı
E) Meydancı

8. • Sözlükte "kardeş tutmak, kardeş edinmek" anlamlarına gelir.
• İki kişinin aileleriyle birlikte, kurban keserek hayat boyu yol kardeşi olmaya Hakk'ın ve halkın huzurunda söz vermesidir.

Bu açıklamalar aşağıdaki kavramlardan hangisiyle ilgilidir?

- A) Cem
B) Razılık
C) Musahiplik
D) İkrar
E) Semah

9. Horasan'ın Nişabur şehrinde doğmuş, genç yaşlarında iken Horasan diyarından Anadolu'ya gelmiştir. Daima insanlara güzel ahlakı, sevgi ve kardeşlik duygularıyla birlik içinde yaşamayı öğütlemiştir. Anadolu'da daha önceleri gelip yerleşmiş olan büyük bilginlerle görüşmüş ve yetiştirdiği öğrencileri farklı coğrafyalara göndererek İslami değerlerin yaygınlaşmasını sağlamıştır. Özlü sözler ve hikmetler içeren Makâlât isimli eseri asırlardır Müslümanlar tarafından okunagelmektedir.

Bu parçada sözü edilen mutasavvıf kimdir?

- A) Hacı Bektaş-ı Veli
B) Hoca Ahmet Yesevî
C) Sadreddin Konevî
D) Seyit Battal Gazi
E) Somuncu Baba

10. "Müminler ancak kardeşlerdir. Öyleyse kardeşlerinizin arasını düzeltin. Allah'a karşı gelmekten sakının ki size merhamet edilsin." (Hucurat suresi, 10.ayet.)

Bu ayet mealinde aşağıdakilerden hangisine değinilmemiştir?

- A) Müminlerin kardeşliğine
B) Dargınların barışmasına
C) Allah'a itaat etmeye
D) Allah'ın müminlere merhametine
E) Allah'tan bağışlanma dilemeye

ÜNİTE 3: İslam Düşüncesinde Tasavvufi Yorumlar

KAZANIM

1. İslam düşüncesinde tasavvufi düşüncenin oluşum sürecini değerlendirir.
2. Tasavvufi düşüncede ahlaki boyutun önemini fark eder.
3. Kültürümüzde etkin olan bazı tasavvufi yorumları tanıır.
4. Alevilik-Bektaşilikteki temel kavram ve erkânları tanıır.
5. Hucurât Suresi 10. ayette verilen mesajları değerlendirir.

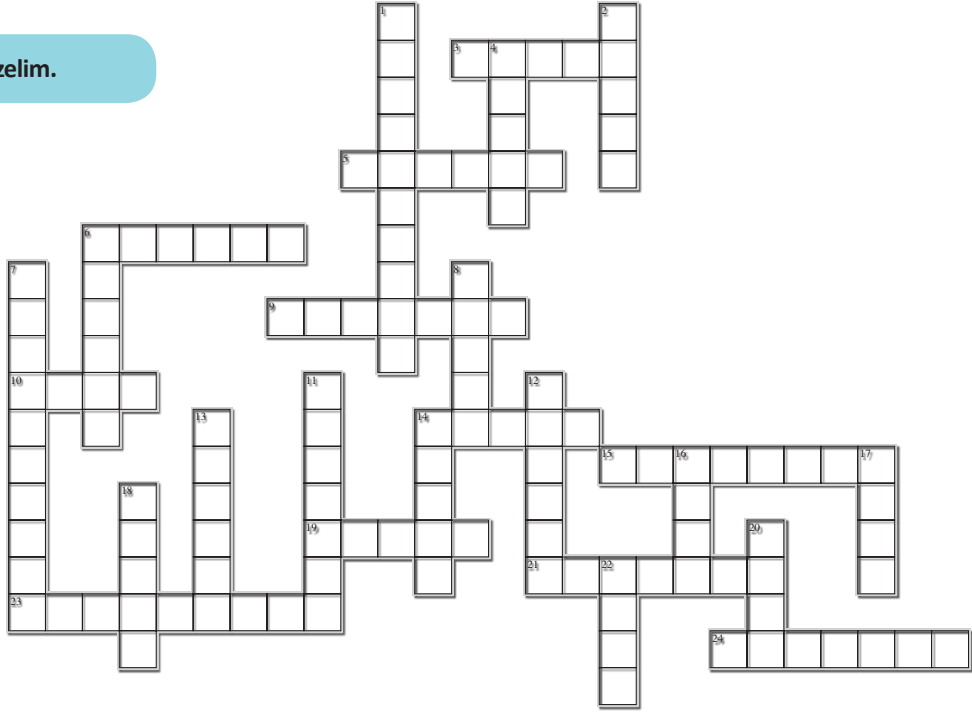
SÜREÇ

1. Ek-1'deki bulmaca öğrencilere dağıtılır.
2. Bu etkinlikte nasıl bir sonuca ulaşılacak istendiği açıklanır.
3. Öğrencilere bulmacada "İslam Düşüncesinde Tasavvufi Yorumlar" ünitesiyle ilgili isim, kelime ve kavramların bulunduğu söylenir.
4. Bulmacayı önce çözen ilk üç öğrenci öğretmen tarafından tebrik edilip arkadaşları tarafından alkışlanır.

DEĞERLENDİRME

Öğrencilerin cevapları kontrol edilerek kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği görülür.

Bulmacayı çözelim.

Soldan Sağa

3. Allah'ın (c.c.) isimlerini veya "lailahe illallah" cümlesini kimi zaman belli sayıda söylemek ve sıklıkla tekrarlamak.
5. Cem yapılacak yerin temizliğinden sorumlu olan kimse.
6. İnsanı Allah'tan (c.c.) uzaklaştıran her şey.
9. Varlıkların hakikatini ve ilahi sırları tefekkür ve ilham yoluyla kavramak.
10. Tören, merasim, ibadet tarzı, usul anlamında kullanılan tekke ve tarikatların hareket ve musiki unsurlarını taşıyan dinî merasimler.
14. Samimiyet, içtenlik, sözün öze uyması, davranışlarda sadece Allah'ın rızasını gözetmek.
15. Ahlak esasları ve nefis terbiyesi üzerinde yoğunlaşarak İslam'ı yaşama biçimi.
19. Huy, seciye, tabiat, mizaç, karakter anlamına gelen, insanın iyi veya kötü olarak vasıflandırılmasına yol açan manevi nitelikler, huylar ve bunların etkisiyle ortaya konan iradeli davranışlar bütünü.
21. Nefsi manevi kirlere arındırmak, kusurlardan arıtp temizlemek.
23. Abdülkadir Geylani'nin görüş ve düşünceleri çerçevesinde oluşup yaygınlaşmış tasavvufi akım.
24. Cemin yapılacağını insanlara duyurmakla görevli olan kişi.

Yukarıdan Aşağıya

1. Mevlana Celaleddin Rumi'nin görüşleri çerçevesinde oluşan tasavvufi akım.
2. Âdet, yol yöntem, usul, adap anlamlarına gelen, cemevlerinde yapılan ayinler ve bunların yapılma usulleri.
4. Allah'a (c.c.), O'nu görüyormuş gibi ibadet etmek.
6. Rehber, kılavuz, önder, hak ve hakikate erişme yolunda müritlerine örnek olan, onları irşat eden, rehberlik eden kimse, şeyh.
7. Alevilik-Bektaşilikte evli olan iki kişinin aileleriyle birlikte dedenin huzurunda kurban keserek hayat boyu "yol kardeşi" olmaya söz vermeleri.
8. Alevi-Bektaşî cemlerinde ceme katılanların Allah'a (c.c.) sevgi ve bağlılık duygusuyla onun güzel isimlerinden herhangi birini anarak ayakta dönmesi.
11. Alevilik-Bektaşilikte Allah'a (c.c.) sığınma, ondan af dileme, dua edip ona yakarma amacıyla okunan kısa ve ahenkli cümlelerden oluşan dualar.
12. Yalnız olmak, yalnız kalmak, sufilerin dünyadan ve meşguliyetlerinden uzaklaşıp Allah (c.c) ile baş başa kalmaları.
13. Cem ayininin yapıldığı yer, Alevilerin dinî törenler için toplandıkları yerin genel adı.
14. Manevi ve ruhi tecrübe ile elde edilen bilgi.
16. Tasavvufu benimseyen kimse, derviş, eren, mutasavvıf.
17. Her zaman Allah'a muhtaç olduğunun bilincinde olmak.
18. Dünyadan yüz çevirip dinin emirlerine titizlikle riayet eden, takva sahibi ve mala, mülke değer vermeyen kişi.
20. Cemi yöneten kişi.
22. Az ile yetinmek, Allah rızasına ulaşabilmek için dünya nimetlerinden asgari seviyede yararlanmak.

ÜNİTE 3: İslam Düşüncesinde Tasavvufi Yorumlar

KAZANIM

5. Hucurât suresi 10. ayette verilen mesajları değerlendirir.

SÜREÇ

1. Sınıfta “İslam kardeşliği” konulu bir beyin fırtınası düzenleneceği belirtilir.
2. Öğrencilerden, Hucurât suresi 10. ayeti göz önünde bulundurarak İslam kardeşliğiyle ilgili düşüncelerini birer cümleyle ifade etmeleri istenir.
3. Öğrenciler görüşlerini ifade ederken şu soruları da göz önünde bulundurlar:
 - İslam kardeşliği size neleri çağırıştırıyor?
 - Kardeşliğin gerekleri nelerdir?
4. Düşüncelerini ifade etmek isteyen öğrenciler sırayla söz alırlar.
5. İfade edilen cümleler tahtaya yazılır.
6. Söz almak isteyen başka öğrenci kalmayınca öğretmen tarafından genel bir değerlendirme yapılarak etkinlik sonlandırılır.

DEĞERLENDİRME

Soru ve cevaplarla kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

ÜNİTE 3: İslam Düşüncesinde Tasavvufi Yorumlar

KAZANIM

5. Hucurât suresi 10. ayette verilen mesajları değerlendirir.

SÜREÇ

1. Öğretmen “İslam kardeşliği” konulu bir ilahi veya şarkı hazırlama etkinliği düzenleyeceğini belirtir.
2. Söz, beste ve icra konusunda görev almak isteyen gönüllü öğrenciler belirlenir.
3. Yazma konusunda görev alan öğrenciler birlikte çalışarak şarkı sözlerini yazarlar.
4. Yazılan sözler okunarak hep birlikte değerlendirilir. Öneriler doğrultusunda sözlerde gerekli değişiklikler yapılır.
5. Beste ile ilgili görev alan öğrenciler son hâli verilen sözlerle ilgili bir beste çalışması yaparlar.
6. Enstrüman çalma becerisi olan öğrenciler varsa onlar da bu becerileriyle icraya destek olurlar.
7. İcracı öğrenciler besteyi seslendirirler.
8. Hazırlanan eserle ilgili bir çekim yapılarak video kaydı okulun internet sayfasına yüklenir.

DEĞERLENDİRME

Süreç değerlendirilerek kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

12. SINIF

ÜNİTE: 4

Güncel Dinî Meseleler

ÜNİTE 4: Güncel Dinî Meseleler

KAZANIM

1. Dinî meselelerin çözümümüyle ilgili temel ilke ve yöntemleri analiz eder.

SÜREÇ

1. “Dinî Meselelerin Çözümüyle İlgili Temel İlke ve Yöntemler” konusu işlenmeden iki hafta önce gönüllü yedi öğrenci belirlenir ve onlardan bu konuyla ilgili yapılacak panele hazırlanmaları istenir.
2. Öğrencilerden biri yönetici, dördü konuşmacı, ikisi de rapor yazarı olarak belirlenir.
3. Panelin konusunun “Dinî Meselelerin Çözümüyle İlgili Temel İlke ve Yöntemler” olduğu belirtilir.
4. Her bir konuşmacıya,
 - Çözüm Önerileri Dinin Kesin Emirlerine Aykırı Olmamalıdır.
 - Çözüm Önerileri Fıtrata Aykırı Olmamalıdır.
 - Konuya Bütüncül Yaklaşılmalıdır.
 - İslam’ın Temel Amaçları Göz Önünde Bulundurulmalıdır.başlıklarından biri konu olarak verilir. Öğrenciler sunacakları konuyla ilgili araştırma yaparak hazırlanırlar. Yönetici de panelde konuşmacılara yönelteceği sorularını hazırlar.
5. Öğrencilere faydalanabilecekleri güvenli kaynaklar (diyanet.gov.tr gibi) tavsiye edilir.
6. Ders saatinde sınıfta panelistlerin oturacakları yer ayarlanır ve yöneticinin kısa açış konuşmasıyla panel başlar.
7. Her konuşmacı beş dakika boyunca kendi konusuyla ilgili konuşmasını yapar.
8. Konuşmacılar ikinci turda dinleyicilerin ve yöneticinin sorularına cevaplar verirler.
9. Rapor yazmakla görevli öğrenciler söylenenleri not alır ve panelin sonunda alınan notlardan konuyla ilgili ortak bir açıklama metni oluşturulur.

DEĞERLENDİRME

Süreç takip edilerek kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

ÜNİTE 4: Güncel Dinî Meseleler

KAZANIM

1. Dinî meselelerin çözümünüyle ilgili temel ilke ve yöntemleri analiz eder.

SÜREÇ

1. “Dinî Meselelerin Çözümüyle İlgili Temel İlke ve Yöntemler” konusu işlendikten sonra bu etkinlik uygulanır.
2. Öğrencilerden, bir hafta sonraki derse DİB “Hadislerle İslam” internet sitesinden <https://hadislerleislam.diyaret.gov.tr/sayfa.php?CILT=1&SAYFA=425> adresinde yer alan “Fıkıh ve İctihad” başlıklı metni okuyup gelmeleri istenir.
3. Derste metin sesli olarak okunur ve gerekli yerlerde öğretmen açıklamalarda bulunur.
4. Öğrenciler akıllarına takılan soruları dile getirirler veya düşüncelerini paylaşırlar.
5. Fıkıh ve ictihad kavramları ile günümüzde dinî meselelerin çözümünüyle ilgili temel ilke ve yöntemler arasındaki irtibat üzerinde durulur.
6. Öğretmenin konuyla ilgili değerlendirmeleriyle etkinlik sonlandırılır.

DEĞERLENDİRME

Soru ve cevaplarla kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

FIKİH ve İCTİHAD**DERİN KAVRAYIŞ, HAKİKATİ ARAYIŞ**

Hicretin üzerinden dokuz yıl geçmişti. Allah Resulü yeni fethedilen yerlere dini öğretmeleri için elçiler gönderiyordu. Sıra Yemen'e gelmişti. Yemen'e elçi, zekât memuru ve kadılık yetkileriyle gönderilecek kişi, helali ve haramı en iyi bilen, (bk. Tirmizî, Menâkıb, 32.) Resulullah'ın kendilerinden Kur'an öğrenilmesini tavsiye ettiği dört sahabe arasında bulunan Muâz b. Cebel'di. (bk. Buhârî, Fedâilü'l-Kur'ân, 8.) Genç yaşta Müslüman olan ve Resulullah'la birlikte hemen hemen bütün savaşlara katılan Muâz, Allah Resulü tarafından Yemenlilere, "Size arkadaşlarımdan en uygun olanını gönderiyorum." denilerek takdim edilmişti. (İbn Sa'd, Tabakât, III, 585.) Peygamberimiz, yolculuktan önce, Ebû Musa el-Eş'arî ile Muâz'ı Yemen'e uğurlarken onlara halka karşı nasıl davranacakları hususunda bazı uyarılarda da bulunmuştu: "Kolaylaştırın, zorlaştırmayın; müjdeleyin, nefret ettirmeyin ve hüküm verirken birbirinizle uyum içinde olun!" (Buhârî, Cihâd, 164.) Ayrıca, onlara ehlikitap bir kavme gittiklerini hatırlatarak belde halkını öncelikle Allah'tan başka tanrı olmadığına ve Resulullah'ın Allah'ın Peygamberi olduğuna inanmaya çağırımlarını, kalpleri imana ısındıkça da yavaş yavaş ibadetleri anlatmalarını istemişti. (Müslim, İmân, 31.) İşte bu uğurlama esnasında Allah Resulü ile o çok sevdiği ve kıyamet günü âlimlerin önünde yürüyeceğini müjdelediği sahabesi Muâz (İbn Sa'd, Tabakât, II/347.) arasında şöyle bir konuşma geçti:

- (Sana bir dava geldiğinde) nasıl hüküm vereceksin?
- Allah'ın Kitabı'na göre hüküm vereceğim.
- (O konuda) Allah'ın Kitabı'nda bir hüküm bulamazsan?
- Resûlullah'ın sünneti ile (karar vereceğim).
- Resûlullah'ın sünnetinde de yoksa?
- Kendi görüşümle ictihad ederek bir karara varacak ve ona göre hüküm vereceğim.

Allah Resulü elini Muâz'n göğsüne koydu ve "Resul'ünün elçisini (Resul'ünün arzuladığı cevabı vermeye) muvaffak kılan Allah'a hamdolsun." buyurdu. (Tirmizî, Ahkâm, 3.)

Allah Resulü ile Muâz b. Cebel arasında geçen bu konuşma, onun bir taraftan seçkin sahabesini eğittiğini, diğer taraftan da meselelere ortak bir bakış açısı kazandırmak istediğini göstermektedir. Buna göre Hz. Peygamber, kişisel ictihadın dayanması gereken ilk kaynağın Kur'an, ikinci kaynağın ise kendisinin söz ve uygulamaları olduğunu belirtmiş olmaktadır. Bir konunun dinî bakımından değerini ve hükmünü anlamak için takip edilecek yol ve yönetime işaret eden bu rivayet, İslam kültüründe özellikle de fıkıh düşüncesinde şekillenen düşünme sistematığının ve kaynak hiyerarşisinin oluşmasına önemli katkıda bulunmuştur. Bu hadis, Kur'an ve Hz. Peygamber'i anlamaya dönük akli faaliyetin, kişisel ictihadın geliştirilmesinin önemini gösterdiği gibi, dinle ilgili konularda bakış açısı geliştirme, yorumlama ve bir sonuca, bir ilkeye ulaşma çabasında Müslümanlara temel zihnî bir yöntem kazandırmıştır.

Peygamberimiz "Allah her kimin iyiliğini dilerse onu dinde fakih kılar (dinin inceliklerini anlama konusunda ona kabiliyet verir)." (Tirmizî, İlim, 1.) sözüyle fıkıhın önemini vurgulamıştır. Peygamberimiz, Abdullah b. Amr'ı üç günden daha kısa sürede Kur'an'ı okuyarak hatmetmemesi konusunda uyarırken bu şekilde okunması hâlinde Kur'an'ın fıkhedilemeyeceğini (iyi anlaşılamayacağını) gerekçe göstermiştir. (İbn Hanbel, II, 166.) Hz. Peygamber'in Sa'd b. Ubâde'yi kasdederek söylediği şu söz de, anlayışlı olmanın kişinin yaratılışıyla yakından ilgili olduğunu vurgu-

lamaktadır: “İnsanlar, gümüş ve altın madenleri gibi madenlerdir. Cahiliye döneminde iyi olanlar Müslüman olduktan sonra da iyi olurlar. Yeter ki, İslam’ı tam olarak kavrasınlar.” (Müslim, Birr, 160.) Allah’ın Resulü, fıkıhın yani dinin maksadını inceden inceye anlama ve sezme kabiliyetinin ve güzel ahlak sahibi olmanın iyi Müslüman’ın iki temel vasfı olduğunu ve bu iki vasfın münafıklarda asla bir araya gelmeyeceğini belirtmiştir. (Tirmizî, İlim, 19.) Aynı şekilde o, kişinin ailesine şefkatli ve yumuşak davranmasının (İbn Hanbel, V, 194.) ve cemaate imamlık yaparken namazı uzun, hutbeyi kısa tutmasının da fıkıhından yani dini hakıyla kavramış olmasından kaynaklandığını belirtmiştir. (Müslim, Cum’a, 47.)

Hz. Peygamber döneminde “fıkıhla meşgul olmak”, dini en ince ayrıntılarıyla kavramak ve dinin ilkeleri çerçevesinde düşünme kabiliyetine sahip olmak, bu konuda meleke kazanmak demektir. Bu çerçevede sahabe kuşağından itibaren ilim meclislerinin kurulduğu bilinmektedir. Hatta hadis kitaplarına yansıyan kimi rivayetlerde Peygamberimizin bu meclislere uğradığı ve bu tür faaliyetleri teşvik ettiği bilgileri yer almaktadır. Allah Resulü, hayatının her döneminde dini öğrenmeyi, dinin detaylarına vâkıf olmayı teşvik etmiş, âlimler için her fırsatta güzel sözler söylemişti. Günün birinde, mescitte iki gruba rastlamış ve “İkisi de hayır üzeredir. Ama biri, diğerinden daha üstündür. Bir kısmı, Allah’a dua ediyor ve ondan bir şeyler istiyorlar. Allah onlara ister verir, isterse vermez. Diğerleri ise, fıkıh (dini anlamaya yönelik meseleler) ve ilim öğreniyorlar ve bilmeyene öğretiyorlar. Bunlar daha üstündür.” dedikten sonra “Şüphe yok ki, ben de sadece bir öğretici olarak gönderildim.” diyerek ilim öğrenenlerin yanına oturmuştur. (Dârimî, Mukaddime, 32.)

Peygamberimizin her fırsatta, dini anlamaya ve hikmetini düşünerek kavramaya verdiği değeri gösteren bir başka sözü de “Şeytan için fakih (dini hakıyla kavramış) bir insanı ayartmak, bin âbidi ayartmaktan daha zordur.” (Tirmizî, İlim, 19.) şeklindedir. Onun (sav) ayrıca, “Hayâ, iffet, kalbine değilse de diline sahip olma ve fıkıh (dini derinden anlama) imandandır. Bunlar dünyevi kazançları eksiltse bile ahirette kişiyi zenginleştirecek hususlardandır. Ahirette sağlayacakları kazanç çoktur. Kötü söz, kabalık ve cimrilik nifak alametleridir. Kişiyi dünyada zenginleştirseler de ahirette yoksullaştıran hususlardandır. Ahirette kaybettirdikleri daha çoktur.” (Dârimî, Mukaddime, 43.) buyurması, iffetli olmanın yanı sıra fıkhetmenin ahirette insana kazanç getiren bir erdem olduğuna işaretler. Zihni ve ruhi uyanıklığın yanı sıra, hem ahlâkî olgunluk ve insan ilişkilerinde gösterilen hassasiyet, hem de derin düşünme kabiliyeti imanla sıkı ilişki içerisinde. Bu özellikler aynı zamanda imanı besleyip kuvvetlendirmektedir.

Gerçek şu ki, bir sözün ya da eylemin hakiki anlamını, hikmetini ve sonuçlarını kavramak, doğuştan gelen ve eğitimle edinilen kabiliyetlere bağlı olarak kişiden kişiye değişen bir husustur. Herkes bir sözü, düşünme ve kavrama istidadı oranında anlayabilir. Bundan dolayıdır ki, Hz. Peygamber, sözlerinin dinleyenler tarafından başkalarına aktarılmasını teşvik etmiş, böylece sözlerinin hakikatini, aktarandan daha iyi kavrayabilecek olanlara ulaşmasını arzulamıştır. Resul-i Ekrem, ashabına verdiği bir hutbede (Dârimî, Mukaddime, 24.) şöyle buyurmuştur: “Allah, bizden bir hadis işitip başkasına aktarana kadar onu belleyen kişinin yüzünü ak etsin. Fıkıh (dini hakıyla anlamaya yönelik bilgiler) öğrenip onu kendisinden daha kavrayışlı olanlara aktaran nice kimseler vardır! Fıkıh öğrenen nice kimseler de vardır ki haddizatında kendileri fakih (derin kavrayış sahibi) değildir.” (Ebû Dâvûd, İlim, 10.)

Peygamberimiz (sav) bu uyarı ve talebiyle, hadisin hayat veren anlamının herkese ulaştırılmasını ve onun, kavrayamayanlar elinde zayi olmamasını salık vermiştir. Kendisini doğrudan dinleyenler arasında bulunmayan, fakat onun mesajını pekâlâ kavrayıp içselleştirecek kişilerin bundan mahrum olmamasını arzulamıştır. Allah Resulü böyle bir sorumluluğu üstlenen kişileri övmüş ve “Allah onların yüzünü ak etsin.” diyerek onlar için dua etmiştir. Öte yandan “Her kim, kendisine sorulan bir meseleyi yahut kendisinden istenilen bir bilgiyi bile bile gizler de cevabını vermezse

kıyamet günü ona ateşten bir gem vurulacaktır.” (Ebû Dâvûd, İlim, 9.) buyuran Allah Resulü, bilginin esirgenmesini ise asla hoş görmemiştir. Aynı şekilde kişinin bilmediği hususlarda görüş beyan etmesini ve fetva vermesini de hoş görmemiş, insanları yönlendirme konusunda ziyadesiyle hassas davranılmasını istemiştir. Nitekim Peygamberimiz (sav) döneminde yaşanan acı bir olay, bilmeden fetva vermenin kötü sonuçlarını gösteren örneklerden sadece biridir. Seferdeyken kafası yarılan bir sahabiye arkadaşları su olduğu için teyemmüm yapamayacağını söylemişlerdi. Bu fetva üzerine yaralı sahabi başını yıkamış ve bu nedenle de vefat etmişti. Olayı duyunca Peygamberimiz (sav), buna sebep olanları şu sözleriyle azarlamıştı: “Onu öldürdüler, Allah da onların canını alsın! Mademki bilmiyorlar, bir bilene sorsalardı ya! Cehaletin ilacı sormaktır.” (Ebû Dâvûd, Tahâret, 125.)

İnsanların bilmediklerini bir bilene sormaları en doğru hareket tarzıdır. Âlimlerin varlığı insanların yanlış kararlarla yanlış yollara düşmelerinin önündeki engeldir. Dolayısıyla ilim erbabına konumlarına uygun bir şekilde saygı göstermek, sağlıklarında kıymetlerini bilmek ve onlardan istifade etmek gerekir. Çünkü bilginin varlığını devam ettirmesi, âlimlerin varlığına bağlıdır. Onların olmaması durumunda meydan cahillere kalır ve onlar da yanlış fetvaları ile insanları yanlış sevk ederler. En çok hadis rivayet edenlerden olan, Kur’an’ı ve eski kitapları okuyabilen âlim sahabi (İbnü’l-Esîr, Üsdü’l-gâbe, III, 346.) Abdullah b. Amr’ın naklettiği bir hadis-i şeriflerinde Peygamberimiz bu duruma şöyle dikkat çeker: “Kuşkusuz Allah, ilmi kullarının arasından çekip almaz. Bilakis âlimlerin vefatıyla ilmi alır. Sonunda hiç âlim kalmayınca, insanlar cahil kimseleri önder edinirler. Onlara birtakım sorular sorulur, onlar da bilgisizce fetva verirler. Böylelikle hem kendileri sapar hem de (insanları) saptırırlar.” (Buhârî, İlim, 34.)

Görüş bildirme ve topluma rehberlik etme, ağır sorumluluk gerektiren bir iştir. Derin bir anlayış ve öngörüye sahip olmayı gerektiren bu işin hukuki ve ilmî boyutlarının yanı sıra, ahlaki bir boyutu da olduğu unutulmamalıdır. Abdullah b. Mes’ud’un, bilmediği konularda “Allah daha iyi bilir.” deyip susmasını kişinin fıkına yani anlayış ve kavrayışına bağlaması, (Müslim, Sıfâtü’l-münâfikîn, 40.) bilgi ahlakına riayet etmeye dair vurgusuyla gayet manidardır. Kesin ve nihai bilginin sadece Allah’a ait olabileceği düşüncesine sahip olmak, söz konusu bilgi ahlakının gereklerindendir. Hz. Ömer’in şu sözü, görüş bildirecek yahut hüküm verecek kişinin sahip olması gereken ahlaki duruşa işaret etmektedir: “Ey insanlar! Re’y (şahsi kanaat ve düşünce), ancak Resulullah’a aitse isabetlidir. Çünkü Allah ona (doğruyu bizzat) göstermiştir. Bizim re’ylerimiz ise, (doğru olanı bulmak için gücümüz nispetinde ortaya konan) fikrî gayret ve zandan ibarettir.” (Ebû Dâvûd, Kadâ’ (Akdiye), 7.) Bu düşünceye sahip olan Hz. Ömer, Ebû Musa el-Eş’arî’ye yazdığı mektupta hüküm verecek insanların nasıl hareket edeceklerine dair önemli bir ilkeden bahsetmektedir: “Bugün verdiğin ama daha sonra tekrar düşünüp yanlış olduğunu anladığın bir hüküm, seni doğruya dönmekten alıkoymasın. Çünkü hakikat asıldır, onu hiçbir şey iptal edemez. Hakikate dönmek, bâtılı sürdürüp gitmekten hayırlıdır.” (Dârekutnî, Sünen, IV, 206.) Hâkimlik yapanların ahlaki ve uhrevi sorumluluklarının ağırlığına dikkat çeken Peygamber Efendimiz, (Ebû Dâvûd, Kadâ’ (Akdiye), 2.) bilgisizce ya da sağlam bir bilgiye dayanmadan hüküm veren insanları şöyle uyardı: “Bilgisizce verilen bir fetva ile amel eden kimsenin günahı, o fetvayı verene aittir.” (Ebû Dâvûd, İlim, 8.)

Geleneğimizde fetva verme konusunda cesur ve hevesli olmaya sıcak bakılmamıştır. (Dârimî, Mukaddime, 20.) Sahabiler, kendilerinden fetva istendiğinde bunun sorumluluğunu üstlenmekten çekinmişlerdir. (Dârimî, Mukaddime, 20.) Hatta bir şey sorulduğunda arkadaşlarının cevap vermesini beklemişlerdir. Ama öyle bir zaman gelmiştir ki, Hz. Peygamber’in arkadaşları onun vefatından sonra insanların sorunlarını çözmekten, onlara rehberlik yapmaktan kaçınmaz

olmuşlardır. Nitekim Hz. Ömer döneminde Kûfe kadılığı yapmış olan fakih sahabe Abdullah b. Mes'ud, bu durumu açıkça dile getirmektedir. Bir gün pek çok hususta görüşü sorulduğunda o şöyle demiştir: "Bir zamanlar biz hiç hüküm veremezdik, daha sonraları Allah takdir buyurdu da bu gördüğünüz seviyeye ulaştık. Bundan sonra sizden biriniz, hüküm verilmesi gereken bir sorunla karşılaşırsa Allah'ın Kitabı'ndaki hükümlere göre karar versin. Allah'ın Kitabı'nda bulunmayan bir işle karşılaşırsa O'nun Peygamberinin (s.a.v.) hükümleriyle meseleyi çözmeye çalışsın. Allah'ın Kitabı'nda ve Rasulullah'ın (s.a.v.) hükümlerinde söz konusu edilmeyen bir mesele ile karşılaşırsa salih insanların verdiği hükümlere göre cevap versin. Allah'ın Kitabı'nda, O'nun Peygamberinin (s.a.v.) hükümlerinde ve salih insanların fetvalarında bulunmayan bir durumda ise, kendi görüşüne göre ictihad etsin. "İctihad etmekten korkuyorum. Ben korkuyorum." demesin. Çünkü helal bellidir. Haram da bellidir, bu ikisinin arasında ise (helal mi haram mı olduğu belli olmayan) şüpheli meseleler vardır. Seni şüpheye düşüren şeyleri bırak, şüphe duymadığın şeylere bak." (Nesâî, Âdâbü'l-kudât, 11.) Abdullah b. Mes'ud'un bu sözü, problemin çözümünde başvurulacak kaynakların öncelik sırasını bildirmesinin yanı sıra, "İctihad etmekten korkuyorum, demesin." ifadesiyle sorunların çözümsüz bırakılmamasının, ictihad edilmesinin ve kişisel aklın işletilmesinin gerekliliğine bir işaretir. Ahlaki ölçüleri gözettiği sürece bilgili insanların kanaat belirtmekten çekinmemeleri istenmektedir.

Resul-i Ekrem'in vefatından sonra sahabe, ortaya çıkan problemlerle ilgili Kur'an'dan ve Hz. Peygamber'in sünnetinden çözümler aramış; onlarda somut çözüm önerileri bulamadıklarında bu kaynakların benzer hükümlerinden ilham alarak dinin esaslarına ve hedeflediği maksat ve maslahatlara uygun bir sonuca ulaşmaya çalışmışlardır. Böylece ictihad mekanizması çalışmaya başlamıştır. Onlar bu uygulamalarında Peygamberimizin ictihada teşvik ve cesaretlendirmelelerinden güç almışlardır. Zira Allah Resulü böyle bir çabayı, yanılma payı bile olsa onaylamış ve şöyle buyurmuştur: "Hâkim, hüküm verirken ictihad eder (gücü nispetinde çaba sarf eder) de sonunda isabetli karar verirse iki sevap kazanır. Eğer ictihad eder de sonunda hata ederse bir sevap kazanır." (Müslim, Akdiye, 15.)

Gerekli bilgi ve yöntemle sahip olan, aynı zamanda bilgi ahlakına riayet eden kişilerin görüş ortaya koymaları, hüküm vermeleri, ulaştıkları sonuçlara göre değil, taşıdıkları niyet ve sarf ettikleri çabaya göre değer kazanır. "Bu Kur'an, ayetlerini düşünsünler ve akıl sahipleri öğüt alsınlar diye sana indirdiğimiz mübarek bir kitaptır." (Sâd suresi, 29. ayet.) buyuran Rabbimiz, pek çok ayette kullarını, düşünüp ibret almak ve hidayete ermek için akıllarını kullanmaya davet etmektedir. Sık sık "...akletmez misiniz?" (Bakara suresi, 44. ayet.) uyarısıyla kullarının akıllarını işlevsel hâle getirmelerini istemekte, düşünmeyenleri ise, "...Onlar sağırdırlar, dilsizdirler, kördürler; zira akıllarını kullanmazlar." (Bakara suresi, 171. ayet.) şeklinde eleştirmektedir.

Aklını kullanan, bilgi üreten ve hüküm veren kişinin ahlaki bir sorumluluğu olduğu kadar, muhataplarının yani kendisinden hüküm vermesini isteyenlerin de sadece hakikatin ortaya çıkması gibi samimi bir niyet taşımaları gerekir. Bu anlamda her iki tarafın da ahlaki yükümlülükleri vardır. Peygamberimiz konumu gereği insanlar arasında hakemlik yaparken ahlaki sorumluluğun en güzel örneklerini sergilemiştir. Aralarında hüküm verdiği insanları da aynı hassasiyeti göstermeleri konusunda uyarmıştır: "Ben ancak bir insanım. Siz bana bazı davalarla geliyorsunuz. Belki biriniz delilini diğerinden daha güzel ifade eder ve ben ondan duyduğuma göre (onun lehine) hüküm veririm. Bu şekilde kime (yanlışlıkla) kardeşinin hakkından bir şey vermişsem asla onu almasın. Zira böyle bir durumda ona ben ancak bir ateş parçası vermiş olurum." (Buhârî, Ahkâm, 20.)

Hüküm verirken ya da bir görüş beyan ederken muhatabın algı düzeyinin dikkate alınması önemlidir. Sorulan soruya muhatabın anlayacağı şekilde ve üslupta cevap verilmesi, sadece doğrunun iletilmesi amacıyla hareket edilmesi gerekir. Sevgili Peygamberimiz, kimi zaman kendisine bir meselenin hükmünü soran kişiye, bir yönüyle sorusuna benzeyen ve aslında cevabını bildiği baş-

ka bir soru sorar, yani soruya soru ile karşılık vererek her iki meselenin benzerliğini muhatabına keşfettirir, sonra da “O hâlde her iki meselenin hükmü de aynıdır.” derdi. Bu şekilde muhataplarının akıllarını kullanmalarını sağlayıp meseleleri kıyas ettirirdi. Bir gün Hz. Ömer, heyecanla yanına gelerek “Ya Resulullah! Ben büyük bir hata işledim, oruçluyken hanımımı öptüm.” demişti. Bunun üzerine Hz. Peygamber: “Söyle bakalım oruçluyken ağzını su ile çalkalarsan ne olur?” diye sordu. Hz. Ömer: “Bunun bir zararı olmaz.” deyince de “O hâlde bu üzüntü niye?” buyurdu. (Ebû Dâvûd, Sıyâm, 33.)

Bu durum yalnız bir olayla sınırlı değildi: Has’am kabilesinden bir adam Peygamberimize gelip babasına haccın farz olduğunu, ancak onun bineğe binip hacca gidemeyecek kadar yaşlandığını, kendisinin babasının yerine hac yapıp yapamayacağını sormuştu. Bunun üzerine Allah Resulü, “Babanın bir borcu olsa öder miydin?” diye sordu. Adam “Evet” deyince, Resulullah, “Öyleyse babanın yerine sen hac yap.” demişti. (Nesâî, Menâsikü’l-hac, 11.) Böylece kişinin babasının yerine haccetmesi ile babasının borcunu vekâleten ödemesini kıyas etmiş, aralarındaki benzerlikten dolayı aynı hükmü vermiş, sonuç olarak her ikisinin de doğru olduğunu söylemişti.

Bir gün de Damdam b. Katâde isimli (İbn Hacer, İsbâbe, III, 493.) siyahi olmayan bir bedevi Peygamberimize gelip “Ya Resulullah! Benim siyah tenli bir çocuğum oldu (karımdan şüpheleniyorum).” dedi. Resulullah onun endişesini gidermek için kıyas yoluyla aklını kullanmasını sağlamak amacıyla şöyle bir soru yöneltti: “Senin develerin var mı?” Bedevi, “Evet var.” deyince, “O develerin renkleri nasıl?” diye ekledi. Bedevi, “Kızıl” diye cevap verdi. Resulullah, “Bunların içinde beyazı siyaha çalan boz deve de var mı?” diye sormaya devam ettiğinde, bedevi “Evet var.” diye cevapladı. Bunun üzerine Resulullah, “O boz renk nereden oldu?” diye sorarak adamın düşüncesini istedi. Bedevi, “Belki soyunun bir damarı çekmiştir!” dedi. Resulullah da, “Senin bu oğlun da belki eski bir soy köküne çekmiştir!” buyurdu. (Buhârî, Talâk, 26)

Allah Resulü’nün vefatından sonra hem zamanın ilerlemesi hem de fetihler sonucunda yeni kültür çevreleri ile iletişime geçilmesi, daha önce örneği görülmeeyen birtakım yeni şartları ortaya çıkarmıştır. Bu dönemlerde Hz. Peygamber’in eğitiminden geçen sahabiler ve onların ardından gelen Müslüman nesiller yeni problemlere onun arzusu ve ilkeleri çerçevesinde re’yleriyle yani şahsi görüş ve düşünceleriyle içtihatla bulunarak çözümler üretmişlerdir. Ne var ki, zaman içerisinde “re’y” üzerinde tartışmalar ortaya çıkmıştır. Sınırlı naslardan durmadan yenilenen hayatın problemlerine çözümler üretecek olan akli faaliyete karşı olumsuz yaklaşımlar sergilenmiştir. Hevâsına göre ve keyfi konuşma ile Kur’an ve Sünnetin temel ilke ve prensiplerinden sapmadan yeni problemlere cevap bulma çabası, çoğu kez birbirinden ayırt edilememiş ve “re’y” yani aklın işletilmesi kötülenir olmuştur.

Düşüncenin sınırlanmasının ve akli faaliyetlerin kısıtlanmasının zaman içerisinde Müslümanlara maliyetinin ağır olduğu inkâr edilemez. Tarihî süreçte zaman zaman yeni bilginin üretimi neredeyse durmuş, var olan bilgilerin doğruluğu ve uygulanabilirliği özgür tenkit yöntemiyle sorgulanamamıştır. Bu durum bir taraftan bilgi mirasını reddeden köksüz yorumları, diğer taraftan geleneksel malumata teslim olmuş, onu verimli bir şekilde işleyip zenginleştirmekten, değişen hayat şartlarına karşı ikna edici cevaplar üretmekte kaynak olarak kullanmaktan uzak, tekrarlama faaliyetleri doğurmuştur.

Oysa “fıkıh, ictihad, kıyas, re’y ve fetva” gibi kavramlar ilk günden itibaren Müslümanlara ışık tutacak niteliktedir. Fetva; akıl, gönül ve vicdan işidir. Vâbisa b. Ma’bed el-Esedî ile Allah Resulü arasında geçen bir diyalog, fetvanın, yöntem ve sonuçları bakımından teknik bir süreç olmanın ötesinde, doğrudan kalbi ilgilendiren, Allah’a yöneliş besleyen ve dinî yaşantıyı düzenleyen bir faaliyet olduğuna işaret etmektedir. Vâbisa, hicretin dokuzuncu yılında kavminden on kişilik bir heyetle gelip Müslüman olmuştu. (Mizzî, Tehzîbü’l-kemâl, XXX, 392.) Pek çok hadis rivayet etmiş olan bu yufka yürekli, gözü yaşlı sahâbi, (İbnü’l-Esîr, Üsdü’l-gâbe, II, 586.) Allah Resulü ile

aralarında geçen řu konuşmayı bizlere aktarmaktadır: Resulullah (s.a.v.), “İyilik ve kötölüğü(n ne olduğunu) sormaya mı geldin?” dedi. (Ben de), “Evet” dedim. Hz. Peygamber, parmaklarını birleştirip göğsüne vurarak üç defa, “Kendine danış, kalbine danış ey Vâbisa!” buyurdu (ve devam etti): “İyilik, gönlü huzura kavuşturan ve içe sinen şeydir. Kötülük ise insanlar sana fetva verseler (onaylasalar) bile, gönlü(nü) huzursuz eden ve iç(in)de bir kuşku bırakan şeydir.” (Dârimî, Büyû’, 2.)

Gerçek řu ki, göz yanılsa da, kulak duymasa da, vicdan ve kalp hakikati yalanlayamaz. Bir şeyin doğruluğundan ancak kalbin duyuları onaylaması hâlinde bahsedilebilir. (Necm suresi, 11. ayet.) Özü itibariyle iyiliğe yatkın olan fıtrat, kötölüğü reddeder. İnsan, yaratılışı itibariyle iyiliği ve kötölüğü tanıyıp ayırt etme kabiliyetine sahiptir. (Şems suresi, 8. ayet.)

Peygamberimizin, iyiliğın ve kötölüğün ne olduğunu soran Vâbisa’ya, “Kendine danış, kalbinden fetva iste!” buyurması, aslında kişinin içinde duran hakikati görmezlikten gelip, her zaman yanıılma payı olan maddi delil ve göstergelere dayanarak ulaşılan hükümlere sığınmaması gerektiğini salık vermektedir. Yinelemek anlamlı olacaktır: “İyilik, gönlü huzura kavuşturan ve içe sinen şeydir. Kötülük ise insanlar sana fetva verseler (onaylasalar) bile, gönlü(nü) huzursuz eden ve iç(in)de bir kuşku bırakan şeydir.”

ÜNİTE 4: Güncel Dinî Meseleler

KAZANIM

2. İslam'ın ekonomik hayatla ilgili ahlaki ölçülerini yorumlar.

SÜREÇ

1. Öğrenciler 2 gruba ayrılır.
2. Gruplardan birine "İslam'ın fakirliğe bakışı" konusu, diğerine ise "İslam'ın işçi / işveren haklarına, iş sağlığı ve güvenliğine bakışı" konusu verilir.
3. Her grup bir hafta süre boyunca kendi konusuyla ilgili araştırma ve hazırlık yapar. Aynı zamanda diğer grubun konusuyla ilgili de 5 soru hazırlar.
4. Derste iki sıra ve masa öğrencilere dönük olarak tahtanın önüne yerleştirilir.
5. Her grubun sözcüleri diğer grubun üyelerinin karşısına gelecek şekilde sıraya oturur.
6. 1. grup araştırdığı konuyu anlatır. Diğer grubun üyelerinin hazırladıkları soruları cevaplar. 2. grup da konusunu anlattıktan sonra diğer grubun hazırladığı soruları cevaplar.
7. Etkinliği yöneten öğretmen, öğrencileri tebrik ederek yerlerine alır. Sınıfın tamamına İslam'ın ekonomik konulara bakışıyla ilgili görüşlerini sorar.
8. Gönüllü öğrencilerin yorum yapmasıyla etkinlik sonlandırılır.

DEĞERLENDİRME

Süreç gözlemlenerek kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

ÜNİTE 4: Güncel Dinî Meseleler

KAZANIM

2. İslam'ın ekonomik hayatla ilgili ahlaki ölçülerini yorumlar.

SÜREÇ

1. Ek-1'deki çalışma kâğıdı çoğaltılarak öğrencilere dağıtılır veya ayetler tahtaya yansıtılır.
2. Öğrencilerden, her ayette verilen mesajı yazmaları, mal mülk sahibi olma ile fakirlik sorununun nasıl çözüleceği hakkındaki düşüncelerini kısaca not almaları istenir.
3. Gönüllü öğrencilerden başlanarak ayetler sırayla yorumlanır.
4. Ayetlerden yola çıkarak İslam'ın, mülk sahibi olma ve fakirlik sorununa bakış açısı hakkında konuşulur.
5. Ardından öğrenciler kendi düşünceleriyle ilgili aldıkları notları okurlar.
6. Öğretmenin rehberliğinde düşünceler toparlanılarak etkinlik sonlandırılır.

DEĞERLENDİRME

Süreç gözlemlenerek kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

Verilen ayetlerdeki mesajları kısaca yanına yazınız. Altta verilen boşluklara ise mal mülk sahibi olma, fakirlik sorununun nasıl çözüleceği hakkındaki düşüncelerinizi yazınız.

“İnsan için ancak çalıştığı vardır.”
(Necm suresi, 39. ayet.)

“İşte sizler, Allah yolunda harcamaya çağırılıyorsunuz. Ama içinizden cimrilik yapanlar var. Kim cimrilik yaparsa ancak kendi zararına cimrilik yapmış olur. Allah, her bakımdan sınırsız zengindir, siz ise fakirsiniz. Eğer O’ndan yüz çevirecek olursanız, yerinize başka bir toplum getirir de onlar sizin gibi olmazlar.”
(Muhammed suresi, 38. ayet.)

“Allah’ın lütfundan kendilerine verdiği nimette cimrilik gösterenler, sakın bunun kendileri için hayırlı olduğunu sanmasınlar, bilakis bu onlar için kötüdür...”
(Âl-i İmrân suresi, 180. ayet.)

“Eli sıkı olma, ölçüsüzce eli açık da olma; sonra kınanacak, kendi kendine hayıflanacak duruma düşersin!”
(İsrâ suresi, 29. ayet.)

“Andolsun ki sizi biraz korku ve açlıkla; mallardan, canlardan ve ürünlerden eksiltmekle sınavacağız. Sabredenleri müjdele!”
(Bakara suresi, 155. ayet.)

SİZCE:

ÜNİTE 4: Güncel Dinî Meseleler

KAZANIM

3. Gıda maddeleri ve bağımlılık konusundaki dinî ve ahlaki ilkeleri açıklar.

SÜREÇ

- Öğrencilere İslam'ın gıda maddeleriyle ilgili hükümlerini içeren bir araştırma yapacakları söylenir.
- Bu araştırmada şu sorulara cevap aranacaktır:
 - İslam'ın, gıdaların helal olmasıyla ilgili koyduğu ilkeler nelerdir?
 - İnsan sağlığı ve helal gıda arasındaki ilişki nedir?
 - Güncel bir meselede helal-haram hükmü verilirken nelere dikkat edilmelidir?
 - "Mümin bal arısı gibidir. Temiz olanı yer, temiz olanı (balı) üretir, bir çiçeğe konduğunda onu kırıp bozmaz." (Ahmed b. Hanbel, Müsned, C 2, s. 199.) hadisinde verilen mesaj nedir?
- Bir hafta süren araştırmadan sonra sırayla her soru üzerinde konuşulur.
- Sorular tamamlandığında öğretmen konuyu toparlar ve etkinlik sonlandırılır.

DEĞERLENDİRME

Soru ve cevaplarla kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

ÜNİTE 4: Güncel Dinî Meseleler

KAZANIM

3. Gıda maddeleri ve bağımlılık konusundaki dinî ve ahlaki ilkeleri açıklar.

SÜREÇ

1. Ek-1’de yer alan görsel, tahtaya yansıtılarak incelenir ve sorular cevaplanır.
2. Her soru üzerinde yeterince konuşulduğuna kanaat getirildiğinde diğer soruya geçilir.
3. Öğretmenin rehberliğinde yürütülen etkinlik, zararlı alışkanlıkların bireye ve topluma verdiği zararlar vurgulanarak sonlandırılır.

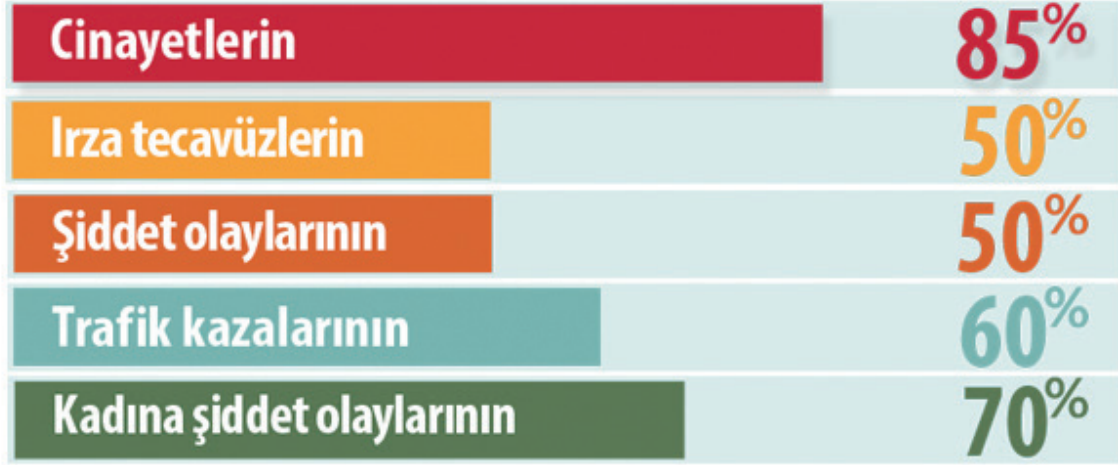
DEĞERLENDİRME

Soru ve cevaplarla kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

Aşağıdaki görsel üzerine düşünerek soruları cevaplayınız.

*Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ)'nün aralarında
Türkiye'nin de bulunduğu 30 ülkede yaptığı araştırmaya göre:*

Oranında en etkili unsur veya sebebi alkoldür.

1. Görselde belirtilen suç olaylarında, mağdur olan insanlara karşı sorumluluk kime aittir?
2. Bu gibi olaylarda insanların hayatı nasıl etkilenmektedir?
3. Alkol ve diğer bağımlılıkların sebep olduğu başka suçlar da var mıdır?
4. Bağımlılıkların bireye ve topluma verdiği zararı yorumlayınız.
5. İnsanların zararlı alışkanlıklara başlama bahaneleri nelerdir?
6. **“Sarhoşluk veren bütün içkiler haramdır.”** (Buhâri, Vudû, 71; Edeb, 80; Müslim, Eşribe, 7.)
“Çoğu sarhoşluk veren şeyin azı da haramdır.” (Ebû Dâvud, Eşribe, 5; Tirmizî, Eşribe, 3.)
Hadislerinden yola çıkarak İslam'ın alkol, uyuşturucu gibi maddeleri yasaklamasındaki hikmetleri yorumlayınız.
7. Sizce bağımlılıkların önüne geçebilmek için neler yapılmalıdır?

ÜNİTE 4: Güncel Dinî Meseleler

KAZANIM

3. Gıda maddeleri ve bağımlılık konusundaki dinî ve ahlaki ilkeleri açıklar.

SÜREÇ

- Öğrencilerden 5 kişilik bir grup oluşturulur.
- Bu gruba;
 - Helal gıda sertifikası nedir?
 - Bu sertifikayı almak için hangi şartlar gerekmektedir?
 - İnsanların bu konuya karşı hassasiyeti nasıldır?sorularının cevaplarını içeren bir sunu hazırlama görevi verilir.
- Bir hafta süren hazırlıktan sonra öğrenciler sınıfta sunum yaparlar.
- Sorular varsa sorulur, hazırlık yapan grup sorulara cevap verir.
- Öğretmenin görevli öğrencileri tebrik etmesi ve ödüllendirmesiyle etkinlik sonlandırılır.

DEĞERLENDİRME

Süreç takip edilerek kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

ÜNİTE 4: Güncel Dinî Meseleler

KAZANIM

4. Sağlık ve tıpla ilgili bazı meseleleri dinî ve ahlaki ölçüler çerçevesinde yorumlar.

SÜREÇ

1. “Sağlık ve Tıpla İlgili Meseleler” konusu işlenmeden önce ön hazırlık olarak Ek-1’de yer alan ayet ve hadisler tahtaya yansıtılır.
2. Öğrencilere, ayet ve hadisleri okumaları ve bunlar üzerinde düşünerek grup çalışması yapmaları için on dakika süre verilir.
3. Süre sonunda gruplara şu sorular sorulur:
 - Ayetler ışığında İslam dininin insana bakışı nasıldır?
 - İslam’a göre insan hayatı niçin değerlidir?
 - Ayetlerden hareketle intihar, adam öldürme ve ötanazi gibi konulara İslam’ın yaklaşımı nasıldır?
4. Gerekli görülürse sorular çoğaltılabilir.
5. Öğrencilerin verdikleri cevaplar tahtaya yazılır.
6. Yazılanlardan hareketle öğretmen rehberliğinde, İslam dininde insanın değeri ve yaşam hakkı konusunda bir tartışma ortamı oluşturularak öğrencilerin fikir alışverişinde bulunmaları sağlanır.

DEĞERLENDİRME

Soru ve cevaplarla kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

“Biz, hakikaten insanoğlunu şan ve şeref sahibi kıldık. Onları, (çeşitli nakil vasıtaları ile) karada ve denizde taşıdık; kendilerine güzel güzel rızıklar verdik; yine onları, yarattıklarımızın birçoğundan cidden üstün kıldık.”

(İsrâ suresi, 70. ayet.)

“Hani, Rabbin meleklerle, ‘Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım.’ demişti....”

(Bakara suresi, 30. ayet.)

“Ey iman edenler! Karşılıklı rızaya dayanan ticaret olması hâli müstesna, mallarınızı, batıl (haksız ve haram yollar) ile aranızda (alıp vererek) yemeyin. Ve kendinizi öldürmeyin. Şüphesiz Allah, sizi esirgeyecektir.”

(Nisa suresi, 29. ayet.)

“...Allah’ın yasakladığı cana haksız yere kıymayın! İşte bunlar Allah’ın size emrettikleridir. Umulur ki düşünüp anlarsınız.”

(En’âm suresi, 151. ayet.)

“...kim bir cana kıymamış yahut yeryüzünde fesat çıkarmamış birisini öldürse bütün insanları öldürmüş gibidir. Kim de bir kimsenin hayatını kurtarırsa bütün insanların hayatını kurtarmış gibidir...”

(Maide suresi, 32. ayet.)

“Hiçbiriniz başına gelen bir sıkıntıdan dolayı ölümü istemesin. Eğer mutlaka isteyecek olursa ‘Allah’ım, yaşamak benim için hayırlı olduğu sürece beni yaşat, ölüm benim için hayırlıysa canımı al!’ desin.”

(Buhârî, Merdâ, 19.)

“Bir dağdan aşağı atlayarak canına kıyan kimse, cehennem ateşinde ebedî olarak yüksekte aşağıya atlayıp duracaktır. Zehir içerek canına kıyan kimse, elinde zehri olduğu hâlde, cehennem ateşinde ebedî olarak zehir içip duracaktır. (Bıçak, mızrak gibi) bir demiri karnına saplayarak kendisini öldüren kimse de demiri elinde olduğu hâlde cehennemde o demiri karnına ebedî surette saplayıp duracaktır.”

(Buhârî, Tıb, 56.)

ÜNİTE 4: Güncel Dinî Meseleler

KAZANIM

4. Sağlık ve tıpla ilgili bazı meseleleri dinî ve ahlaki ölçüler çerçevesinde yorumlar.

SÜREÇ

1. Kan vermenin önemi ve İslam dininde konuya yaklaşımlar üzerine bilgilendirme yapılır.
2. Öğrencilerden, kan alma veya kan verme tecrübesini yaşamış bir kişi ile görüşme yapmaları ve bu görüşmeyi videoya çekmeleri istenir. (Bunun için Kızılay Kan Merkezi görevlilerinden yardım istenebilir.)
3. Öğrenciler görüşme sırasında katılımcılara şu soruları sorabilirler:
 - Kan bağışı konusundaki tecrübenizi bizimle paylaşır mısınız?
 - Bu işlem ne kadar sürdü?
 - Bu işlem sırasında ne hissettiniz?
 - Kan bağışının önemi konusunda ne düşünüyorsunuz?
 - Kan bağışlama konusunda insanlara ne söylersiniz?
 - Dinimizin kan bağışına yaklaşımı konusunda ne düşünüyorsunuz?
4. Bu çalışma için öğrencilere bir hafta süre verilir.
5. Süre sonunda, öğretmen rehberliğinde, öğrenciler çalışmalarını ve çalışma sürecindeki tecrübelerini arkadaşları ile paylaşır.

DEĞERLENDİRME

Süreç değerlendirilerek kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

ÜNİTE 4: Güncel Dinî Meseleler

KAZANIM

5. En'âm suresi 151-152. ayetlerde verilen mesajları değerlendirir.

SÜREÇ

1. Dersten önce öğrencilerden bir Kur'an-ı Kerim meali getirmeleri istenir.
2. Derste, Kur'an mealinden, Ek-1'de belirtilen En'âm suresi 151-152. ayetleri bulma çalışması yapılacağı belirtilir.
3. Ayetler tahtaya yansıtılır. <https://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf/kuran-meal-2/enam-suresi-6/ayet-151/diyanet-isleri-baskanligi-meali-1> ile <https://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf/kuran-meal-2/enam-suresi-6/ayet-152/diyanet-isleri-baskanligi-meali-1> adresinden güzel sesli hafızların sesinden ayetler öğrencilere dinletilir.
4. Tüm öğrencilerin ilgili ayetleri mealden bulmaları sağlanır.
5. Her öğrencinin ayetleri dikkatlice okuyup üzerinde düşünmesine imkân tanınır. Birkaç öğrenciye de sesli okuması söylenir. Sonra öğrencilerden ayette verilen mesajlarla ilgili ne anladıklarını sınıfla paylaşmaları istenir.
6. Ek-1 öğrencilere dağıtılır.
7. Öğretmen ayetlerde geçen önemli kavramları tahtaya yazar. Öğrencilerden bu ifadelerle ilgili duygu ve düşüncelerini paylaşmaları istenir.
8. Daha sonra öğretmen bu ifadeleri kısaca açıklar.
9. Dersin geri kalan kısmında ise Ek-1'de belirtilen ayetler, ilgili kavramlarla ilişkilendirilir.
10. Verilen cevaplar öğretmen tarafından değerlendirilerek etkinlik tamamlanır.

(En'âm suresi, 151. ayet.)

(En'âm suresi, 152. ayet.)

DEĞERLENDİRME

Soru ve cevaplarla kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

“De ki: Gelin, Rabbinizin size haram kıldığı şeyleri okuyayım: O’na hiçbir şeyi ortak koşmayın. Anaya babaya iyi davranın. Fakirlik endişesiyle çocuklarınızı öldürmeyin. Sizi de onları da biz rızıklandırırız. (Zina ve benzeri) çirkinliklere, bunların açığına da gizlisine de yaklaşmayın. Meşru bir hak karşılığı olmadıkça Allah’ın haram (dokunulmaz) kıldığı canı öldürmeyin. İşte size Allah bunu emretti ki aklınızı kullanasınız.”

(En’âm suresi,151. ayet.)

“Yetim malına, erginlik çağına erişene kadar en iyi şeklin dışında yaklaşmayın; ölçüyü ve tartıyı doğru yapın. Biz kişiye ancak gücünün yeteceği kadar yükleriz. Konuştuğunuzda, akraba bile olsa sözünüzde adil olun. Allah’a olan sözünüzü yerine getirin. Allah size bunları öğüt almanız için buyurmaktadır.”

(En’âm suresi,152. ayet.)

1. En’âm suresi, 151 ve 152. ayetleri bir bütün olarak düşündüğümüzde Allah (c.c.) nasıl bir insan olmamızı istemektedir? Kısaca açıklayınız.
2. Aşağıdaki kavramları En’âm suresi 151 ve 152. ayetlerde geçtiği bağlamda değerlendiriniz.
 - Şirk
 - Anne-Babaya İyilik Etmek
 - Rızık
 - Cana Kıymak
 - Akli Kullanmak
 - Yetim Mali
 - Ölçü ve Tartıyı Doğru Yapmak
 - Adaletli Olmak
 - Ahde Vefa
 - Zarûrât-ı Diniyye (canın, malın, neslin, dinin dokunulmazlığı ve akli kullanma)

3. Aşağıdaki ayet ve hadisleri En'âm suresi 151 ve 152. ayetlerde geçen kavramlar bağlamında değerlendirip ayetin ana fikrini birkaç kelime ile ifade ediniz.

1.	"Hayır! Kim sözünde durur, günah ve haksızlıktan sakınırsa şüphesiz ki Allah takva sahiplerini sever." (Âl-i İmrân suresi, 76.ayet.)	
2.	"...Fakirlik endişesiyle çocuklarınızı öldürmeyin..." (En'âm suresi, 151. ayet.)	
3.	"Yine onlar ki, Allah ile beraber tuttıkları başka bir tanrıya yalvarmazlar, Allah'ın (c.c.) haram kıldığı cana haksız yere kıymazlar ve zina etmezler. Bunları yapan günahının cezasını bulur." (Furkân suresi, 68.ayet.)	
4.	"Sana Rabbinden her ne indirilmişse bunların hak olduğunu gören kimseyle bunu göremeyecek kadar kör olan kimse bir midir? Bu gerçeği yalnızca akıl ve sağduyu sahipleri anlar." (Ra'd suresi, 19. ayet.)	
5.	"Ey insanlar! Şüphesiz sizi bir erkek ile bir kadından yarattık, tanışasınız diye sizi kavim ve kabilelere ayırdık. Allah katında en değerli olanınız O'na itaatsizlikten en fazla sakınanınızdır. Allah her şeyi hakkıyla bilmektedir, her şeyden haberdardır." (Hucurât suresi, 13.ayet.)	
6.	"Kim bir mümini kasten öldürürse cezası içinde ebedî kalmak üzere cehennemdir. Allah ona gazap etmiş, onu lanetlemiş ve ona büyük bir azap hazırlamıştır." (Nisa suresi, 93.ayet.)	
7.	"...(Zina ve benzeri) çirkinliklere, bunların açığına da gizlisine de yaklaşmayın..." (En'âm suresi, 151.ayet.)	
8.	"Her kim bir insanı öldürürse sanki bütün insanları öldürmüş gibi olur ve her kim de bir insanın hayatını kurtarırsa sanki bütün insanları kurtarmış gibi olur..." (Maide suresi, 32. ayet.)	
9.	"Kim İslam'dan başka bir din ararsa asla ondan kabul edilmez. O, ahirette de kayba uğrayanlardandır." (Al-i İmrân suresi, 85. ayet.)	
10.	"Öyleyse sen, Allah'tan (bir takdir olarak) geri çevrilmesi mümkün olmayan gün gelmeden önce, yüzünü dimdik ayakta duran dine çevir. O gün parça parça bölünecekler." (Rum suresi, 43. ayet.)	
11.	"Sakin dengeyi bozmayın! Ölçüyü adaletle yapın, eksik tartmayın!" (Rahman suresi, 8-9. ayetler.)	

12.	“Şüphesiz, sana bu Kitab'ı hak ile indirdik; öyleyse sen de dini yalnızca O'na halis kılarak Allah'a ibadet et.” (Zümer suresi, 2. ayet.)	
13.	“Allah emanetleri ehline vermenizi, insanlar arasında hükmettiğinizde adaletle hükmetmenizi emreder.” (Nisa suresi, 58.ayet.)	
14.	“...Allah size bunları öğüt almanız için buyurmaktadır.” (En'âm suresi,152. ayet.)	
15.	“... Ana babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yanınızdaki arkadaş'a, yolcuya, elinizin altındakilere iyilik edin...” (Nisâ suresi, 36. ayet.)	
16.	Peygamber Efendimiz buyuruyor: “Gerçekten zeki ve akıllı kişi, nefsinin kötü arzularına hâkim olup ahireti için çalışandır. Aciz kişi ise, heva ve heveslerinin kurbanı olup Allah'tan olmayacak şeyleri isteyendir.” (Tirmizî, Kıyamet, 25; İbn Mâce, Züht, 31.)	
17.	“İşçinin hakkını alın teri kurumadan veriniz.” (İbn Mâce, Ruhûn, 4.)	
18.	“Bugününüz nasıl mukaddes bir gün ise, bu ayınız nasıl mukaddes bir ay ise, bu şehriniz (Mekke) nasıl mübarek bir şehir ise, canlarınız, mallarınız, namuslarınız da öyle mukaddestir, her türlü tecavüzden korunmuştur.” (Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrid-i Sarih Terc. C.10, S. 397.)	
19.	“Her hak sahibine hakkını verin.” (Buhari, Savm 51.)	
20.	“Zarar vermek ve zarara zararla karşılık vermek yoktur.” (İbn Mâce, Ahkâm, 17.)	
21.	“Haram, Allah'ın kitabında haram kıldıklarıdır. Helal, Allah'ın kitabında helal kıldıklarıdır. Hakkında açıklama bulunmayanlar ise sizleri serbest bıraktıklarıdır.” (Tirmizi, Libâs, 6.)	
22.	“Nikâh benim sünnetimdir. Kim benim sünnetime uygun davranmazsa benden değildir. Evlenin. Çünkü ben (kıyamet günü diğer) ümmetlere karşı sizin çokluğunuzla iftihar edeceğim...” (İbn Mâce, Nikâh, 1.)	
23.	“Erginlik çağına erişinceye kadar, -o da en güzel bir tarz olması- dışında yetimin malına yaklaşmayın. Ahde vefa gösterin. Çünkü ahit bir sorumluluktur.” (İsra Suresi, 34. ayet.)	
24.	“...Allah'ın haram (dokunulmaz) kıldığı canı öldürmeyin.” (En'âm suresi, 151. ayet.)	
25.	“...O'na (Allah'a) hiçbir şeyi ortak koşmayın...” (En'âm suresi, 151. ayet.)	

ÜNİTE 4: Güncel Dinî Meseleler

KAZANIM

5. En'âm suresi 151-152. ayetlerde verilen mesajları değerlendirir.

SÜREÇ

1. Ek-1'de yer alan çalışma kâğıdı çoğaltılarak öğrencilere dağıtılır.
2. Öğrencilerden; verilen ayetleri okumaları, bunlar üzerine düşünmeleri ve soruları cevaplamaları istenir.
3. Bu çalışma için 20 dakika süre verilir.
4. Süre sonunda ayetler yüksek sesle okunur ve gönüllü öğrencilerden başlanarak sorular cevaplanır.

(En'âm suresi, 151. ayet.)

(En'âm suresi, 152. ayet.)

DEĞERLENDİRME

Soru ve cevaplarla kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

“De ki: Gelin Rabbinizin size neleri haram kıldığını okuyayım: O’na hiçbir şeyi ortak koşmayın, ana-babaya iyilik edin, fakirlik korkusuyla çocuklarınızı öldürmeyin. Sizin de onların da rızkını biz veriz; kötülüklerin açığına da gizlisine de yaklaşmayın ve Allah’ın yasakladığı cana haksız yere kıymayın! İşte bunlar Allah’ın size emrettikleridir. Umulur ki düşünüp anlırsınız. Rüşt çağına erişinceye kadar, yetimin malına, sadece en iyi tutumla yaklaşın; ölçü ve tartıyı adaletle yapın. Biz herkese ancak gücünün yettiği kadarını yükleriz. Söz söylediğiniz zaman, yakınlarınız dahi olsa adaletli olun, Allah’a verdiğiniz sözü tutun. İşte Allah size, iyice düşünesiniz diye bunları emretti.”

[illegible]

2. Verilen ayetler dinin, canın, malın ve aklın korunması konusuna nasıl yaklaşmaktadır? Belirtiniz.

.....

.....

.....

.....

.....

3. Helal ve haram kavramlarını tanımlayınız. İslam dininin helal ve haram kıldıklarına örnekler vererek bunlar hakkındaki düşüncelerinizi yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. Neslin ve canın korunmasının önemine sosyal hayattan örnekler vererek konuyla ilgili düşüncelerinizi yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ÜNİTE 4: Güncel Dinî Meseleler

KAZANIM

1. Dinî meselelerin çözümünüyle ilgili temel ilke ve yöntemleri analiz eder .
2. İslam'ın ekonomik hayatla ilgili ahlaki ölçülerini yorumlar.
3. Gıda maddeleri ve bağımlılık konusundaki dinî ve ahlaki ilkeleri açıklar.
4. Sağlık ve tıpla ilgili bazı meseleleri dinî ve ahlaki ölçüler çerçevesinde yorumlar.
5. En'âm suresi 151-152. ayetlerde verilen mesajları değerlendirir.

SÜREÇ

1. Ek-1'deki test çoğaltılır ve öğrencilere dağıtılır.
2. Öğrenciler bireysel olarak testi çözerler.
3. Doğru cevapların verilmesi ile etkinlik tamamlanır.

DEĞERLENDİRME

Sorulara verilen cevaplara göre kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

Aşağıda verilen çoktan seçmeli soruları yanıtlayınız.

1. İşçi, gücü oranında elindeki işi en iyi şekilde yapmaya gayret etmeli ve dürüst davranmalıdır. Hz. Muhammed (s.a.v.) “Müminler işlerini en güzel şekilde yaparlar.” buyurarak işlerini güzel, düzgün ve özenle yapmanın Müslümanların bir özelliği olduğuna işaret etmiştir. İşçi, kendisine teslim edilen her türlü eşya ve malzemeyi emanet bilmeli ve onlara zarar vermemelidir. İşçi, müminlerin en önemli özelliklerinin emanete riayet etmek ve verilen sözleri yerine getirmek olduğunu unutmamalıdır

Bu parçaya aşağıdakilerden hangisi en uygun başlık olur?

- A) Müslümanın Özellikleri
- B) Emanete Riayet Etmek
- C) İş ve İşçiliğin Önemi
- D) İşçinin Sorumlulukları
- E) Hadislerde İşçiliğin Önemi

2. Hiçbir iş, işçinin hayatından ve sağlığından önemli olamaz. Bu bakımdan çalışma şartları insanın şeref ve haysiyetine uygun bir biçimde düzenlenmelidir. Günümüzde insanların yaralandığı ve öldüğü birçok iş kazası meydana gelmektedir. Bu iş kazalarının pek çoğuna iş güvenliği kurallarının ihlali ve tedbirsizlik neden olmaktadır. Bu tür durumlara düşmemek ve güvenli yaşamı temin etmek için işveren, işçinin sosyal güvenliğini sağlamalı, emniyeti için gereken tedbirleri almalıdır. Zira kişilerin sağlığı açısından güvenli iş ve ortamlarda çalışması dinin ve insan haklarının bir gereğidir.

Bu paragrafa en uygun başlık aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Sosyal Güvenliğin Tarihi
- B) İşverenin Sorumlulukları
- C) Sigorta Kurumu ve İş Kazalar
- D) Güvenli Çalışmanın Faziletleri
- E) İş Kazalarının Yol Açtığı Hasarlar

3. İslam’a göre insanın yaşama hakkının kutsal kabul edilmesi, hayatın kaynağının mutlak diri (Hay) olan Allah’tan gelmesindendir denebilir. Dolayısıyla hayat dokunulmaz olarak kabul edilir. Çünkü canı insana bahşetmek de almak da Allah’ın (c.c.) yetkisindedir.

Aşağıdaki ayetlerden hangisi bu parçayla doğrudan ilgilidir?

- A) “Size hayat veren, sonra sizi öldürecek ve sonra sizi diriltecek olan da O’dur...” (Hac suresi, 66. ayet.)
- B) “Akrobaya, yoksula ve yolda kalmış yolcuya haklarını ver, fakat saçıp savurma.” (İsrâ suresi, 26. ayet.)
- C) “Mal toplayan ve onu durmadan sa-yan, insanları arkadan çekiştiren, kaş göz işaretiyle alay eden her kişinin vay hâline!” (Hümeze suresi, 1. ayet.)
- D) “... Yiyin, için fakat savurganlık etmeyin çünkü Allah savurganlık edenleri sevmez.” (A’râf suresi, 31. ayet.)
- E) “... Bunlar meyve verince meyvele-lerinden yiyin. Hasat günü de hakkını (öşürünü) verin, fakat israf etmeyin. Çünkü O, israf edenleri sevmez.” (En’am suresi, 141. ayet.)

4. Dinî meselelerin çözümü yani Müslümanların bireysel ve toplumsal davranışlarının dinle bağlantısı, içtihat yoluyla sağlanmaktadır. Dinî sorunları çözümleme yöntemi olan içtihat faaliyetlerinde, müçtehitlerin haklarında içtihat edilebilecek ve edilemeyecek olan konuları bilmesi gerekmektedir. Zira iman esasları, ahlak ilkeleri, ibadetler gibi zarûrât-ı diniyye adı verilen kesin hükümler içtihadı konu olamaz. İctihat daha çok hakkında hüküm bulunmayan konularda yapılır.

Bu parçada aşağıdakilerden hangisinin cevabına yer verilmemiştir?

- A) Hangi konularda içtihat yapılır?
- B) İctihat yapılmayan konular nelerdir?
- C) İctihadın önemi nedir?
- D) Müçtehitlerin neleri bilmesi gerekir?
- E) Zarûrât-ı diniyye nelerdir?

Aşağıda verilen çoktan seçmeli soruları yanıtlayınız.

5.

Bu görselin verdiği mesaj aşağıdaki ayet meallerinden hangisiyle doğrudan ilgilidir?

- A) Allah'ın size rızık olarak verdiklerinden helal, iyi ve temiz olarak yiyin ve kendisine inanmakta olduğunuz Allah'a karşı gelmekten sakının." (Maide suresi, 88. ayet.)
- B) "Allah'ın kendilerine lütfundan verdiği nimetlerde cimrilik edenler, bunun, kendileri için hayırlı olduğunu sanmasınlar. Hayır! O kendileri için bir şerdir..." (Âl-i İmrân suresi, 180. ayet.)
- C) "... Yiyin, için fakat savurganlık etmeyin çünkü Allah savurganlık edenleri sevmez." (A'râf suresi, 31. ayet.)
- D) "Eli sıkı olma; büsbütün eli açık da olma. Sonra kınanır, (kaybettiklerinin) hasretini çeker durursun." (Tevbe suresi, 34. ayet.)
- E) "Andolsun ki sizi biraz korku ve açlık; mallardan, canlardan ve ürünlerden biraz azaltma (fakirlik) ile deneriz. (Ey Peygamber!) Sabredenleri müjdele!" (Bakara suresi, 155. ayet.)

(6 ve 7. soruları aşağıdaki parçaya göre cevaplayınız.)

İslam, helal ve meşru yollardan kazanca büyük önem verir. Temelinde emek olmayan mülkiyeti, hibe, hediye ve miras gibi durumlar dışında meşru saymaz. Dolayısıyla İslam'da hırsızlık, gasp, yağma, faiz, kumar, karaborsacılık gibi yollarla mülk edinmek yasaklanmıştır. Ayrıca başkasının mülküne zarar vermek de suç olarak görülmüştür. Bu suçlulara yönelik cezai tedbirler öngörülmüştür. İslam'da malın korunması temel esas olduğu gibi kişinin malını korumak uğruna mücadele etmesi de onurlu bir davranıştır.

6. Bu parçada vurgulanan temel husus aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Mülkiyet hakkının korunması
- B) Mala zarar vermenin sonuçları
- C) Suçun önlenmesiyle ilgili tedbirler
- D) Mülkiyet konusundaki denge
- E) Ekonomik kalkınma

7. Bu parçadan hareketle aşağıdakilerden hangisine ulaşamaz?

- A) Mülkiyete zarar veren davranışlara
- B) Yasak olan mülk kazanma yollarına
- C) Mala zarar vermenin sonuçlarına
- D) Meşru mal kazanma yollarına
- E) Faizin toplumsal zararlarına

Aşağıda verilen çoktan seçmeli soruları yanıtlayınız.

8. “Yetim malına, erginlik çağına erişene kadar onun yararına olması dışında yaklaşmayın; ölçüyü ve tartıyı doğru yapın. Biz kişiye ancak gücünün yeteceği kadar yükleriz. Konuştuğunuzda, akraba bile olsa sözünüzde adil olun. Allah’a olan sözünüzü yerine getirin. Allah size bunları öğüt almanız için buyurmaktadır.” (En’âm suresi, 152. ayet.)

Bu ayetten aşağıdaki yargıların hangisine varılamaz?

- A) Yetim malının gözetilmesi gerekir.
- B) Allah (c.c.) kullarını iyiliğe yönlendirir.
- C) Akraba ilişkilerinde adaleti gözetmek gerekir.
- D) Kişi gücü ölçüsünde sorumluluk sahibidir.
- E) Hata eden insanlar affedilmelidir.

9. “De ki: Gelin, Rabbinizin size haram kıldığı şeyleri okuyayım: O’na hiçbir şeyi ortak koşmayın. Anaya babaya iyi davranın. Fakirlik endişesiyle çocuklarınızı öldürmeyin. Sizi de onları da biz rızıklandırırız. (Zina ve benzeri) çirkinliklere, bunların açığına da gizlisine de yaklaşmayın. Meşru bir hak karşılığı olmadıkça Allah’ın haram (dokunulmaz) kıldığı canı öldürmeyin. İşte size Allah bunu emretti ki aklınızı kullanasınız.” (En’âm suresi, 151. ayet.)

Bu ayetten;

- I. Yaşama hakkı dokunulmazdır.
- II. Allah ekonomik sebeplerle bir cana zarar verilmesini yasaklamıştır.
- III. Allah’ın verdiği rızkın israf edilmemesi gerekir.

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) Yalnız III
- D) I ve II
- E) II ve III

1	2	3	4	5	6	7	8	9

ÜNİTE 4:Güncel Dinî Meseleler

KAZANIM

1. Dinî meselelerin çözümünüyle ilgili temel ilke ve yöntemleri analiz eder.
2. İslam'ın ekonomik hayatla ilgili ahlaki ölçülerini yorumlar.
3. Gıda maddeleri ve bağımlılık konusundaki dinî ve ahlaki ilkeleri açıklar.
4. Sağlık ve tıpla ilgili bazı meseleleri dinî ve ahlaki ölçüler çerçevesinde yorumlar.
5. En'âm suresi 151-152. ayetlerde verilen mesajları değerlendirir.

SÜREÇ

1. Ek-1'deki bulmaca öğrencilere dağıtılır.
2. Bu etkinlikte nasıl bir sonuca ulaşılmak istendiği açıklanır.
3. Öğrencilere bulmacada "Güncel Dinî Meseleler" ünitesiyle ilgili isim, kelime ve kavramların bulunduğu söylenir.
4. Bulmacayı önce çözen ilk üç öğrenci öğretmen tarafından tebrik edilip arkadaşları tarafından alkışlanır.

DEĞERLENDİRME

Öğrencilerin cevapları kontrol edilerek kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği görülür.

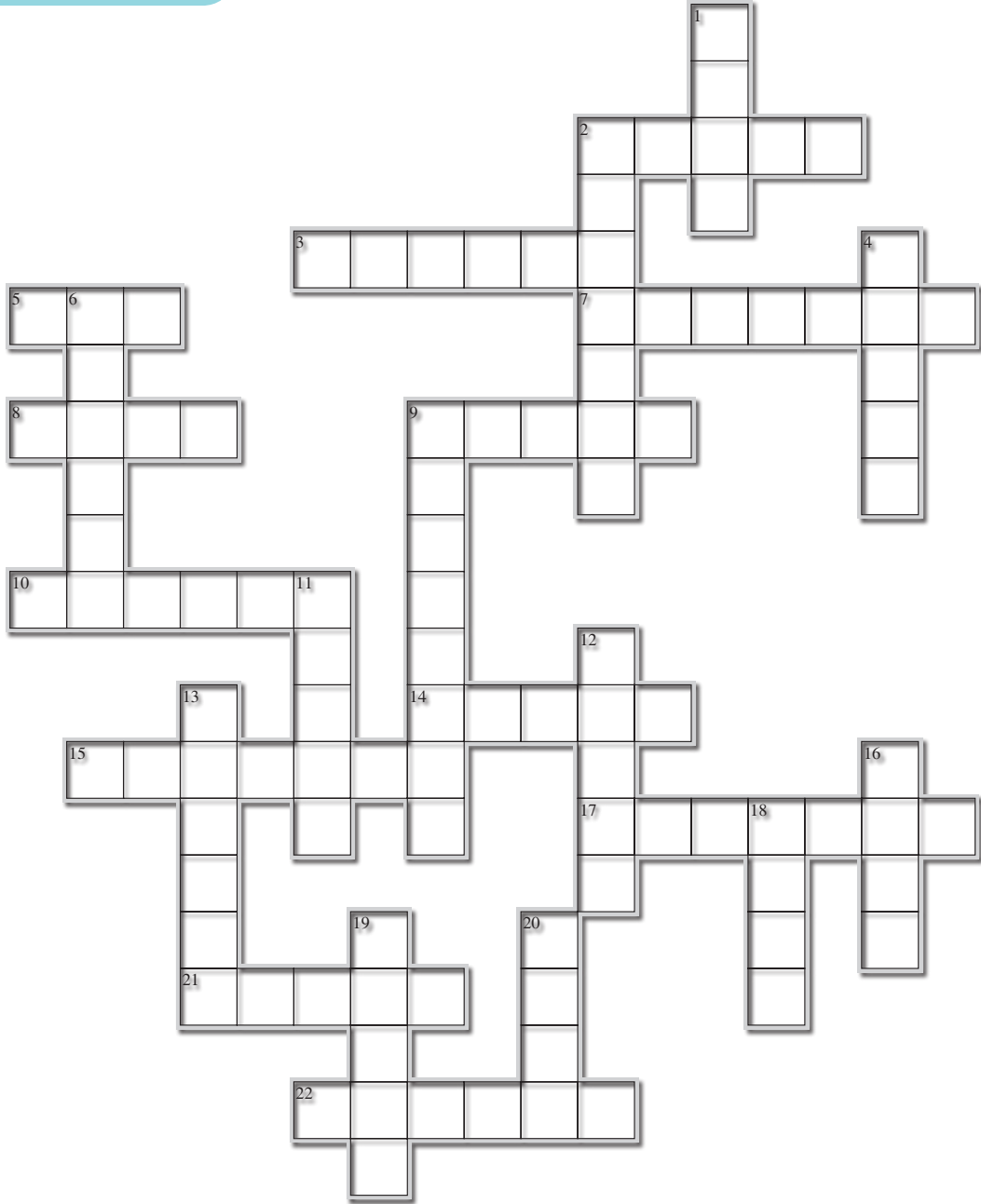

13

BULMACA

Ek-1:

Bulmacayı çözelim.

Bulmacayı çözelim.**Soldan Sağa**

2. Gereksiz yere harcama, boşuna sarf etme, savurganlık.
3. Hz. Peygamber'in sözleri, davranışları ve sahabilerin yapmış olduğu olumlu davranışları onaylaması.
5. Mutlak gerçek, varlığı kesin olan, hakikat, İslam, Yüce Allah'ın isimlerinden biri.
7. Ücretle işçi çalıştıran gerçek veya hükmi şahıs.
8. Dinin yapılmasında herhangi bir sakınca bulunmayan, dinin uygun gördüğü şeyler.
9. Açığa çıkan, açıklanan, serbest bırakılan şey, mükellefin yapıp yapmamakta serbest bırakıldığı fiiller.
10. İnsan cesedinin tıbbi ve adli amaçlarla incelenmesi.
14. Yapılmasına izin verilen ve dinen serbest olan fiiller.
15. Bir hastanın kendi isteği veya yakınlarından birinin talebiyle hayatına son verilmesi.
17. İslam'a göre büyük günahlardan olan bir kimsenin kendisini öldürmesi veya bilerek ölümüne sebebiyet vermesi.
21. Yapılması Yüce Allah tarafından yasaklanan fiiller.
22. Allahü Teala'nın her insana doğarken genetiğini koymuş olduğu yaratıcıyı bilme ve tanıma gücü.

Yukarıdan Aşağıya

1. Allah'a (c.c.) eş ve ortak koşma, ortak isnat etme.
2. Herhangi bir işi gerçekleştirme yolunda olanca gücü harcamak, Kur'an, sünnet ve icma ile hükmü açıkça ortaya konulmamış, dinî bir meselenin hükmüne ulaşmak için müçtehidin elinden gelen çabayı sarf etmesi.
4. Allahü Teala'nın yapmamızı istediği iş ve davranışlar karşılığında bize vermiş olduğu ödül.
6. Eşitlik ve denklik, her şeyin yerli yerinde olması.
9. Kur'an ve sünnet gibi delillerden dinî hükümler ortaya koyabilme bilgi ve becerisine sahip kimse.
11. Allah (c.c.) katında geçerli olan hak din.
12. Farz seviyesinde olmayan fakat sünnetten daha kuvvetli olan dinî hükümler.
13. İslam'a göre haram olmadığı halde hoş görülme söz ve davranışlar.
16. Allah (c.c.) tarafından yapılması kesinlikle istenen ve terk edilmesi günah olan fiiller ve emirler.
18. Başkasına ait bir işi veya hizmeti bir bedel karşılığında yapmayı üstlenen kimse.
19. Başa gelen sıkıntı ve belalar karşısında direnç göstermek.
20. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) vefatından sonra herhangi bir asırda müçtehitlerin bir meselenin dinî hükmü hakkındaki görüş birliği.

12. SINIF

ÜNİTE: 5

Hint ve Çin Dinleri

ÜNİTE 5: Hint ve Çin Dinleri

KAZANIM

1. Hinduizm'in doğuşunu ve gelişim sürecini özetler.

SÜREÇ

1. "Hinduizm" konusu işlenmeden iki hafta önce gönüllü altı öğrenci belirlenir ve onlardan bu konuyla ilgili yapılacak panele hazırlanmaları istenir.
2. Öğrencilerden biri yönetici, üçü konuşmacı, ikisi de rapor yazarı olarak belirlenir.
3. Panelin konusunun "Hinduizm" olduğu belirtilir.
4. Her bir konuşmacıya,
 - Hinduizm'in Tarihçesi
 - Hinduizm'de İnanç ve Ritüeller
 - Hinduizm'de Semboller ve Kutsal Mekânlarbaşlıklarından biri konu olarak verilir. Öğrenciler sunacakları konuyla ilgili araştırma yaparak hazırlanırlar. Yönetici de panelde konuşmacılara yönelteceği sorularını hazırlar.
5. Öğrencilere faydalanabilecekleri güvenli kaynaklar (diyanet.gov.tr gibi) tavsiye edilir.
6. Ders saatinde sınıfta panelistlerin oturacakları yer ayarlanır ve yöneticinin kısa açış konuşmasıyla panel başlar.
7. Her konuşmacı beş dakika boyunca kendi konusuyla ilgili konuşmasını yapar.
8. Konuşmacılar ikinci turda dinleyicilerin ve yöneticinin sorularına cevaplar verirler.
9. Rapor yazmakla görevli öğrenciler söylenenleri not alır ve panelin sonunda alınan notlardan konuyla ilgili ortak bir açıklama metni oluşturulur.

DEĞERLENDİRME

Süreç takip edilerek kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

ÜNİTE 5: Hint ve Çin Dinleri

KAZANIM

1. Hinduizm'in doğuşunu ve gelişim sürecini özetler.
2. Budizm'in doğuşunu ve gelişim sürecini özetler.

SÜREÇ

1. "Hinduizm" ve "Budizm" konuları işlenmeden iki hafta önce öğrencilere içinde Hinduizm ve Budizm'le ilgili temel kavramlardan oluşan bir sözlük hazırlama görevi verilir.
2. Öğrencilere sözlüğü hazırlarken istedikleri materyalleri kullanabilecekleri ifade edilir.
3. İki hafta sonunda hazırlanan sözlükler sınıfa getirilir.
4. Sınıfta sözlüklerde yer alan kavramlarla ilgili bir bilgi yarışması düzenlenir.
5. Yarışma için dört kişilik bir tertip heyeti oluşturulur. Sorular bu heyet tarafından hazırlanır. Heyetten bir kişi yarışmanın sunucusu, diğer üç kişi de jüri olarak görev yapar.
6. Kalan öğrenciler de üçer kişilik takımlar kurarak yarışmaya katılırlar.
7. Hazırlanan sorular sunucu tarafından yarışmacılara sorulur ve her soru için bir dakika süre verilir. Bir dakikanın sonunda yarışmacılar cevabı yazdıkları kâğıtları kaldırıp jüriye gösterirler.
8. Yarışmacılara on soru yöneltilir. On soru sonunda beraberlik durumu varsa berabere kalan takımlar için yedek beş soruyla yarışma neticelendirilir.

DEĞERLENDİRME

Süreç değerlendirilerek kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

ÜNİTE 5: Hint ve Çin Dinleri

KAZANIM

1. Hinduizm'in doğuşunu ve gelişim sürecini özetler.
2. Budizm'in doğuşunu ve gelişim sürecini özetler.

SÜREÇ

1. "Hinduizm" ve "Budizm" konuları işlendikten sonra Hinduizm ve Budizm'le ilgili çağrışım temelli bir beyin fırtınası etkinliği düzenleneceği, bir hafta önceden öğrencilere haber verilir.
2. Öğretmen soracağı kelime, kavram ve ifadeleri önceden hazırlar.
3. Öğretmen kavramı söyler ve öğrenciler de sırayla kavramın kendilerine neyi çağrıştırdığını ifade ederler.
4. Söz alan öğrenci kalmayınca bir sonraki kelime, kavram veya ifadeye geçilir.
5. Söz almak isteyen başka öğrenci kalmayınca öğretmen tarafından genel bir değerlendirme yapılarak etkinlik sonlandırılır.

DEĞERLENDİRME

Süreç değerlendirilerek kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

ÜNİTE 5: Hint ve Çin Dinleri

KAZANIM

2. Budizm'in doğuşunu ve gelişim sürecini özetler.

SÜREÇ

1. "Budizm" konusu işlendikten sonra sınıfta forum etkinliği gerçekleştirileceği bir hafta önceden öğrencilere duyurulur.
2. Forum,
 - Budizm'in Tarihçesi
 - Budizm'de İnanç ve Ritüeller
 - Budizm'de Semboller ve Kutsal Mekânlarbaşlıkları çerçevesinde gerçekleştirilir.
3. Öğretmen üzerinde konuşulacak başlığı söyler ve gönüllü öğrenciler söz alarak o başlıkla ilgili kısa birer konuşma yaparlar.
4. Konuşmacıya diğer öğrenciler ve öğretmen bazı sorular yöneltebilir.
5. Bütün başlıklar bitince öğretmenin kısa bir değerlendirmesiyle etkinlik sonlandırılır.

DEĞERLENDİRME

Süreç takip edilerek kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

ÜNİTE 5: Hint ve Çin Dinleri

KAZANIM

3. Konfüçyanizm'in doğuşunu ve gelişim sürecini özetler

SÜREÇ

1. Ek-1'deki çalışma kâğıdı çoğaltılarak öğrencilere dağıtılır.
2. Öğrencilerden ders kitabını tarayarak boşlukları doğru bilgilerle doldurmaları istenir.
3. Çalışmayı en doğru ve hızlı bitiren öğrenci tebrik edilir.
4. Cevaplar kontrol edilerek etkinlik sonlandırılır.

DEĞERLENDİRME

Soru ve cevaplarla kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

5**BOŞLUK DOLDURMA****Ek-1:**

Konfüçyanizm ile ilgili verilen bilgilerde boş bırakılan yerleri doğru bilgilerle doldurunuz.

1	Konfüçyanizm,'ün öğretilerine dayanır.
2	Konfüçyanizm; Çin'de,dini kabul edilmiştir.
3	Konfüçyanizm'in savunduğu hiyerarşik toplum anlayışının tepesinde....., ortasında ve en altında bulunmaktadır.
4	Konfüçyüs'e göre, Çin imparatoru olarak tasavvur edilmektedir.
5	Çin'de yaygın olan ve diye adlandırılan yüce Tanrı inancı Konfüçyanizm'de de devam etmiştir.
6	Konfüçyanizmde fazilet dört kısımdan meydana gelmektedir. Bunlar:
7	Konfüçyanizm'de en yaygın ibadet şekli olarak kabul edilmektedir.
8	, tanrının doğum günü olup her yıl aynı günde kutlanır.
9	En meşhur Çin ibadet yerleri'deki imparatorluk mabetleridir. Bu yapıların en önemlisi, göğün oğlu olarak telakki edilen imparatorlar tarafından kurban takdim ettikleri'tir.
10	Konfüçyüs'e büyük bir bağlılık gösteren öğrencileri onun ölümünden sonra sözlerini toplamış, böylece kutsal metinleri oluşturmuşlardır. Bunlar, adı verilen iki koleksiyonda toplanmıştır.

ÜNİTE 5: Hint ve Çin Dinleri

KAZANIM

3. Konfüçyanizm'in doğuşunu ve gelişim sürecini özetler

SÜREÇ

1. Ek-1'deki çalışma kâğıdı çoğaltılarak öğrencilere dağıtılır.
2. Öğrencilerden Konfüçyanizm ile ilgili soruları işaretleyerek cevaplamaları istenir.
3. Çalışmayı en doğru ve hızlı bitiren öğrenci tebrik edilir.
4. Cevaplar kontrol edilerek etkinlik sonlandırılır.

DEĞERLENDİRME

Soru ve cevaplarla kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

A. 1. Konfüçyanizm'e inananların yaygın olduğu yerleri işaretleyiniz

☐

a. Çin

☐

b. Rusya

☐

c. Kore

☐

d. Kırgızistan

☐

e. Türkmenistan

☐

f. Vietnam

☐

g. Endonezya

☐

h. Tayland

☐

i. Tayvan

☐

i. Moğolistan

☐

j. Japonya

☐

k. Tacikistan

2. Konfüçyüs heykelini işaretleyiniz.

a.

☐

b.

☐

c.

☐

3. Konfüçyanizm'in sembolünü işaretleyiniz.

a.

☐

b.

☐

c.

☐

d.

☐

4. Konfüçyanizm'in kutsal kitaplarını işaretleyiniz

☐ a. Konuşmalar	☐ b. Mensiyüs'ün Kitabı	☐ c. Tarih Kitabı	☐ d. İnanç Kitabı
☐ e. Ahlak Kitabı	☐ f. Ayinler Kitabı	☐ g. İlahi Kitabı	☐ h. Büyük Bilgi
☐ ı. Değişiklikler Kitabı	☐ i. İbadetler Kitabı	☐ j. Şiirler ve Şarkılar Kitabı	☐ k. Mevsimler

B. Konfüçyanizm ile ilgili bilgilerden doğru olanların yanına D, yanlış olanların yanına Y yazınız.

1.	D-Y	Konfüçyüs, öğretilerini bir tanrı fikrine dayandırmamış ve zamanındaki yaygın inanca da saygılı olmuştur.
2.	D-Y	Konfüçyanizm, Çin'in tek yerli ve millî dinidir.
3.	D-Y	Konfüçyüs, eski bilgelerin erdemlerini yeni nesillere aktarmak suretiyle geçmişin seçkin idarecilerinin, Çin'e barış ve huzuru nasıl getirdiğini göstermeyi amaçlamıştır.
4.	D-Y	Çin geleneğinde ibadet, ruhani varlıkları memnun etmek ve insanların dünyevi menfaatlerini sağlamak amacı taşımaktadır.
5.	D-Y	Mabet, tanrının hazır bulunduğu yer olarak düşünüldüğünden ölüm anları yaklaşan yaşlılar ve hastalar mabetlerden uzak tutulurlar.
6.	D-Y	Büyük Bilgi, başka metinlerde ona ait ifadeler bulunsa da Konfüçyüs'ün kendisi ve düşüncesi hakkında en doğru bilginin elde edilebileceği metinlerdir.
7.	D-Y	İlkbahar ve Sonbahar Vakayinameleri, dört kitaptan biridir.
8.	D-Y	Orta Yol Doktrini, dört kitaptan biridir.
9.	D-Y	Çin'de her devrin dinî özelliği, "Göğün Oğlu" sayılan imparatora ve atalara gösterilen bağlılık ve saygıdır.
10.	D-Y	Konfüçyanizm'e inananların büyük bir kısmı Japonya'da, geri kalanları ise Kore, Vietnam, Tayland, Tayvan ve Çin'de yaşamaktadır.

ÜNİTE 5: Hint ve Çin Dinleri

KAZANIM

3. Konfüçyanizm'in doğuşunu ve gelişim sürecini özetler.
4. Taoizm'in doğuşunu ve gelişim sürecini özetler.

SÜREÇ

1. Ek-1'deki bulmaca çoğaltılarak öğrencilere dağıtılır.
2. Öğrencilerden, verilen kelimeleri harf tablosundan bulup karalamaları, kalan harfleri sıralayarak bir Çin atasözüne ulaşmaları istenir.
3. Çalışmayı en doğru ve hızlı bitiren öğrenci tebrik edilerek etkinlik sonlandırılır.

DEĞERLENDİRME

Soru ve cevaplarla kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

7

KELİME AVI

Ek-1:

Verilen kelimeleri harf tablosundan yatay, dikey veya çapraz olarak bulunuz ve karalayınız. Kalan harfleri sıralayarak Çin atasözüne ulaşınız.

A	T	A	O	T	E	K	İ	N	G
H	T	E	Y	İ	N	Y	A	N	G
T	K	A	R	Ş	E	M	U	A	N
A	O	J	A	P	O	N	Y	A	Y
Y	N	T	A	Y	L	A	N	D	T
V	F	T	A	O	İ	Z	M	T	A
A	Ü	İ	N	K	K	K	Ö	A	İ
N	Ç	K	Ü	O	K	O	G	İ	S
Ö	Y	K	L	R	U	N	E	J	H
R	Ü	T	D	E	N	F	V	İ	A
E	S	D	İ	İ	G	Ü	İ	R	N
P	İ	Ç	N	E	S	Ç	E	A	D
N	E	İ	İ	N	N	Y	T	K	A
Ö	K	K	Ü	N	İ	A	N	L	Ğ
S	E	A	İ	T	A	N	A	A	İ
G	Ö	K	L	N	A	İ	M	O	R
İ	M	İ	A	O	N	Z	D	T	A
Ş	A	N	G	T	İ	M	D	Z	İ
G	Ö	K	M	A	B	E	T	U	R

Konfüçyüs
Konfüçyanizm
Şangti
Gökmabet
Pekin
Tien
Gök
Ata
Vietnam
Tayland
Tayvan
Laotzu
Taoteking
Yinyang
Taiji
Taoizm
Çin
Japonya
Kore
Kung
Kuan
Miao
Taishandağı

Çin atasözü:

ÜNİTE 5: Hint ve Çin Dinleri

KAZANIM

4. Taoizm'in doğuşunu ve gelişim sürecini özetler.

SÜREÇ

1. Ek-1'deki çalışma kâğıdı çoğaltılarak öğrencilere dağıtılır.
2. Öğrencilerden ders kitabını tarayarak çalışma kâğıdındaki boşlukları doğru bilgilerle doldurmaları ve bir kavram haritası oluşturmaları istenir.
3. Çalışma kâğıdındaki şekil dışında öğrencilerin kendi tasarladıkları şekilleri de kullanabilecekleri belirtilir.
4. Çalışmayı en doğru ve hızlı bitiren öğrenci tebrik edilir.
5. Cevaplar kontrol edilerek etkinlik sonlandırılır.

DEĞERLENDİRME

Soru ve cevaplarla kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

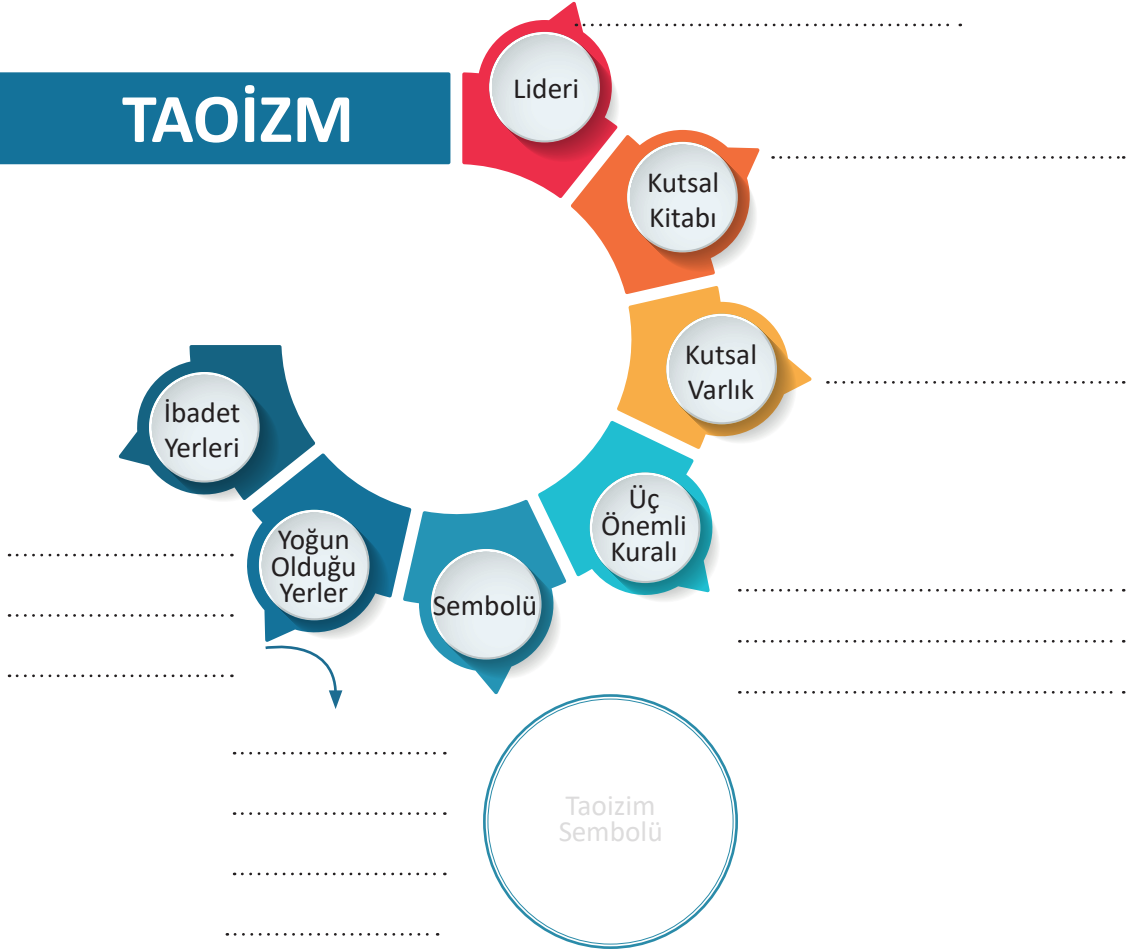
8

KAVRAM HARİTASI OLUŞTURMA

Ek-1:

Aşağıdaki boşlukları doldurarak Taoizm’le ilgili bir kavram haritası oluşturunuz.

TAOİZM

ÜNİTE 5: Hint ve Çin Dinleri

KAZANIM

1. Hinduizm'in doğuşunu ve gelişim sürecini özetler.
2. Budizm'in doğuşunu ve gelişim sürecini özetler.
3. Konfüçyanizm'in doğuşunu ve gelişim sürecini özetler.
4. Taoizm'in doğuşunu ve gelişim sürecini özetler.

SÜREÇ

1. Ek-1'deki test çoğaltılır ve öğrencilere dağıtılır.
2. Öğrenciler bireysel olarak testi çözerler.
3. Doğru cevapların verilmesi ile etkinlik tamamlanır.

DEĞERLENDİRME

Sorulara verilen cevaplara göre kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

Aşağıda verilen çoktan seçmeli soruları yanıtlayınız.

1. Hinduizm'e göre evrenin başlangıcı ve sonu yoktur. Yaratılış sonsuz enerjinin biçim kazanmasıdır. Ruh göçü ile her şey birbirine dönüşür. Ruh göçü, ruhun bir bedenden başkasına geçmesidir. Reenkarnasyon olarak da ifade edilir. Bu inanış Hinduizm'in temel inanışlarından biridir. Bu inanışa göre dinin gereklerini yerine getirenler bir sonraki yaşamında daha üst seviyede dünyaya gelirler.

Bu parçadan hareketle Hinduizm'le ilgili aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Evrenin yaratılışıyla ilgili zaman kavramı yoktur.
- B) Sosyal sınıflar arası geçiş yoktur.
- C) Kötülük yapanlar hayvan olarak dünyaya gelirler.
- D) Hayatın amacı dünya işlerinden uzaklaşmaktır.
- E) Birey iç huzuru bulunca aydınlanmaya ulaşır.

2. Hinduizm'e göre toplum, her biri tanrı Brahma'nın bedeninden yaratıldığına inanılan sınıflara ayrılmıştır. Kast sistemi denilen sosyal sınıflar kesin sınırlarla birbirinden ayrılmıştır ve kastlar arası geçiş mümkün değildir. Bu sistemde insanlar kastlardan birine mensup olarak doğarlar ve hayatlarını o kast içerisinde sürdürürler. Kişi, içinde bulunduğu kastın gereklerine göre davranmak zorundadır.

Bu parçada;

I. Kast sisteminin toplumsal zararları

II. Hinduizm'in toplumsal etkileri

III. Sınıf farklılıklarının sonuçları

konularından hangilerine değinilmiştir?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) Yalnız III
- D) I ve II
- E) II ve III

3. Hindular ruhun ölmezliğine, bir bedenden diğerine geçerek sürekli yaşadığına inanırlar. İnsanın ölümünden sonra ruhunun başka bir bedene geçmesinde, bir önceki bedende yaptığı iyilik ve kötülükler etkili olur. Ruh eğer iyilik yapmışsa yeniden doğuşunda derecesi yüksek, kötülük yapmışsa derecesi düşük olur. İnsan, eylemlerinin iyi ya da kötü olmasına göre hayvan, bitki, insan veya tanrı şeklinde doğabilir. Dolayısıyla insan, geçmişte ne yapmışsa gelecekte onun karşılığını görecektir.

Bu parçada aşağıdakilerden hangisinin cevabına yer verilmiştir?

- A) Hinduizm'deki dinî ritüeller nelerdir?
- B) Hinduizm'in ölümden sonraki hayata bakış açısı nasıldır?
- C) Hint toplumunda kabul gören davranışlar nelerdir?
- D) Hinduizm'de peygamber inancı var mıdır?
- E) Hinduların ibadet yerleri nerelerdir?

4. Taoizm, Tao kavramı üzerine kuruludur. Tao, ezeli ve ebedîdir. O, kendiliğinden vardır. Her şeyin başlangıcıdır. Sadece tek bir gerçek vardır, o da Tao'dur. Tao görünmez, tam anlamıyla bilinemezdir. O, ancak düşünce yoluyla kavranabilir.

Taoizm'in tanrı anlayışıyla ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Tao kavramına dayandırılır.
- B) Başlangıcı ve sonu yoktur.
- C) Bilinmeyen yönleri vardır.
- D) Varlığına düşünce yoluyla ulaşılır.
- E) Çok tanrılı bir yapıya sahiptir.

Aşağıda verilen çoktan seçmeli soruları yanıtlayınız.

5. Buda'ya göre dinsel yaşamın amacı, dünya yaşamına ve dünya işlerine duyulan arzuyu sona erdirmektir. Bunu başaran birey aydınlanmaya ulaşabilir. Aydınlanmış insanın durumunu dile getiren sözcük "Nirvana"dır. Bu sözcük, "sönmek" anlamına gelir. Çünkü aydınlanma; hırsın, kötü niyetin ve aşırı arzuların insan yüreğinde yaktığı ateşin sönmesi demektir.

Bu parçada;

- I. Budizm'in amacı
- II. Bireyin huzura kavuşma yolları
- III. İyi insan olmanın şartları

konularından hangilerine değinilmiştir?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) Yalnız III
- D) I ve II
- E) II ve III

6. Konfüçyüs'ün hayatı yoksulluk içinde geçmiştir. On beş yaşından itibaren kendini ilme vermiş ve yirmi yaşında iken açtığı okulda öğrenci yetiştirmeye başlamıştır. Onun hedefi yeni görüşler ortaya koymak değil, eskilerin hikmetli sözlerini aktarmaktır. Konfüçyüs, eski bilgelerin erdemlerini yeni nesillere aktarmak suretiyle geçmişin seçkin idarecilerinin, Çin'e barış ve huzuru nasıl getirdiğini göstermeyi amaçlamıştır.

Bu parçada vurgulanan temel husus aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Çin'deki idarecilerin tutumu
- B) Konfüçyüs'ün toplumsal amaçları
- C) Konfüçyüs'ün yoksulluğu
- D) Konfüçyanizm'in dinî ritüelleri
- E) Yeni neslin sorunları

7. Buda'nın kurtuluş öğretisinin özü şu şekilde özetlenir: İnsanın varlığı kötülük, tatminsizlik, hastalık, yaşlılık, ölüm gibi ıstıraplarla yoğrulmuştur. ıstırapın sebebi arzu ve ihtirastır. Bu da yeni karma ve sudûra, yeni tenasüh ve ölüme yol açar. ıstırapa son vermek için arzulardan, fâni işlerden sıyrılmak gerekir. Bu hürriyete, yeni hayata ulaşabilmek ancak Buda'nın sekiz dilimli yolu ile mümkündür.

Bu parçada Buda'nın;

- I. İnsanın yapısı kötülükle iç içedir.
- II. İnsan yaşlandıkça daha erdemli davranışlar sergiler.
- III. İnsan, hayatı boyunca yaşadığı sorunlardan kurtulamaz.
- IV. İnsan, kurtuluşa nefsi duygularından arınarak ulaşabilir.

öğretilerinden hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız II
- B) II ve III
- C) Yalnız III
- D) Yalnız IV
- E) I ve IV

8. Hindu inanç sisteminde öne çıkan tanrısal varlıklar; Brahma, Vişnu ve Şiva'dır. Brahma'ya, yaratıcı tanrı olarak saygı gösterilir. Brahma, Hindu inancının en eski tanrılarının biri olmasına rağmen günümüzde en az saygı gösterilen tanrısal varlıktır. Vişnu (koruyucu), dünya düzeninde ortaya çıkan bozulmaları gidermek için çeşitli şekillerde bedenleşerek yeryüzüne gelir. Tanrı Vişnu'nun bir bedende veya doğrudan yeryüzüne gelmesine "avatar" adı verilmektedir. Şiva, yok edici tanrıdır. Ölümün, hastalığın tanrısı olarak bilinir.

Bu parçada Hinduizm'le ilgili aşağıdakilerden hangisine değinilmemiştir?

- A) Çok tanrılı inanç sisteminin olmasına
- B) Tanrılarının, Brahma'nın farklı hâlleri olduğuna
- C) Brahma'nın, yaratıcı tanrı olmasına
- D) Tanrılarının farklı güçleri olduğuna
- E) Koruyucu tanrılarının Vişnu olmasına

Aşağıda verilen çoktan seçmeli soruları yanıtlayınız.

9. “On beş yaşında iken kendimi öğrenmeye verdim. Otuz yaşında irademe sahip olabildim. Kırk yaşında şüphelerden uzaklaştım. Elli yaşında Gök’ün emrini öğrendim. Altmış yaşında sezgi yoluyla her şeyi kavradım. Yetmiş yaşında doğru olan şeylere zarar vermeden kalbimin isteklerini yerine getirebildim.” (Konuşmalar, s. 23-24).

Konfüçyüs’ün bu sözlerinden çıkarılabilecek en kapsamlı yargı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Önce ilimle meşgul olmak gerekir.
- B) İnsan ancak orta yaşlarında olgunlaşmaya başlar.
- C) Şüpheden uzaklaşmak için irade sahibi olmak gerekir.
- D) Sezgi ileri yaşlarda kazanılabilen bir yetenektir.
- E) Hayat sürekli bir gelişim içinde devam eder.

10. Milattan önce 6. yüzyılda Hindistan’ın kuzeydoğusunda doğmuştur. Kurucusu Siddhartha Gotama’dır. Brahman şekilciliğine ve kast sistemine karşı çıkan bir inanç sistemidir. Ahlaken temizlenme, insanları eşit görme, insanlara ve diğer canlılara sevgi ve şefkat duyma gibi ilkelere dayanır. İnanç sisteminin temelinde insanla gerçek arasında hayatın ıstıraplarla dolu olduğu şeklindeki kötümser anlayış vardır.

Bu parçada hakkında bilgi verilen inanç sistemi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Budizm
- B) Hinduizm
- C) Konfüçyanizm
- D) Teizm
- E) Taoizm

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

ÜNİTE 5: Hint ve Çin Dinleri

KAZANIM

1. Hinduizm'in doğuşunu ve gelişim sürecini özetler.
2. Budizm'in doğuşunu ve gelişim sürecini özetler.
3. Konfüçyanizm'in doğuşunu ve gelişim sürecini özetler.
4. Taoizm'in doğuşunu ve gelişim sürecini özetler.

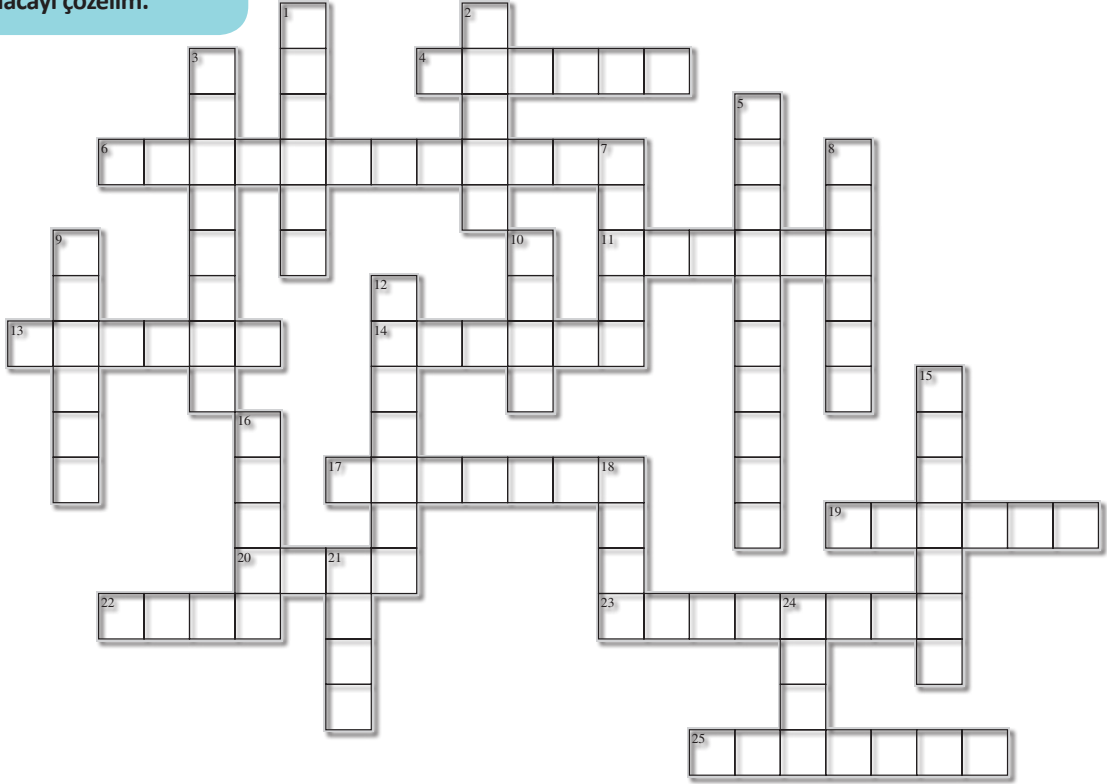
SÜREÇ

1. Ek-1'deki bulmaca öğrencilere dağıtılır.
2. Bu etkinlikle nasıl bir sonuca ulaşılacak istendiği açıklanır.
3. Öğrencilere bulmacada "Hint ve Çin Dinleri" ünitesiyle ilgili isim, kelime ve kavramların bulunduğu söylenir.
4. Bulmacayı önce çözen ilk üç öğrenci öğretmen tarafından tebrik edilir.

DEĞERLENDİRME

Sorulara verilen cevaplara göre kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

Bulmacayı çözelim.

Soldan Sağa

Yukarıdan Aşağıya

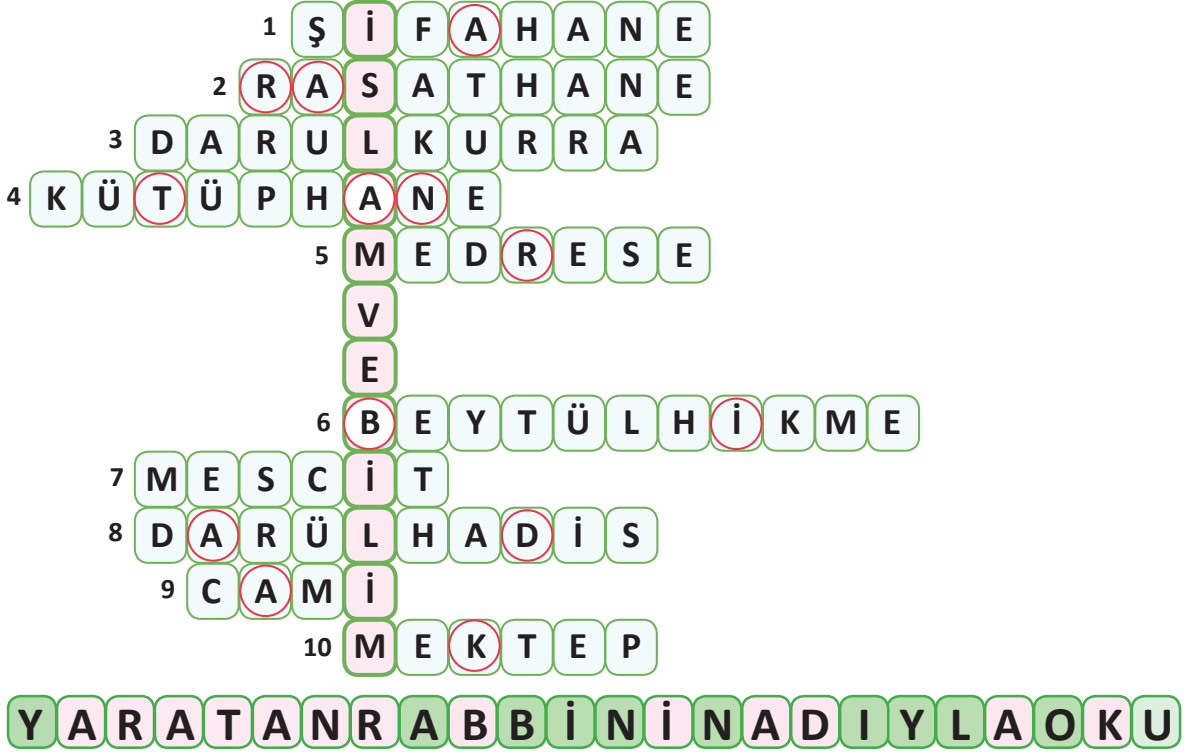
4. Budizm'in ibadet yerlerine verilen isim.
6. Adını kurucusundan alan, Çin'de ortaya çıkmış olan bir din.
11. Hindistan'da ortaya çıkan ve günümüzde yaşayan beş büyük dinden biri.
13. Kurucusu Lao Tzu olan Çin dini.
14. Boyun eğmek, kulluk etmek, tapınmak.
17. Dinlerde ibadetlerin yapıldığı kutsal mekânlar, mabet.
19. Tanrı Vişnu'nun yeryüzüne gelmesi.
20. Hinduizm ibadeti.
22. Hinduizm inancında yok edici tanrı.
23. "Üç sepet" anlamına gelen Budizm'in kutsal metinleri.
25. Hinduizm inancında ruhun bir bedenden başka bir bedene geçmesi.

1. Bir inanç sistemine ait ibadet, ayin, merasimler.
2. Hinduizm'de koruyucu tanrı.
3. Hintlilerin dinî inanç ve geleneklerini ifade eden terim.
5. Yoga uygulamalarında zihni olumsuz düşüncelerden arındırma ve rahatlama yöntemi.
7. İbadet edilen yer.
8. Simge, amblem, işaret.
9. Hinduizm'de yüce tanrı.
10. Budizm'in kurucusu.
12. Budizm'de sonsuz kurtuluş yolu.
15. Hinduizm'de kutsal bilgilerin bütünü.
16. Hinduizm'de kast dışı kabul edilen grup.
18. Halkın çeşitli sınıflara ayrılması sistemi.
21. Hint ve Çin dinlerinde kutsal sayılan nehir.
24. Konfüçyanizm'e göre tabiat düzenini idare eden tanrı.

1. Ünite

Etkinlik: 5

Etkinlik: 11

1. Verilen ayetlerde Yüce Allah'ın yarattıklarının çeşitliliğinden hareketle O'nun yaratma sıfatına değinilmektedir.
2. Yağmurun yağdırılması, bu yolla çeşitli ekinlerin büyütülmesi, insanların hareketini sağlayan yolların yaratılması, farklı renk ve türde hayvanların var edilmesi Yüce Allah'ın yaratmadaki kudretini; bunlar arasındaki ahenk ise Allah'ın (c.c.) yaratmasındaki mükemmelliği göstermektedir.
3. Âlim; Yüce Allah'ın kendisine ilim bahşettiği kişilere denir. Düşünen, tefekkür eden, ibret alan âlimler Allah'tan (c.c.) hakkıyla çekinirler, işlerini layıkıyla yaparlar; bu sebeple de Yüce Allah'ın katında değerleri artar.

Etkinlik: 12

1-D, 2-C, 3-E, 4-C, 5-C, 6-A, 7- D, 8- D, 9-B

Cevap Anahtarı

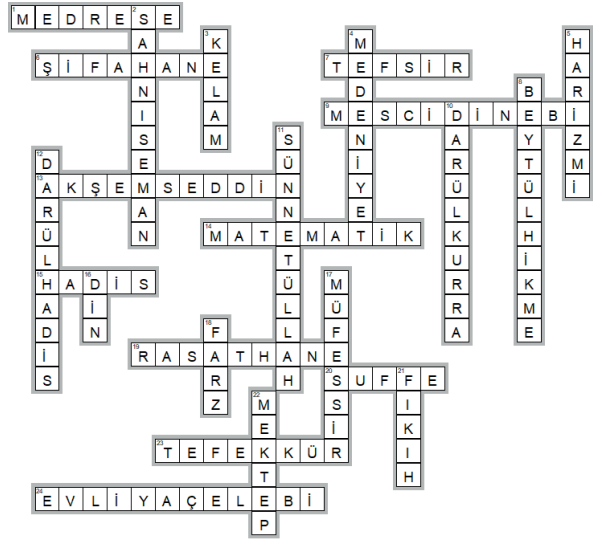
Etkinlik: 13

Soldan Sağa

1. MEDRESE
6. ŞİFAHANE
7. TEFSİR
9. MESCİDİNEBİ
13. AKŞEMSEDDİN
14. MATEMATİK
15. HADİS
19. RASATHANE
20. SUFFE
23. TEFEKKÜR
24. EVLİYAÇELEBİ

Yukarıdan Aşağıya

2. SAHNİSEMAN
3. KELAM
4. MEDENİYET
5. HARİZMİ
8. BEYTÜLHİKME
10. DARÜLKURRA
11. SÜNNETULLAH
12. DARÜLHADİS
16. DİN
17. MÜFESSİR
18. FARZ
21. FIKIH
22. MEKTEP

2. Ünite

Etkinlik: 2

1. Talas Savaşı
2. Satuk Buğra Han
3. Fütüvvet
4. Ömer b. Abdülaziz
5. Ahi
6. Gökhanrı
7. Ahilik
8. Harun Reşit
9. 751
10. Karahanlılar
11. Ribat
12. Fütüvvet
13. Balkanlar
14. Maveraünnehir

Etkinlik: 7

- 1-E, 2-D, 3-E, 4-B, 5-B, 6-A, 7- E, 8- C, 9-A, 10-B

3. Ünite

Etkinlik: 1

T	E	Z	K	İ	Y	E	D	M	E	R	V	S	T
İ	Ş	H	L	İ	K	İ	O	A	L	D	S	E	A
Z	A	A	Y	D	I	H	T	R	F	E	M	Y	S
Ü	A	L	Ç	İ	L	L	E	İ	A	R	A	R	A
H	H	V	I	R	K	A	A	F	K	V	S	U	V
T	B	E	İ	Z	D	S	A	E	R	İ	İ	S	V
H	İ	T	A	L	I	R	D	T	I	Ş	V	Ü	U
K	O	İ	R	F	A	N	T	U	Z	A	A	L	F
Z	A	H	İ	D	K	I	S	U	F	İ	R	U	K
Z	İ	K	İ	R	A	.	İ	H	S	A	N	K	

1. İhlas
2. Zahid
3. Masiva
4. Tezkiye
5. Züht
6. Halvet
7. Sufi
8. Zikir
9. İrfan
10. İhsan
11. Fakr
12. Marifet
13. Seyrusüluk
14. Tasavvuf
15. Derviş

Şifre: Dervişlik olsaydı taç ile hırka / Biz dahi alırdık otuza kırka.

Etkinlik: 8

1. Ayin-i cem kulun ontolojik manada olmaksızın Allah'ta eriyip, kendini kaybederek onunla bir olması ve zikir meclisi, zikir halkası, mürşidin irşad toplantısı gibi anlamlara gelmektedir.
2. Ayin-i cemdeki hizmetlerin amacı cem sırasında düzeni ve huzuru sağlamaktır. 12 Hizmet, Hz. Ali soyundan gelen on iki imamı temsil etmektedir ve cemlerde bu hizmetler yerine gelmeden yenilen içilenin helal olmadığına inanılır.
3. Numaralanmış yerlere şunlar gelmelidir:
 1. Rehber
 2. Gözcü
 3. Çerağcı
 4. Sazandar / Zâkir
 5. Sofracı (Niyazcı)
 6. Peyikçi

Etkinlik: 9

MUSAHİBİN ÖZELLİKLERİ

- Yalan söylemez.
- Gıybet etmez.
- Şehvetperest olmaz.
- Eline, diline, beline sahip olur.
- Kibir ve kin tutmaz.
- Kimseye haset ve düşmanlık etmez.
- Gördüğünü örter.
- Görmediğini söylemez.
- Elinle koymadığını almaz.

Etkinlik: 10

1-B, 2-C, 3-B, 4-E, 5-C, 6-B, 7- A, 8- C, 9-A, 10-E

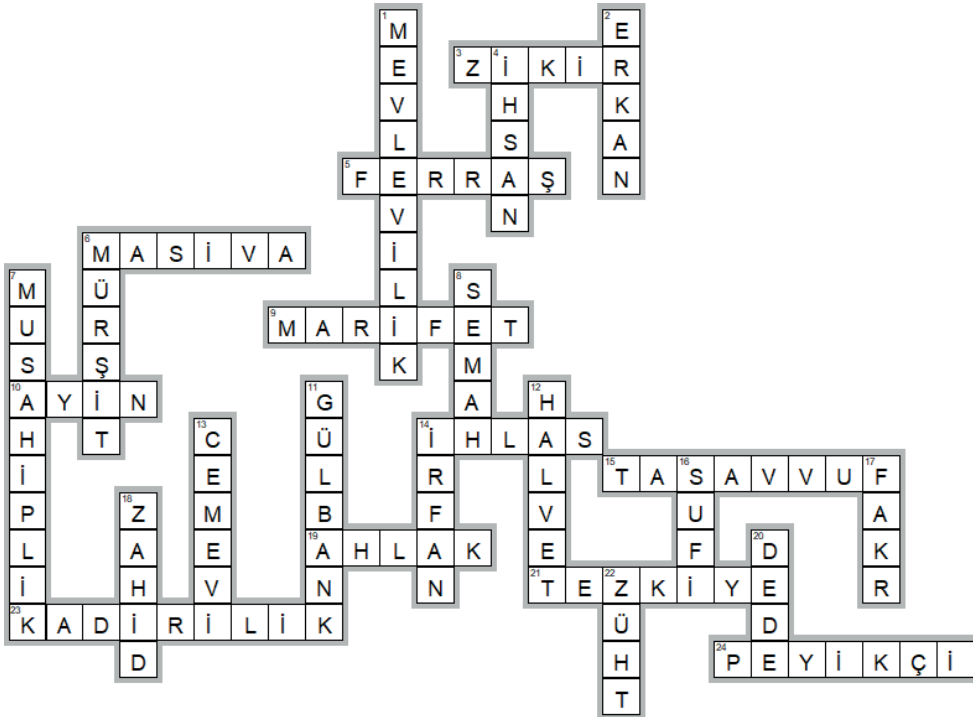
Etkinlik: 11

Soldan Sağa

3. ZİKİR
5. FERRAŞ
6. MASİVA
9. MARİFET
10. AYİN
14. İHLAS
15. TASAVVUF
19. AHLAK
21. TEZKİYE
23. KADİRİLİK
24. PEYİKÇİ

Yukarıdan Aşağıya

1. MEVLEVİLİK
2. ERKAN
4. İHSAN
6. MÜRŞİT
7. MUSAHİPLİK
8. SEMAH
11. GÜLBANK
12. HALVET
13. CEMEVi
14. İRFAN
16. SUFİ
17. FAKR
18. ZAHİD
20. DEDE
22. ZÜHT

4. Ünite

Etkinlik: 10

1. Ahde vefa, takva vb.
2. Malın ve canın korunması
3. Can emniyeti
4. Aklın korunması
5. Neslin korunması
6. Canın korunması
7. Neslin korunması
8. Canın korunması
9. Dinin korunması
10. Dinin korunması
11. Adalet-Ölçü tartı
12. Dinin Korunması
13. Adalet
14. Aklın korunması
15. Anne babaya iyilik
16. Akıl emniyeti
17. Mal emniyeti
18. Can, mal, nesil
19. Hak, adalet
20. İntikam
21. Haram-helal
22. Nesil Emniyeti
23. Yetim Malı-Ahde vefa
24. Canın korunması
25. Dinin Korunması-şirk vb.

Etkinlik: 11

1. Verilen ayetlere göre Yüce Allah;
 - Kendisine ortak (şirk) koşmayı
 - Fakirlik korkusuyla çocukları öldürmeyi
 - Kötülöklere yaklaşmayı
 - Yasakladığı cana haksız yere kıymayı haram kılmıştır.
2. Verilen ayetler Allah'ın (c.c.) bizim için koyduğu sınırları belirtmektedir. Şirkten ve çirkin işlerden uzak durmak dinin; ölçü ve tartıda adaleti gözetmek ve haksızlık yaparak başkalarının malını yememek malın; kimsenin yaşama hakkına müdahale etmemek ise canın korunması için belirlenen sınırlardır. Tüm bunların insan için faydası ise ancak akılla kavranabilir.
3. Dinin meşru kıldığı, serbest bıraktığı şeylere helal; yaklaşılmamasını ve terk edilmesini istediği şeylere ise haram denir. İslam dinine göre, bir şeye haram demek helal demekten daha zordur. Bu konudaki ölçü ise "Eşyada aslolan helal ve serbest oluşturdur." düsturudur. Dolayısıyla aksi yönde dinî bir hüküm bulunmadıkça her şey helal kabul edilir. Verilen ayetlerden hareketle ise şirk koşmanın, ölçüde ve tartıda hile yapmanın ve haksız yere cana kıymanın özellikle haram olduğunu söyleyebiliriz.

Etkinlik: 12

1-D, 2-B, 3-A, 4-E, 5-C, 6-A, 7- E, 8- E, 9-D

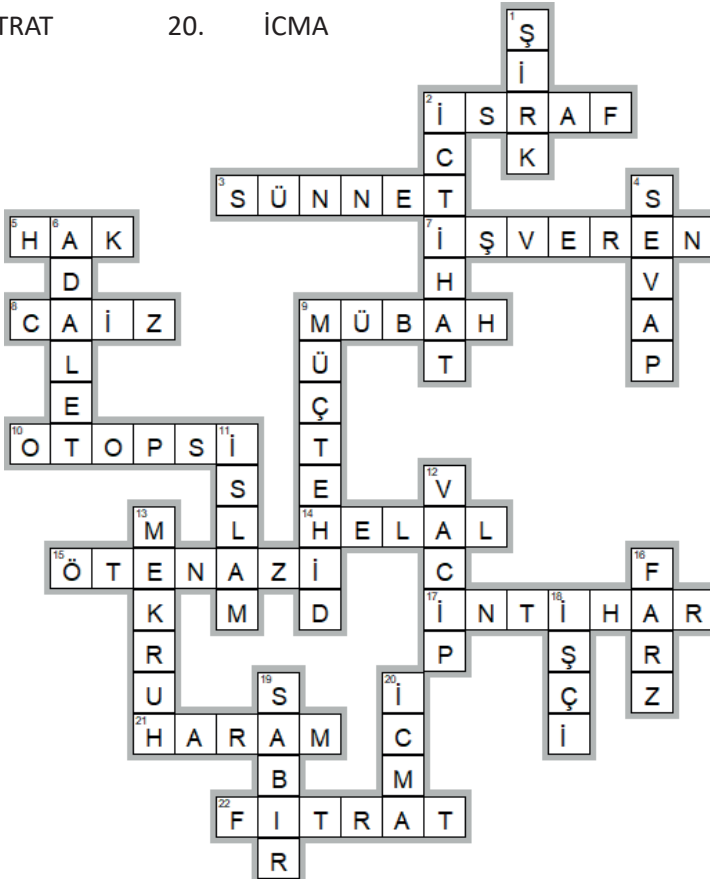
Etkinlik: 13

Soldan Sağa

2. İSRAF
3. SÜNNET
5. HAK
7. İŞVEREN
8. CAİZ
9. MÜBAH
10. OTOPSİ
14. HELAL
15. ÖTENZAİ
17. İNTİHAR
21. HARAM
22. FITRAT

Yukarıdan Aşağıya

1. ŞİRK
2. İCTİHAT
4. SEVAP
6. ADALET
9. MÜÇTEHİD
11. İSLAM
12. VACİP
13. MEKRUH
16. FARZ
18. İŞÇİ
19. SABIR
20. İCMA

5. Ünite

Etkinlik: 5

1. Konfüçyüs
2. âlimlerin, ediplerin, bürokratların, prenslerin ve imparatorluk ailesinin (seçkinlerin)
3. imparator / bakanlar / halk
4. Göğün Oğlu
5. Şangti
6. İnsan sevgisi, adalet, emredilen merasime riayet ve bilgidir.
7. atalara dua (ibadet) etmek
8. Mabet şenliği
9. Pekin / Gök Mabet
10. "Beş Klasik" ve "Dört Kitap"

Etkinlik: 6

A.

1. a, c, f, h, ı, j, 2. c, 3. d, 4. a, b, c, f, h, ı, j

B.

1. D, 2. Y, 3. D, 4. D, 5. Y, 6. Y, 7. Y, 8. D, 9. D, 10. Y

Etkinlik: 7

A	T	A	O	T	E	K	İ	N	G
H	T	E	Y	İ	N	Y	A	N	G
T	K	A	R	Ş	E	M	U	A	N
A	O	J	A	P	O	N	Y	A	Y
Y	N	T	A	Y	L	A	N	D	T
V	F	T	A	O	İ	Z	M	T	A
A	Ü	İ	N	K	K	K	Ö	A	İ
N	Ç	K	Ü	O	K	O	G	İ	S
Ö	Y	K	L	R	U	N	E	J	H
R	Ü	T	D	E	N	F	V	İ	A
E	S	D	İ	İ	G	Ü	İ	R	N
P	İ	Ç	N	E	S	Ç	E	A	D
N	E	İ	İ	N	N	Y	T	K	A
Ö	K	K	Ü	N	İ	A	N	L	Ğ
S	E	A	İ	T	A	N	A	A	İ
G	Ö	K	L	N	A	İ	M	O	R
İ	M	İ	A	O	N	Z	D	T	A
Ş	A	N	G	T	İ	M	D	Z	İ
G	Ö	K	M	A	B	E	T	U	R

Çin atasözü:

Her şeyin kökü göklerde dir. İnsanın kökü ise atalarındadır.

Etkinlik: 8

Lideri: Lao Tzu

Kutsal Kitabı: “Tao Te King” (Yol ve Onun Gücü)

Kutsal Varlık: Tao

Üç Önemli Kuralı: 1. Tabiatla Hareketsizlik, 2. Boşlukta Rekabet Etmemek 3. Mevcutla Yetinmek

Sembolü: Tai-ji (Yin-Yang)

Yoğun Olduğu yerler: Taoizm, Çin, Japonya, Kore

İbadet Yeri: Kung, Kuan, Miao

Etkinlik: 9

1-A, 2-B, 3-B, 4-E, 5-D, 6-B, 7- E, 8- B, 9-E,10-A

Etkinlik: 10

Soldan Sağa

4. VİHARA
6. KONFÜÇYANİZM
11. BUDİZM
13. TAOİZM
14. İBADET
17. TAPINAK
19. AVATAR
20. YOGA
22. ŞİVA
23. TİPİTAKA
25. TENASÜH

Yukarıdan Aşağıya

1. RİTÜEL
2. VİŞNU
3. HİNDUİZM
5. MEDİTASYON
7. MABET
8. SEMBOL
9. BRAHMA
10. BUDA
12. NİRVANA
15. VEDALAR
16. PARYA
18. KAST
21. GANJ
24. TİEN

Etkinlik: 13

